

APARE TEMPORAR ÎN 16 PAGINI

PUBLICAȚIE SAPTĂMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

DIN SUMAR: ● ZONA ZERO. Acnte semnate de Andrei Pippidi, Eugen Uricaru, Toma Roman, Sorin Mărculescu, ș.a. ● Experiiența protestului sub dictatură. Semnează Petru Creția și Gabriela Adameșteanu. ● Electorală ● Ioan Marchis. Un portret de Andrei Pleșu. Interviu cu Pompiliu Militaru și Petre Mihai Băcanu. ● Intilnire (pe sol american) cu Silviu Brucan. Semnează NORMAN MANEA. ● Mesaie de solidaritate cu cetățenii Golaniei, sosite de peste Prut. ● Causalitatea „nevoii de inamic”. Un eseu de Horváth Andor. ● PERISCOP. Propuneri de dialog ale colaboratorilor revistei „22”.

SCAUNUL

Cine va lua locul lui Ceaușescu în scaunul prezidențial? Este întrebarea care agită opinia publică românească. Instituția creată de Ceaușescu pentru a se preamăni pe sine, pentru a trata de la egal la egal cu alți președinți, pentru a se fotografia cu un scerpu de aur în mână — n-a făcut obiectul nici unei discuții în Parlament. Tnturor celor interesați li s-a părut de la sine înțeles că trebuie să alegem grabnic pe unul care s-a făcut pe președintele României, măcar pentru doi ani. Nimeni nu s-a gândit că poporul trebuie întrebat ce formă de guvernământ dorește sau măcar ce tip de republică ar prefera. Un regim prezidențial, încercă și Gorbaciov, inspiratorul liderilor noștri de după revoluție. În U.R.S.S. soluția a menită să solveze sistemul comunist. Ce urmărește domnul Iliescu cu președinția sa în România? Polonia ne-a arătat eșecul unei asemenea tentative.

Poporul n-a fost întrebat, pentru că tehnica dialogului lipsește, ea nu se învârtă peste noapte; cum nu te daiți peste noapte de reflexe, experiența, ideile politice proprii, decit dacă ești clinic și nu te interesează altceva decit deținerea puterii. A te considera ca deținător al puterii (fie ilegală, fie provizorie, fie aparentă) — înseamnă a te considera în rind cu oamenii, și nu deasupra lor. Altfel spus, a nu-i disprețui. Este o înclinație, o școală pe care liderii noștri de azi și de ieri din '45 încoace — pe care li vom legiti-ma peste câteva zile, nu le au. Președintele Havel, zilele trecute, s-a dus în piața Venceslas să vorbească cu greviștii foamei care cer (ca și punctul 8 al Proclamației de la Timișoara, de unde se inspiră) înlăturarea forțelor activiste. Nu i-a cerut nimeni s-o facă, n-a acceptat ipotetice negocieri și dialog, n-a acordat conferințe de presă. S-a dus ca un om simplu acolo, pe motivul că unii concetățeni s-au hotărât să recurgă la un act extrem ce le pune în pericol viața. Soarta oricărui democrații se joacă în fiecare zi la nivelul fiecărui individ. Felul în care este el tratat de către putere demonstrează mentalitatea clasei politice. Diferența dintre ceea ce se întâmplă la Praga și ce se întâmplă la București a luat forma unui contrast, între tradiții diferite, între procese de democratizare diferite. Ca să dialoghezi, înseamnă să consimți că în fața ta se află un egal, să consimți că puterea îi slujește pe oameni, și nu se slujește de ei.

Correspondenții de presă străini au invadat în ultimele zile România. Au și de ce, actele tragediei se succed cu repeziune într-un suspans de folleton T.V. Tensiunea crește cu fiecare ceas, în armat, între muncitori, în mediile intelectuale etc. rupturii nu încetează să se producă. „Vă veți scutura de comunism?” m-a întrebat un ziarist venit de departe. Provocarea mi s-a părut că simplifică mult lucrurile, dar am încercat un răspuns: „Nu prea curind!”. „Bine, dar rezistența anticomunistă a durat în țară până prin '60, cind celelalte popoare din est se resemnaseră de mult. Ați făcut o revoluție anticomunistă și aveți acum prilejul să vă demonstrați adevăratele sentimente. Ați devenit în patru luni mai înțelegători față de comunism?” Am tăcut incurcat. Trebuia să-i explic îndelung că în 1946 societatea civilă românească era o realitate care ne așeza alături de Danemarca în ceea ce privește nivelul de civilizație. Țărani independenți, adică proprietari de pământ, o industrie privată bine dezvoltată și cu resurse, un comerț înfloritor, monedă convertibilă, capitaluri și experiență, o intelectualitate tehnică și umanistă bine instruită și cu tradiție, competitivă pe plan european. Acum toată această lume a dispărut, distrusă de P.C.R. și ocupația sovietică. După câteva generații de la începerea dezastrului realitatea românească este mult schimbată. Societatea civilă a dispărut în neant ca și ocupația militară sovietică (la sfârșitul anilor '50). Regimul totalitar a rămas pe poziții, continuând ravagiile începute după război. Trecutul democratic al României pare azi uitat, uitată și independența noastră, prin independența înțelegind posibilitatea unui om de a se susține pe el însuși din punct de vedere material, în afara structurilor statului. Astăzi, în ciuda declarațiilor de principii care vorbesc despre democrație și libertatea individului, statul rămâne proprietarul tuturor bunurilor, al economiei, tot altfel de centralizate ca și până în 22 decembrie. Guvernul are în mână toate resursele financiare, umane... Deci democrația și societatea civilă, singurul ei garant, sînt vorbe goale. Fapt dovedit în nenumărate prilejuri în ultimele cinci luni, cind puterea a luat decizii anti-populare și a abuzat de faptul că administrația ține încă sub control totul.

Tot aici găsim și explicația incapacității opoziției de a se consolida, de a propune un program coerent și eficient, merit să înlocuiescă rapid vechile structuri birocratice. O opoziție reală nu se constituie numai pe idei și programe, adică pe vorbe. Are nevoie de un suport social, de existența și manifestarea obiectivă a unor interese diferite de alea ale acestei birocratii atotstăpînitoare. Sub regimul Ceaușescu, aceste forțe posibile ale societății civile — capabile să nască acum o poziție bine articulată — abia și-au făcut simțită prezența (economie paralelă, mic comerț semiclandestin, grupuri de intelectuali). Alternativa la un regim totalitar n-a apărut sub vechiul regim, ci după revoluție, spre deosebire de celelalte țări din estul Europei, unde elemente ale societății civile au supraviețuit tuturor dezastrilor aduse de ocupația sovietică. Pe aceste fragmente de democrație au apărut acolo forțele de opoziție. Revoluția a găsit societatea civilă românească la punctul zero.

Graba cu care citiva au hotărât că avem nevoie de un președinte acoperă în fond nu numai problema unui raport de forțe ci și intenția de a continua practici mai vechi. În conflictul dintre birocratie, interesată în conservarea privilegiului ei de a decide asupra celorlalți, și societatea civilă, interesată în democrație, nu vîd decit o victorie a celei din urmă. Cu un președinte provenit din rindurile birocratiei, zig-zagul va fi mai lung și mai anevoios. Dar România nu poate ieși din acest dezastru decit prin reforma radicale. Oricine va ieși câștigător în alegeri, se va confrunta cu lipsa de soluții. Realitatea social-economică ridică un zid de netrecut în fața oricui. De fapt, nimeni nu câștigă, decit cel mult devine proprietarul unei iluzii: că ar fi președinte, că ar deține puterea. O putere bună la ce? Nu cred că există cineva care deține soluții viabile pentru criza prin care trecem. Lipsa unui președinte (ca și prezența lui) nu schimbă cu nimic lucrurile.

STELIAN TANASE



■ Invitație la dialog dintr-un balcon deloc prezidențial: Gheorghe Zamfir, Ana Blandiana, Petru Creția, Victor Rebengiuc, Dragoș Păslaru în zilele și serile ZONE!

Increderea trebuie să se bazeze pe eternitatea omenească a democrației și pe capacitatea ei nelimitată de înnoire, pe inepuizabilul ei tezaur de tinerețe potențială hrănită de absolut.

THOMAS MANN (1938)

Intre 30 aprilie și 3 mai 1990, la București la sala Dalles a avut loc, sub genericul A CONSTRUI ORAȘUL — CIVILIZAȚIE ȘI ECHIPARE URBANĂ un simpozion internațional organizat de Uniunea Arhitecților și Comisia Națională pentru Urbanism și Amenajarea Teritoriului. Lucrările simpozionului s-au desfășurat pe teme: istoria orașului, spațiul mitic și simbolic al orașului, politica urbană și patrimonială. Au prezentat comunicări arhitecți și urbanisti din România, Franța și Anglia, precum și istorici de artă, sociologi, lingviști, antropologi, ingineri, geografi.

Lucrările simpozionului au fost urmate de un șir de colocvii deschise, care au avut loc în fiecare seară în expoziția dedicată Bucureștiului, deschisă la sala Dalles. Primele 5 seri au dezbătut tema SPAȚIUL DEMOCRATIC — SPAȚIUL TOTALITAR. Au participat, alături de colegi din țară, arhitecții Serban Cantacuzino (Marea Britanie), Jean Labertonniere, Motel Beldiman, Michel Tanase, Anne Marie Cousin (din Franța), Vladimir Arsene (New York), Henk Duyzer (Olanda) și alții. Colocviele următoare s-au ocupat de RECONSTRUIREA UNOR MONUMENTE, STRATEGIILE DE INTERVENȚIE ÎN RESTRUCTURAREA URBANĂ, PRIORITĂȚILE ORAȘULUI, LOCUIRE, SPAȚII PUBLICE ȘI MONUMENTE, CRITICA DE ARHITECTURĂ ȘI MENTALITATEA ARHITECTULUI, CONCURSURILE DE ARHITECTURĂ.

TRAGEDIA BUCUREȘTILOR

ÎN PAGINILE 3-9 și 10, puteți citi o selecție reprezentativă a comunicărilor prezentate, sub redacția MAHIANEI CELĂC. Asupra materialelor, reflecțiilor expuse, vom mai reveni, eii de curind. Se publică, de asemenea, a frapantă concluzie asupra sondajului de opinii realizat în cadrul expoziției de la sala Dalles. Mulțumim autorilor, eii și celor care ne-au pus la dispoziție deosebit de prețiosul material iconografic, produs cu mari riscuri, din care reproducem și în numerele viitoare.

O RĂSCRUCE ÎN DRUMUL EGAL AL FIECĂREI ZILE

Fiecare din zilele acelea a fost ieri: ceasul nostru interior are să rămână oprit, până când vom înțelege exact ce s-a petrecut atunci; și urmarea ni se va părea firească. Cu o încoanță normală după 45 de ani de totalitarism popular român (y compris naivii săi intelectuali) a înghițit pe nerăsuflate basmele în care a fost prelucrat neprevăzutul care a trântit în preajma însinguratului Crăciun. Cum să-i pretinzi unei Cenușăreșe să-și susțină rolul de regină a balului est-european, când fără speranță în dreptatea divină (cei din urmă vor fi cei dinții), demult ar fi succumbat în mizerie și umilință? De altă timp viața noastră seamănă cu un basm negru. Cum să nu te lași atunci furat de povestea demonizatului pedepșit în ziua Nașterii Domnului, chiar dacă este prins după o palpitantă cursă, conformă cu toate stereotipurile politiste (elicoptere, mașini roșii etc.)? De ce să-ți mai amintesti că Răul ar trebui audiat după canoane juridice, înainte de a fi suprimit? De ce să te îndoiesti că Binele l-a luat automat locul, că umanitatea degradată într-o jumătate de secol s-a purificat într-o noapțe, că cel mai competitiv aparat de reprimare al Estului s-a pulverizat ea prin farmee? Un fermecător zimbet de viitor prezidențial (provizoriu?) te poate convinge că planta exotică a comunismului, ale cărei rădăcini autohtone ulușeră o întreagă lume, a dispărut fără efortul nimănui: la fel un partid de 4 milioane. Acesta n-a mai apucat, pe patul de moarte, nici măcar să spună cui lasă moștenire talentele verificate în strategia de secol și în mafia relațiilor interesate; și cu altă mai puțin imensa avere, necunoscută membrilor de rind, — paria neeligibilă din pricina petelor la dosar, în proporție de 50—70 la sută în fiecare organizație. Din ianuarie însă, basmul politist televizat s-a cum stricat: o mină invizibilă parcă ar vrea să-i smulgă bietului cooli caseta cu povestea. Mina roletește discul lucrării, proiectează asupra întimplărilor altă lumină, uritul vietii reapare, odată cu violența — pusă mai la vedere. Pare-se că și serbările fostului peceve s-au ținut între timp în localuri trandafirii, din nevederea turmă selecționându-se cadrele de nădejde. Luminile balului se sting oricum pe rind, zimbetul carismaticului prinț a încrăpănit într-unul atas și grăbit, adevărat rictus de prezidiu, obsedat de ireponsabilități preză (liberă), pregătit ca în mecanicul vot-deșchis să alunece neașteptat și disprețuitor peste insignifiantele voturi împotriva. Ar fi timpul ca Cenușăreșea să se intrabe dacă nu cumva pe acest pămint cei din urmă rămân tot cei din urmă. Trecutul umbrește viitorul, viitorul modifică trecutul, intace rămân doar zilele acelea, care parcă au fost ieri. Secvențe dintr-un film voalat în parte, fotografiile înrămate într-un intens halou de emoție. Primul stop cadru (al meu) este un text daethorrafiat la un rind, cu câteva semnături în josul paginii: Al. Paleologu, Mihai Sora, Ștefan Augustin Dolnas, Petru Creția, Gabriel Liiceanu, Ana Blandiana, Dan Hăulică. Sint semnăturile unor oameni pe care îi admir și-i respect de departe, cu care schimb doar un salut, fraze convenționale. O ciudată senzație de apropiere-depăr-

fare, în timp ce iau stiloul în mână. Aproape-benigna scrisoare este banal adresată președintelui Uniunii — oșea ce înseamnă, totuși, că, înainte de a apuca să fie transmisă la Europa liberă, va intra automat în evidența securității. E doar capătul unui culoar umbrit, în care în zilele următoare întunericul va crește, până când, după luni, după ani, vom ieși la lumină. Iscăltura e un mod de a te elibera în sfârșit de romuscarea că nu faci nimic în mijlocul dezastrului. E și un fel de a te lăsa în voia hazardului: vei vedea că mai ales asta e. Când semnezi, este vineri, 15. Când domnul Paleologu o va duce la Uniune, va fi luni, 18 dec. 1989. Zvonurile despre Timișoara se aud tot mai asurzitor, semnatarul scrisorii dinainte (a celor 18) sint în aceeași zi convocați, cercetați, amenințați. Lucrurile pot lua o întorsătură mai urită decât s-a scontat inițial, și totuși, textul scrisorii voastre a și început să-ți lase acel gust ciudat care se va accentua: jena, amestecată cu remuscarea (ce palid sună revendicările literare lângă cei omorâți în stradă, în spitale pe scările catedralei din Timișoara). Ștefan Tănase va trimite textul (cu semnătura lui Andrei Pleșu, în plus, poate și a altora, nu mai știu) lăsând o copie la mine — pentru că cine știe... De atunci nu m-am mai uitat la ea.

Subsemnatii, membri ai Uniunii, avem eunostia de a propune ce v-a fost făcută de către un grup de tineri scriitori, anume de a găzdui în mai multe numere ale „României literare” un DIALOG sincer, deschis și NECENZURAT, în care să se dezbată fără reticienie criza actuală a vieții noastre literare. Căci această criză există, se face simțită din ce în ce mai acut de cliiva ani, iar acum, după ce s-au acumulat prea multe anomalii și nemulțumiri, atinge pragul insuportabilului. Iar aceasta nu ne afecează numai pe noi; aceasta afecează întreaga societate românească.

Subsemnatii sprijină propunerea tinerilor noștri confracți, relevind următoarele trei puncte (nu sint singurele):

1. Politică obstructivă (și suicidală) a Uniunii Scriitorilor de a nu mai primi membri noi, deși în acest timp s-au afirmat cu opere notabile numeroși scriitori, dintre care unii sint astăzi maturi, are ca inevitabilă consecință discreditarea Uniunii ca înapă de a recunoaște valorile în curs de apariție și a le conferi statutul profesional cuvenit. Prin decesele succesive care, oricum, mai curind sau mai târziu, se vor produce, ale membrilor actuali (media de vîrstă depășește 50 de ani), și prin numeroasele emigrări ce au avut loc pînă acum, fără probabilitatea incertărilor, Uniunea merge fatal spre dispariție. Decel două etape: discreditare, apoi dispariție. Dorește cineva lucrul acesta? Dacă da, să-l declare și să-și motiveze public această optiune.

2. Cenzura ilegală, fără identitate, nici răspundere, nu are, față de operele literare și artistice care îi sint supuse în mod licit, decel două soluții: amputarea sau interdicția. Această cenzură este alegală la un din ce în ce mai mare număr de cuvinte, pe care le expulzează din literatura română, decel

din limba literară a acestei nații, decel tînde la o cumpănită sărăcire a limbii române, asadar la imbecilizarea ei. De vreme ce situația aceasta există și se impune constringător, cerem celor ce o apără și îi aplică normele să-și argumenteze public punctul de vedere.

3. Imixtiunea a tot solul de funcționari în creația literară și artistică, precum și în statutul profesional și social al scriitorilor, arroganța față de scriitorii și artiștii a multor din acești incompetenți, este intolerabilă și revoltătoare, iar totți acești inși ce se pretind investiiți cu autoritate inapelabilă trebuiesc puși la locul lor și aduși să respecte cum se cuvine creația și persoana scriitorilor.

Dialogul pe care-l propunem ar trebui să rămînă deschis și pentru alte probleme, unele resintite acut în clipa de față, altele ce s-ar mai putea naste ulterior; asadar, acest dialog ar putea avea un caracter permanent. Dar esențial este ca el să înceapă.

În celălalt stop-cadru este chipul lui Petru Creția, proiectat pe albul aproximativ al zidului, sub bolta desfrunzită de via de vie: sintem în curtea editurii „Cartea Românească”. Ne tot învîrtim, căutînd un loc unde să nu fim auziți, în fine, rămînem chiar sub geamul casieriei, deși un ciudat bălat cu geantă pe umăr se tot învîrte în jurul nostru, să fi venit după domnul Paleologu? Cine mi-a sosit „mine să urmărești BBC-ul, e un text al lui Petru Creția, foarte tare, poate chiar despre...”? Lîngă zid e rezemată bicicleta lui Gabriel Liiceanu, el mi-a spus „Petru nu trebuie lăsat singur. Trebuie să-l sunăm la telefon, dacă se întîmplă ceva trebuie să mergem cu toții la el, la Uniune. Dacă am fi făcut astu acum un an, Dinescu n-ar avea pază la poartă — poate. Am întîrziat, dar de-acum înainte...”

E marți, 18 decembrie, poate undeva jocurile sint gata făcute, poate există azi, marți, 18 decembrie oameni care știu ce-are să urmeze? Doar ei ar putea privi condescendent emoția păstrată intactă, din toate acele zile care parcă au fost ieri. Neliniștea din ochii lui Gabriel, care va crește peste o zi, după discursul lui Ceausescu despre cel vîndut occidentalului: sint îngrijorată pentru Petru. Textul lui, difuzat joi, 21 decembrie cînd moartea umbra pe stradă. Stop-cadru cu chipul lui Petru Creția, lumina decelă din ochii lui, ce bine înțeleg tot ce-mi spune. „Am crezut că este suficientă rezistența prin cultură, dar nu e așa. În toamna aceasta, la Oxford, m-am decel, deși eram atît de bine primit. Dar trebuie să facem ceva pentru ca România să fie privită altfel în Europa întelegi, nu?”

Acest sentiment nemai trăit, care poartă un nume banal: solidaritatea. Proiectul textelor succesive (cele individuale mai ales — al lui Petru Creția, al lui Gabriel Liiceanu, al lui Andrei Pleșu), gîndite pentru a provoca explozii în lanț în conștiința publică — și nefînd altceva decel probele tensiunii umane, aiunsă de nesuportat. A celui acum ori niciodată, care se va cînta în stradă.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Dragă Gabriela,

În 13 noiembrie 1989, la sfîrșitul unei șederi de trei luni în Oxford, unde am tradus Timaios și m-am ocupat de Marcus Aurelius și unde am fost extrem de bine primit și tratat, m-am hotărît să rup orice formă de compromis cu regimul din țară, am sunat la B.B.C., și, peste două ore, am citit, la oficial B.B.C. din Oxford, textul pe care ți-l dau. În ziua de 15 noiembrie m-am întors în țară, nu înainte de a-i ruga pe cei de acolo să găsească momentul cel mai potrivit pentru difuzare. Au ales seara de 21 decembrie (dar încă dinainte ca evenimentele să se precipite) și textul a fost difuzat în timp ce regimul intra în criza pe care o știm. După căderea lui, a fost publicat în „România literară”, în primul număr de după revoluție. Nu am vrut niciodată să mă prevalez de riscul asumat atunci, dar astăzi, cînd se contestă atît luciditatea cit și moralitatea mea politică, mă simt inclinat să ți-l încredințez. Mai ales că, atunci, a fost gîndit ca un text antitotalitar, adică anticeausist, coordonabil cu orice activitate de același fel. Astăzi m-aș bucura să fie citit ca un text anticomunist.

8 mai 1990

Petru Creția



SFÎRȘIT DE VEAC ÎN ROMÂNIA

Și, odată cu al veacului, sfîrșitul inevitabil al unei vitregi vremi românești, care a purtat nume atît de mincinoase încît ajunge să le răstorni pe dos ca să rostoci adevărul.

Da, s-au sfîrșit, în chinul și în singele acestui veac, demonicele regnuri care au zdruncinat nu numai planeta, ci însăși definiția umanului. Marea criză a specie care și-a găsit expresie în hitlerism, în stalinism și în maolism stă acum să treacă, oricît s-ar îndrîi să mai dăluie, în tot mai putine locuri ale lumii, cîrcena lor moștenire. Și oricît de mulți ar mai fi imitatorii și epigonii asistatice, africani, sudamericani, chiar europeni, al marilor modele blestemate. Seamănă totți între ei, totți spun și săvîrșesc aceleasi lucruri, totți sint caricaturi fără haz, mizerabile marionete ale destinului naționalilor, iar acum, în locurile unde se hotărîște soarta planetei, și ceasul lor a sunat. Acești autocrati de mina a două sau a zece, acești pontifi ai unor false religii au devenit anacronici. O să-i înținem minie numai în numele morților, al

torturaților și al infometaiilor care au pătimit sub sceptrul lor de tinichea și în slava lor găunoasă și să nu vorbim numai de cei fizic vîlguți și zdrobiți, să ne gîndim deopotrivă la enormele daune morale determinate de violarea bestială, extensivă și cronică, a drepturilor celor mai elementare ale omului: milioane de biete făpturi trăind, decenii după decenii, cu copiii și cu bătrînii lor, sub imperiul spaimii și al minciunii, al sărăciei care ne sălbăticește și al deznădejdii care ne mutilează sufletul. Popoare întregi au răbdut, în obidă și în umilință, ce nu este firește să rabde oameni și neamuri, pînă și-au vîndut singurele lucruri pentru care merită să trăiești numai ca să trăiască pur și simplu, oricum, oricît de jos, în tîna istoriei. Dar neamurile s-au treait din spaima lor și ceasul sinistrilor despoti a bătut de-a lungul și de-a lătul lumii. În Europa mai mult decel oriunde, în mindra vatră a civilizației occidentale și a străvechilor ei valori. În chip firesc, vorbind ca român crescut și îmbătrînit în această tradiție, gîndul meu este în țara

mea, aceea unde mă aflu. Starea de lucruri din România, rod al unei dictaturi personale fără analog în acești ani al continentului, a devenit sau, mai exact, a fost dintotdeauna de netolerat. Nimeni, niciodată, nici măcar puternicele imperii care ne-au împresurat nevoile și neamul, care ne-au înghenunchat și ne-au secătuit veac după veac, întîrziîndu-ne din drumul nostru firesc, nu au adus țării, de data asta dinlăuntru ei, atîta rău și un rău atît de adine și de greu reparabil, o atît de ireponsabilă siluire a vechilor datini, un faliment atît de radical al bunului trai, și bunel culturi, al bunelor relații dintre oameni, al bunului nume al țării, al bunel speranțe. Inșasi integritatea teritoriului național este pusă în joc, prin politica dezastruoasă dusă în nevînta Transilvaniei și prin totala indiferență, ba chiar ostilitatea cu care e privită de conducerea de la București soarta conștionalilor noștri din Basarabia. De fapt, e firesc: ei sint reprezentanții noștri activi și neînfricați în lupta pentru renasterea națională. Singuri ei, dintre

totți românii, se inseriu astăzi în contextul ireversibilei emancipări a Răsăritului Europei. Noi, celălți, părem a vrea să rămînem, în ochii lumii, în ochii noștri, în ochii copiilor noștri, singurii pe deplin înșoși și înfrînti.

Să fie chiar așa? Știu că glasul meu e prea mic și prea însingurat pentru a da acestei întrebări toată gravitatea cuvenită. Tocmai de aceea mă voi mărgini s-o adresez mie însumi și confratilor mei scriitorilor, profesorilor și cercetătorilor aiștia citi am mai rămas. Oare noi, în principiu fruntasi ai conștiinței naționale, nu avem datoria, față de țară și de noi, să analizăm formele subtile de compromis în care ne-am instalat? Am ajuns să credem că glasul nostru nu mai contează. Dar nu-i adevărat. Nu contează doar pentru că e mut și de altfel, dincolo de orice efect posibil, rămîne să ne întrebăm ce relație se va înalță între opera noastră și conștiința noastră cînd ne vom da seama că am lăsat de la ceasul istoriei.

L-am sărbătorit, așa cum am putut, pe Eminescu. Dar unde e lectia lui? De ce nu l-am pus, așa cum merită din plin, între noi și umilitoarea noastră lasitate? Cînd cea mai înaltă demnitate a lui, întransigența aceea fierbînte și pură, trebuia să ne stea drept pildă. Ne-a convenit să credem în eficienta unor mici strategii, ne-am complăcut în ideea minor elitistă că e mai bine să avem minile libere ca să facem puținul care poate fi făcut. Dar minile celor luminați cresc din puterea, din neînfrîngerea și din neîntinarea sufletului. Altfel nu mai sint bune decel să ne iscălescă demnia de la robul pe care ni l-am arogat.

Să nu ne întreb ce care vin după noi: ce atî făcui pentru a legitima poziția și demnitatea țării în noua structură a comunității europene? Și: ce atî făcut cu gîndul și durerea atîtului singe vîrsat de-a lungul vremii ca să fim ce se cuvine să fim și am mai putea să fim?

Iar cine va bate mină sau poimîne la usa noastră, un român ca și noi, să ste bine că ne temem. Dar de un singur lucru: de judecata urmașilor noștri.

PETRU CREȚIA

13 noiembrie 1989

ACENTE

Andrei Pippidi

• Libertatea românilor în libertatea lumii

Un manifest al unor oameni de cultură în ajunul primelor alegeri libere din România ar părea aproape o contradicție în termeni: într-adevăr, sarcina unor intelectuali liberi nu este aceea de a semna proclamații sau profesuni de credință, ci de a se strădui să deslășească și să comenteze complexitatea situației în care ne găsim, despre care pot exista mai multe puncte de vedere inevitabil diferite, opuse sau concurente.

Dar gravitatea primejdiei în care se află țara face că mulți, în patrie sau în străinătate, români sau doar prieteni ai României și ai tradițiilor sale de cultură și de civilizație indiferent de domeniul în care și aduc contribuția la continuarea acelor tradiții, își simt datorii de a face cunoscută părerea lor.

Ultimele zile ale anului trecut, arătând lumii cum știe tineretul României să-și dea viața pentru libertate, au creat premise fundamentale pentru renascerea democrației și a pluralismului în România.

A venit acum timpul să facem ca tot ce a fost cistigat cu prețul singurului să nu fie zădărnicit, nici trădat.

Cu tristețe sau cu exasperată nerăbdare, după cum li e firea fiecăruia dintre noi, dăm mereu peste cite un „Realpolitiker”, unui mai vicios, altul mai neghior, a căror filosofie este să se schimbe cit mai puțin sau cit mai încet rindurile în care am trăit o viață, oricât de urâtă ar fi fost ea. Sînt mulți aceia pe care-i ispitesc o „revoluție înjumătățită” și care socotesc că această țară n-ar trebui să li se alăture celorlalte din răsăritul Europei în efortul lor comun de a refăce unitatea continentului, ci că se poate mulțumi cu rolul de stat-tampon al celui din urmă imperiu colonial, cel sovietic, intrat el însuși în criză. Sînt aceiași care, incapabili de a concepe o altă realitate decît aceea în care au fost crescuți și obșnuiți să stăpînescă, nu-și consideră poporul destul de „matur” pentru o democrație deplină. De aceea sînt zata, în locul dreptului de a trăi, de a lupta și de a-și găsi liber propriul viitor, să primească o neorocnică semilibertate, în care progresul să fie sacrificat în schimbul cheazăsiei unor condiții de viață lefite și renușii.

Totuși, România nu se numără printre țările sărace în resurse, forțe și cultură, după cum a demonstrat-o istoria ei.

Consultarea electorală pe care o așteptăm va hotărî asupra viată cetățenilor români pentru anii viitori. Pentru cu atât mai mulți, cu cit hotărîrea va fi mai dreaptă.

Acesta înseamnă în primul rînd, dreptate pentru tinerii care au coborît din nou în pată ca să-și strige intrinsecă decizia de a nu mai suporta comunismul sau vreun surrogat al lui. Cu ce drept aceia care, la 21 decembrie, li priveau de la ferestră și care, a doua zi, au aflat de la radio fraternizarea armatei cu multimea pretind să le proiecteze acum viitorul?

Fiecare dintre noi să-și aducă aminte, cînd va vota, că are de ales între un regim a cărui stabilitate e garantată de cei care mai cred încă în modelul comunist, cu ameliorările pe care vor fi dispusi să i le aducă, și grupul celor care, încredzătorii în capacitățile românilor de a rezolva dramatic probleme ale societății noastre, năzuiesc să construiască o Românie modernă, pluralistă și democratică.

ACENTE

Eugen Uricaru

• D-l Iliescu avea dreptate!

Evenimentele, realitatea nemijlocită (nu ficțiunea care de prea multe ori este stăpînit în ședințele C.P.U.N.) ne demonstrează că unii oameni politici fac proză fără să o știe. A rămas vie și a devenit celebră explicația pe care

dl. Ion Iliescu a dat-o în legătură cu apariția F.S.N. și necesitatea unei noi democrații, originale.

Frontul, spunea domnia sa, este printre altele o emanație a revoluției, este o formă nouă de exprimare a conștiinței politice a maselor, o formațiune politică cu totul nouă, într-adevăr democratică, depășind în intenții și capacități sale de reprezentativitate partidele politice, surclasate astfel de istorie. F.S.N.-ul, spunea domnul Iliescu, este asemănător Forumului Democratice, Forumului Cetățenesc, Solidarității și altor asemenea noi formațiuni politice care au apărut în țările de est, formațiuni ce au un limpede caracter democratic, revoluționar și popular. De fapt, evoluția evenimentelor din Cehoslovacia, Ungaria, Germania Orientală, Polonia a arătat, dacă mai era nevoie, că dl. Iliescu este un strălucit vizionar și teoretician politic. Și în România această forță populară, această nouă tendință politică, în stare să umple cu adevărat vidul de putere creat în urma scoaterii din funcțiune a P.C.R. era și este absolut necesară. Apariția partidelor, reparația lor, nu poate suplini și cu atât mai mult înăltura curentul politic principal care a determinat căderea dictaturii. Dl. Iliescu ne-a arătat foarte clar (cu toate că în acele momente nimic nu era limpede iar cuvintele sale n-au convins prea mulți români) că societatea noastră nu poate ieși din criza profundă în care se găsește decît făcînd apel la toate forțele sănătoase, la rațiune, la dialog, la buna credință iar acest apel nu se poate concretiza decît prin constituirea unei noi forme de organizare politică a conștiințelor, formă pe care altă de bine a prefigurată-o domnul Iliescu.

O idee politică de o rară previziune, de un uimitor realism. Dar numai o idee.

O idee și o expunere teoretică asupra posibilității de a ieși din criză, probabil singura valabilă și viabilă. Constituerea celei de a treia forțe politice, forța populară, democratică, forța care în sfîrșit să țină seama de realitate.

L-am crezut, am crezut în cuvintele domnului Iliescu și cred mai departe în adevărul pe care ele ni le revelează.

Dar faptele?

Faptele ultimelor patru luni ne arată, fără putință de tăgadă, că formularea unei teorii nu implică și realizarea ei în practică.

Cu tristețe, amărăciune și deja cu îngrijorare, am constatat că liderii administrativi ai țării au transformat teoria lor, în numele căreia au preluat provizoriu puterea, într-un truc propagandistic, asemănător celui folosit de Ministerul Comerțului Interior, care aplică etichete conform dorințelor noastre unor produse evident îndreptate împotriva sănătății și necesităților noastre.

În loc să facă din Consiliul Frontului Salvării Naționale ceea ce-și propuseseră, sau mai bine ne propuseseră, un organism neutru politic și reprezentativ social, capabil prin natura sa să accepte și cele mai ireductibile tendințe pentru a salva națiunea. În loc să alcătuiască un guvern menit să administreze țara și să garanteze ordinea socială, grupul televizat începînd cu seara zilei de 22 decembrie 1989 a împins țara în discordie, neîncredere, suspiciune.

Acesta este situația astăzi.

C.P.U.N.-ul, a cărui ultimă ședință televizată a spulberat orice încredere în capacitatea sa de decizie, a votat o lege electorală discutată teoretic între reprezentanții citorva zeci de grupuri constituite din minimum 251 de oameni, numite partide. Această lege, care în mod sigur hoărăște regulle și limitele în care ne vom decide soarta noi, cei peste 23 de milioane, nu este de fapt o lege, ci o convenție, o convenție care ne ajută să intrăm în legalitate.

Dacă 23 de milioane sînt gata să respecte o convenție stabilită între reprezentanții a circa 17.570 de membri fondatori ai partidelor, de ce aceștia să nu asculte, să nu intre în dialog cu zecile de mil de reprezentanți a circa 3.500.000 de semnatari ai Proclamației de la Timișoara?

Sînt convins că domnul Iliescu avea dreptate. Nu partidele, nu reprezentanții acestora sînt noua forță, forța populară, forța democratică, expresia autentică a revoluției, ei milioanele de oameni care prin reprezentanții lor cer un dialog cu alți reprezentanți ai altor, probabil, milioane. Doar dialogul ne poate salva din această criză, în care dezbinarea, suspiciunea, neîncrederea au devenit pirghii ale puterii.

Refuzul dialogului cu poporul din partea unei conduceri provizorii cre-

ază culpa de uzurpare. Dorința de a obliga realitatea să se conformeze proiectelor (chiar de bună intenție) creează culpa de samavolnicie. Pentru a ieși curăț în fața judecării istoriei și a popoarelor din această criză nu există decît o singură cale — dialogul.

Domnul Iliescu a spus-o în primele zile ale Schimbării. Domnul Iliescu avea dreptate! Dreptatea triumfă întotdeauna, acest lucru îl știe mai cu seamă Domnia Sa.

ACENTE

Toma Roman

• De veghe în Golania

Uneori țara legală nu se mai suprapune peste țara reală. Contestarea revoluționară a unui stat de drept de către masele coborîte în stradă înseamnă întotdeauna alienarea acestui drept, semnifică întotdeauna pierderea esenței legalității acestui stat. Revoluțiile, insurecțiile s-au făcut în toate împrejurările — în stradă, nu în saloane sau camere întunecoase. Ceaușescu contesta „strada” cu huliganii ei, dar strada, dincolo de oricare complot pregătind lovitură de stat, l-a răsturnat. A nu purta un dialog cu „strada”, a-l disprețui pe golani strînsi acolo înseamnă de fapt, a-ți contesta propria legalitate. A-ți anula propriul statut de drept. Pentru că „strada” este reprezentativă, pentru că „strada” dă pulsul poporului. Uneori mai bine decît o manifestare electorală. Uneori mai clar decît o alegere „liberă”.

Să analizăm situația. Golania a luat naștere — aparent — dintr-o impermeabilitate a puterii la cerințele de dialog ale tinerilor care au înfăptuit insurecția din 21 decembrie. O putere restaurativă, prizonieră nostalgică a trecutului său. O putere avînd aceeași forma mentis cu înaltașă sa, utilizînd aceeași „limbă de lemn”. De altfel, „vidul de putere” nu a existat pentru actualul grup conducător, decît la virf. Cu modificări de fațadă, cu transferuri la diverse etaloane, mecanismul „pirghile” au rămas aceleași. Alți actori, aceeași piesă. Ba chiar, actori ceva mai buni. Cum s-a întâmplat și în „teatrul” vecin, răsăritean.

Aparențele nu sînt însă suficiente pentru înțelegerea problemei. Scuzele pentru o „imprudentă” lingvistică, pentru mai multe imprudente politice ar fi fost de ajuns, poate, pentru a țasa lucrurile. Dacă în 31 decembrie nu ar fi curs singe. Dacă în 22 decembrie teroristii — pe care nu-i mai găsește nimeni — nu ar fi vărsat singe. Pe stradă. În locurile în care s-au strîns „golani”.

Putini au remarcat la început că Proclamația de la Timișoara a transformat insurecția din 16-21 decembrie într-o revoluție. Există, în mediile tinerilor care s-au ridicat primii împotriva totalitarismului ceaușist, o stare obscură de nemulțumire, un sentiment obscur de frustrare. Sentimentul că revoluția le-a fost furată. Sentiment transformat tropat în certitudine. Prin actele „noii” puteri. Prin acțiunile ei, mai mult sau mai puțin mafioate. La fel ca ale predecesorilor. Contramanifestații „spontane”, restructurări parlamentare, „schimbabile”, circuit „liber”, „neselectiv” al informației etc. Ar mai fi urmat eventual, în urma unor proaste aplicări a „indicțiilor”, așa cum se știe de atîtea decenii, „rotăția cadrelor”. A aceluiași cadru din interiorul mecanismului pe care nimeni nu le-a miscat din „fotoliile” lor de orchestră. Nomenclatura a rămas și revine în forță. Ceea ce revoluționarii tinerii în primul rînd, nu vor să admită. Și nu vor admite niciodată.

Strada, golani reprezintă constința poporului. Constința acută a acestuia. Tinerii nu au nimic de pierdut. Poate lanțurile. Poate tunelul al cărui capăt nu se mai zărea. Pentru că răbdarea lor ajunsese de mult la capăt. Pentru că ei nu au intrat nici o clipă în sistemul clientelar al nomenclaturii. Rutina existenței zilnice, a mulțumirii cu piinea și jocurile de cec, cu puțîn — mai mult sau mai puțin raționalizat — sigur, nu li atrage în nici un fel. Tot așa cum nu pot fi înșelați de o promisiune insidios strecurată: „a munci ca în socialism, a cistiga, ca în capitalism”.

De aici problema apare cu claritate. Punctul 8 al Proclamației de la Timișoara nu contravine Declarației de la Helsinki. Proclamația nu interzice nomenclaturii să voteze. Să-și exprime liber opțiunile. Să-și sustină opinia electorală. Ceea ce li se cere, însă, este un act profund justitiar. Să renunțe de bună voie la sistemul privilegiilor asigurate. La continuitatea — dinastică aproape — în confortul nemuncit al propriului huzur.

Ca drept inalienabil al individului libertatea presupune competiția liberă. Cis-

tigul după muncă. Excluderea „castelor” atît de abil mascate de egolitarismul comunist. Al mentinerii automate la același nivel al vieții pentru simplul motiv al apartenenței la „castă”. Cel ce susține „muncim, nu gîndim”, afirmă, inconștient, înghețarea schimbării, rămînerea la vechiul sistem doar pentru că, momentan, ipocrii de altfel, acesta promise să funcționeze mai eficient. Logica sistemului rămîne însă aceeași. Și finalitatea lui logică transpare pînă la urmă, indifecent de coloratura de suprafață. Indiferent de conjuncturile pe care le traversează.

Tinerii care veghează în Golania l-au opus logica democrației. O democrație reală prin faptul însuși al detașării de jocul politic al oricărui partid. Mai puțin la programele lor. La modul în care ele angajează viitorul României.

Poate că Golania, „Zona liberă de neocomunism” a țării, nu l-ar fi contestat într-atît pe dl. Iliescu, dacă, în „competiția” în care s-a aruncat, el nu ar fi plecat de la certitudinea cistigării ei. Certitudine viabilă, prin toate actele și discursurile sale. Prin „replile”, emise spontan, definind nu numai o formă mentală, o imposibilitate a depășirii unei „limbă de lemn” ci un întreg sistem de valori obsedant promovov de Ideologia comunistă de peste patru decenii. O inflexibilitate la cerețele publice de cunoaștere a „echipei” ce li sustine este probantă în acest fel. „Tinerii lupi” sînt de fapt aspiranții. Unii sînt — la nomenclatură. Aspiranți ce se zbatuseră din greu, înainte de insurecție, să pătrundă în ea. Pentru ei, clasicul sistem premial al nobilimii „de aparat” funcționează încă.

Probabil, dl. Iliescu va cistiga alegerile. Majoritatea „lăcută”, depolitizată prin cele patru decenii de bombardament ideologic, depersonalizată prin demisia individuală în fața puterii, muncind „fără să gîndescă”. Li va vota, indiferent de rezultatul dialogului surzilor cu „golani”, indiferent de valabilitatea cereților lor.

Dar în Golania se va veghea în continuare. Chiar dacă „zona” va fi desființată. Pentru că Golania este a tinerilor. Golania este viitorul. Un viitor ce se conștientizează continuu.

ACENTE

Sorin Mărculescu

• Cu sufletul la gură

Mă declar Golan pe viață. O spun cu sufletul la gură. M-am simțit, de altfel, în singurătatea poeziei mele, în lăcrăsi și fapta mea, dintotdeauna Golan, și m-am pus, ca atare, sub ocrotirea unor Golani universali, precum Dante Alighieri sau Magistru Eckhart, Sfinții Ioan al Crucii sau Cervantes. Sintem Golani. Ca întotdeauna, disprețul și aroganța răului sigur pe forța sa certifică prin înaltă dreptate oponenților. Jignirea e resemantizată și devine elogiu. Întîmplarea mi-a mai scos cînda în cale termenul de Golan. S-a nimerit să traduc și să public în 1989 una din cărțile cele mai subiective și mai neconformiste ale lui B. Fondane, Rimbaud le Voyou. Am ezitat mult timp între variantele posibile de traducere a titlului, optînd în cele din urmă pentru Rimbaud Golanul. Să cred că a fost o opțiune premonitoare? Căci iată, istoria primelor noastre luni de libertate, începînd cu jertfele „huliganilor” dintre 16 și 22 decembrie ca și ale aceluia, încă „niconcondesții”, care au căzut în zilele următoare, ucisi de nu se știe cine și în folosul nu se știe cui, îmi justifică soluția. B. Fondane (Fundanul) a fost și el un Golan ilustru, plecat de pe melagurile noastre, ca să moară gazat în Auschwitz, spre sfîrșitul războiului, victimă a monstrului care ne-a devorat secolul prin cele două capete ale sale: nazismul și comunismul, cu toate subspeciile lor regionale. Lagărele de exterminare naziste și cele comuniste au și coexistat o vreme. Dacă cele dintii au fost extirpate și avărite oprobriului istoric, celelalte au continuat să funcționeze încă mult timp, sub masca umanismului socialist și a internaționalismului proletar. A trebuit să treacă decenii pînă cînd întocnită Occidentului s-a trezit din letargie și a început, bijbind, să identifice trupul unic al monstrului totalitar cu două capete. Martirii noștri, ca să vorbesc numai de România, mureau cu sutele de mil în lagărele și închisorile comuniste. În timp ce inteligența occidentală îngroșă rîndurile partidelor comuniste sau ale simpatizanților lor. Spre cinstea noastră, un Panait Istrati a văzut imediat adevărul și l-a împărțit, cu imense riscuri, lumii întregi. Dar abia după suita de mărturii zguduitoare ale altui mare Golan, Soljenitsin, iluzia soluției comuniste a început să se clatine. Procesul de clarificare nu s-a încheiat însă în Occident. Te poți încă vedea acuzat de

„reacționari” dacă pot pe rol procesul global, nu parțial, al comunismului. Din păcate, clarificarea nici la noi, în România, nu e încheiată. Căci cum oare e cu putință ca în țara cea mai necomunistă din Europa de Est și, totodată, cea mai nefascistă, să ne mai putem teme azi de reinstaurarea, sub forme mascate, a comunismului? Cum e oare cu putință ca oamenii care, juși în parte, sînt cu certitudine necomuniști, să-și alăture glasurile într-un cor penibil în sortitul nomenclaturistilor ce vor să-și reimpună convingerile, ajustîndu-le la camolectic cu liturghii și semne ale crucii sfîngaci făcînd? Și cum e cu putință ca și intelectualii de mare prestigiu, care ne-au cîștigat recunoștința prin disidența lor curajoasă, acum să facă jocul unei puteri de extracție clar comunistă? Cum de nu vîd lanțul de minciuni inaugurat chiar, cum epoca cineva, de „minciuna fondatoare” a actualului partid de guvernămînt, Frontul de Salvare a Nomenclaturii, lînt ce amenință să sugrume dorința de libertate unanim exprimată, între 14 și 22 decembrie, dar deturnată și culomniată la 12 și 28 ianuarie, la 18 februarie, la 10 martie și de la 22 aprilie încoace? Cum e cu putință ca, acum, intelectualii care au rezistat tentațiilor sau presiunilor umil P.C.R. vorace și discreționar, să se lase încredințați și folosiți în scopuri proprii de propaganda aceluiași partid autometamorfozat în F.S.N.? (Scriu aceste rânduri în dimineața zilei de 13 mai și, indiferent de soarta dialogului preconizat a avea loc între autorități și manifestanții din Piața Universității și din toată țara, mărturisesc că sînt mîhnit vîndînd două mari personalități culturale de egală parte a baricadei, în echipa unui politician care nu și-a dovedit dragostea de adevăr și care e, oricum, inferior altitudinii lor spirituale și intelectuale. Nu doar acolo ar trebui să se facă auzul, căci prezența lor numai în acel loc, indiferent de bunele intenții pacificatoare ce, cu siguranță, îi animă, riscă să sporească, printr-o glisare și un transfer de prestigiu, audiența minciunii zimbitoare și să inducă și mai grav în eroare o țară înțelegătoare tocmai într-un moment cînd nevoia de adevăr netrucat e mai mare. E dureros compromisul cu puterea al unor pe care i-am erexut, în ultimii ani, expresia cea mai curată a gîndului nostru profund.) Cum se poate explica, așadar, această grabă a supunerii și colaborării, în numele nevoii de liniște, raționalitate și muncă? Poate la fel cum, mutatis mutandis, s-a explicat și pactizarea, după 23 august, cu comunismul a unor virfuri ale intelectualității noastre. Numai că azi nici una din sezele invocate atunci, după război, nu mai poate funcționa. Dumnezeu să ne păzească de obtuzitatea marilor intelectuali și de cecitatea clarvăzătorilor!

Prin urmare, cea mai necomunistă țară din Europa de Est trebuie să continue lupta împotriva comunismului. Și o continuă și o va continua prin Golanii săi și în Țara Golaniei, care se va confunda pînă la urmă, sînt convins, cu întreaga Romînie. Miscarea Golanilor lei are acum istoria ei glorioasă și rolul său decisiv în decantarea spiritualității romînești. Și-a cîștigat în primul rînd funcția de „substantă indicator”, ea e turnesolul spiritului nonconformist și însetat de libertate și de un drum cu adevărat nou, spirit care, în sfîrșit, a reușit să se organizeze într-o vastă mișcare de onezitie, coerentă și de largă respărire. S-a realizat, prin constituirea Alianței Naționale pentru Proclamația de la Timișoara, esențiala unitate de acțiune a Golaniei, pe care o comparăm cu Lituania, pentru ca acum, iată, și cele trei mici republici baltice să înceapă a-și reacționa Consiliul Țărilor Baltice existente înainte de război! Astfel, partea cea mai lucidă a poporului român, să nu ne ferim să o afirmăm, și-a redescoperit puterea de a spune NU monstrului blefard al totalitarismului, care ne amgînea din nou cu alternativa sa comunistă; și-a redescoperit puterea de a spune NU oricărei încercări de a ni se bara drumul către o Europă înec, poate, utopică, și chiar mai departe, spre o Terra a color „lipsită de putere”, a celor minuiți de orice voință de putere, și tocmai de aceea puternici, întru resurecția și universalizarea unei omeniri spiritualizate, pe un drum la începutul și la sfîrșitul căruia se află de abelul Golani metafizici, Buddha și Iesus Hristos. Și nu o spun fără temelie: în Piața Universității s-a rearspans, extant și sfîngaci, dar împede, o doctrină a reconcilierii, a iubirii și a compasiunii pentru adversar. Nu se cere moartea păcătoșului, ci îndreptarea lui. Ecul răbate din politic și ne conduce într-o țară superioară, unde toți cei ce sîntem azi inutil divizați ne putem reuni. Și să sperăm că vom ști să spunem totdeauna NU oricăror por-niri de a ni se răstîlmăci și de via zborul către icoana unei umanități izbăvite prin neapănare și refuz față de orice ne înseamnă tabire și verticalitate de cugel.

Apelul din Timișoara, îmbold de trezire morală și de deschidere spre etic, vine din adîncurile trecutului nostru: „Doșteapă-te, pămînt român! Bicută-te durerea, e vremea să leși din amorfie, semintie a domnitorilor lumii!... Aștepti care, spre a învia, ca strămoșii să se scoale din morminte?... Într-adevăr, într-adevăr ei s-au sculat, și tu nu i-ai văzut... Ei au grăit, și tu nu i-ai auzit... Cînge-te coapsa ta, caută și ascultă... Ziua dreptății se apropie... Tante popoarele s-au mișcat... căci furtuna min-turii a început... Urfă vijelia de pe urmă... Duhul Domnului trece pre pămînt L...”

13 mai 1990

ACENTE

Nicolae Brînduș

Mintea românului cea de pe urmă

La 14 martie a acestui an am trimis Televiziunii Române Libere (redacția „Actualități”) următorul mesaj:

„ONORATĂ REDACȚIE,

Sînt din ce în ce mai surprins, urmărind dezbaterile din „mini-parlamentul” nostru în problema viitorului Republicii Romînia, a președintelui, funcțiilor sale etc. etc.

Care președinte, care Republică, mă intereb?

Preluăm ca de la sine înțelese, eterne și imuabile, date ale istoriei fără drept de replică? Excludem, printre alte alternative, și alternativa fundamentală a formei viitoare de guvernămînt a Romîniei?

Am mari îndoieli dacă este bine așa, cu atît mai mult cu cît cunosc modul în care s-a produs înlăturarea monarhiei în Romînia o dată cu venirea comunismului la putere și privesc în urmă cu cutremurare la „scandalul prezidențial” al acestei țări a strămoșilor mei, amîndu-mi de cei ce l-au ocupat... O imensă rusine!

Cred că nu este bine așadar a seceți ca de la sine înțelese lucruri nici pe departe înțelese cum trebuie și socotesc la primă necesitate dezbaterea publică a acestor probleme și clarificarea poziției tuturor partidelor politice, explicit formulată, în această chestiune.

Vă rog a da publicității această scrisoare, lucru pentru care vă rîmîn sper, ca și întreaga noastră opinie publică) recunoscător.”

Evident, această scrisoare nu a fost difuzată. Am trimis-o în ziua următoare ziarului Romînia Liberă, Dreptatea și Viitorul, care de asemenea nu au publicat-o. Am abandonat deci chestiunea, așteptînd cu interes succesiunea evenimentelor politice din țară. Sînt, după cum am mai declarat și în alte cazuri, o persoană nu „independentă”, ci liberă și nu „apolitică”, ci nepolitică, deci neatributară vreunui ideologic și nelincisat în vreo grupare sau mișcare (cu sau fără aspirație de putere). Azi, 7 mai, însă, urmărind la o oră tîrzie de noapte studiul electoral, am luat cunoștință de opinia unui candidat independent din Constanța, domnul Marin Mîncu: el a pus în sfîrșit problema președintelui Romîniei cum trebuie — și o văd pentru prima oară pusă ca atare pe canalele mass-mediei după apariția faimoasei legi electorale votată în CPUN — (după data de 14 martie!).

Este această stare de lucruri — la care se adaugă întreaga bulversare socială exprimată acut de protestul „golanilor” din Piața Universității de mai bine de două săptămîni — încă o manifestare tipică a „mintii românului cea de pe urmă”? Este, evident. Dar este și ceva mai mult. Și aici aș vrea să vă rețin atenția.

Legea electorală așa cum a fost ea acceptată și votată în CPUN este rezultatul unui troc. Cei de acolo, din toate partidele, au știut-o de atunci prea bine. Nația a înțeles-o abia după: s-a negociat nomenclatura cu exilul. Ambele avînd același substrat, și anume elanția.

Ist mai amintesci cheia de poartă Pică, un irevocabil damnat la autodistrugere (și nu unieul)? Parcă îl aud și azi vocea zîcînd într-un anume „plen” literar: „Poetrie. Cîce-a uns clanta cu c...? Eu n-am uns clanta cu c...! Tu n-ai uns clanta cu c...! El n-a uns clanta cu c...” (trăpînitivă la infînt). Desigur, între elanția nomenclaturistă și cea a exilului a fost o mare diferență. Datorită celei din urmă nu a murit nimeni. Din cea dinlă s-a distrus însă o țară, o istorie și un popor. Dar ele și-au dat elegant mîna în CPUN și rezultatul a fost că nici usturoi nu s-a mișcat și nici gura cuiva n-a mai mirosit.

De aceea independentii, după ce s-au trezit bine (mintea românului...!) s-au revoltat, Timișoara a luat altitudine și o bună parte a națiunii noastre azi contestă cu vehemență legea. Legea ce urmează a se aplica peste cîteva zile! Ce ne facem, stimatîi compatrioți?

Realitatea este că, după un plan subtil, am fost încă o dată traduși. Am fost luați repede și nu este în firea românului să se dumirească repede. Unii dintre noi nu se împiedică să-și afirme public opiniile și nu este bine așa domnilor, de la mass media (țasa zisă) liberă! Iepurele nu sare numai de la partidul sau de la autodeclarată „catindată” de tot felul. Mai sare și de la omul de rînd, capabil să-și păzească pe lumina ochilor libertatea interioară. Măcar găsiți-l dacă tot nu-l (preca) căutați singuri!

Ceas ce este clar, simptomatic și mi se pare urît este că chiar de la prima etapă a revoluției noastre cîștigate sistem din



HENRI CARTIER-BRESSON

Henri Cartier-Bresson, un alt mare maestru din domeniul reportajului artistic, al cărui nume intră în galeria marilor artiști, s-a născut în Franța la Chanteloup în anul 1908. Tatăl său, om de afaceri, dorește ca fiul să se ocure de averea familiei. Nu se întimplă așa. La 20 de ani, H.C.B. dorește să studieze pictura și o face timp de 2 ani la Paris, cu André Lhote.

Optînd pentru fotografia de reportaj și influențat de lucrările lui Man Ray și Atget, realizează fotografii neobișnute în Spania (1933), în Mexic (1934), la New York (1935).

Se reîntoarce în Franța și lucrează în cinematografie, ca asistent pe lângă marele regizor Jean

Renoir, la filmele „Partie de compagne” (1937) și „La règle du jeu” (1939).

Începe războiul, pe care îl face într-o unitate cinematografică și fotografică a armatei franceze, de unde este luat prizonier de nemți, în iunie 1940. După trei ani de captivitate evadează și organizează unități fotografice clandestine pentru a fotografia ocupația germană în Franța. După război, în 1946, deschide o expoziție personală la Muzeul de artă modernă din New York. În 1947 se numără printre membrii fondatori ai celebrului grup fotografic Magnum. Fotografiiază în India (1947, 1966, 1980), în China (războiul civil), în Birmania, Iran, Egipt, Rusia, Romînia (Maramureș) etc. ...

În 1957 deschide la Muzeul Louvre o expoziție personală care va fi prezentată în mai multe țări europene, în Japonia, apoi în S.U.A.

În mai 1968 se află în mijlocul marilor manifestații studentești derulate la Paris.

Pentru ilustrarea activității lui H.C.B. reproducem în revista noastră cîteva din lucrările sale.

EMANUEL PARVU

nu pusă față în față cu minciuna și manipulația politică. Avem din nou de-a face cu carieristii; unii chiar proza talentați pentru un popor atît de năpăstuit, care în sfîrșit, are acces și la ciomag; pînă acum s-a limitat doar la alcool și tăcere: azi în sfîrșit poate striga!

Îl putem condamna pe cei ce folosesc tehniciile vechii nomenclaturii în propria campanie electorală, bazîndu-se (încă o dată) pe naivitatea lumii necăjite. Îl putem de asemenea condamna pe cei care nu mai doresc să reprezinte electoratul românesc în lume făcînd chetă în străinătate spre a-și plăti „sejurul” la Waldorf Astoria; ei au nevoie de funcție în Romînia pentru aceasta. Ar fi eventual deasupra acestei suspiciuni doar cei prea bogăți spre a mai rîvni la funcții în stat și într-un partid, pentru ei înșii... Din țară însă, cîți români bogăți avem? Am avut doar doi pînă mai deunăzi. Azi nu mai avem români bogăți decît din fostul exil. Să-i admirăm dacă sînt bogăți; înseamnă că au fost capabili și întreprinzători și ne pot oricum învăța și ceva în plus (față de „clanta”)?

Să nu le lertăm însă nici unora și nici altora faptul că încă din primul moment al apariției lor pe scena politică a Romîniei libere au mîșnat și au negociat și dreptatea și cinstea și legalitatea și fața curată a acestei țări, cu bună știință și cu scop (electoral) precis. Mintea românului cea de pe urmă îi conștientizează în sfîrșit azi. Este și acesta un blestem al trezirii țării din tîrziu.

ACENTE

Dr. ing. Mihai Mihăiță

Muncitor, inginer... intelectual

Raportarea la indiferent orice subiect al discuției este, de fapt, obligatoriu, o abluțiune mentală, adică o desubiectivizare a preabilităților care condiționează orice strategie analitică.

Acest fapt este echivalent cu a ne judeca prejudecățile adică a le substitui cu altele, funcțional adecvate.

Origine are „proștii curși” de a gîndi se asează sub autoritatea unor prezumții ordonatoare.

Suma presupunerilor noastre o numim paradigmă, adică modelul prin care simțim, gîndim și acționăm.

La o psihanaliză succintă vom identifica în straturile bazale ale fiicăruia dintre noi remanențe paradigmatice de gîndire marxistă. Astfel, muncitorul a fost statut ideologic și definițional după criteriul muncii manuale, adică al producției unei mase de produse nemiloct tangibile. Cine nu produce ce poate fi alina, apucat sau manipulat nu este muncitor. Substantivul s-a transformat în adjectiv. Prin succesive și inconștiente extrapolarări, criteriul fizic al cuantificării a devenit normă tacită a evaluării statutului social și coeficientului de inteligență. Dacă creș ca faci nu cade sub incidenta măsurabilului, nu faci. Astfel, intelectualitatea a căzut în dizgrația infecundității. Rațiunea este identificată cu muncia în ipostaza ei „serioasă”; fantezia, imaginația este modalitatea facilului, a dispensabilului, o trenă comodă care umbrește exercițiul rațiunii obiectivante.

Îmi amintesc critica unui gînditor german, făcută principialului iubirii, ea temel al moralității. Spunea și că iubirea este un sentiment și ea atare este irațional; nu poți obliga pe cineva să iubească și nici nu poți să-l înveți. Propunea, ca a doua ramură a alternativei, respectul în raporturile interindividuale și datorită în raporturile dintre individ și societate. Ceea ce este comun și discreditant pentru Kant și Marx este desconsiderarea sufletului. Marx l-a urît prea mult pe Dumnezeu pentru ca să poată iubi oamenii. Cristos odată demis, cerul a rămas vacant, nu a fost eradicat. Clasei muncitoare i s-a spus conducătoare, în timp ce era chinată și exploatată. Muncitorului, retrăgîndu-l-se dreptul de a gîndi, i s-a oferit dreptul fizic de a mîntui; el nu anără muncind, ci muncete pentru a snără...

Defensiva intelectualului se constituie printr-o simetrie hipertrofică; gîndirea este năpăstibilă, nu anarștie imperiului obiectelor palpabile, ea este exercițiul creșcărității autosatisfăcătoare. Neliniștea îndusă de structuri politice ostile spiritului îl repliază. Oare activitatea intelectuală poate fi măsurată într-o aritmetică a de-freului (cărți, studii, articole, comunicări...)?

Scrierile s-a produs înclinos și tenace; pe de-o parte cei care făptuiesc, altundeva cei care vînză. Ca și cum fauna n-ar fi fractal vizului.

Sub acelas eplot marxist, inginerul este fiintă făptuitoare; cu el își interzice mai transant vizul, cu atît este mai obiectivant.

Obiectivitate în raport cu cine, cu ce? Oare obiectivitatea este dată sau se construiește? Și dacă este dată, reverența noastră neputincioasă! Și dacă se face pe traiect, trebuie să-și lăsam lumina fantomatică a vizului.

În mansarda ideologică inginerul este un om care visează, își cîntă vizul și îl înfăptuiește, pentru ca tot el să-l poată deconstrui. E chemarea lui să-și perfecționeze vizul și înfăptuirea lui.

Este inginerul un muncitor sau un intelectual?

Este un intelectual care croază!

SUBTILUL PROCEDEU AL FIERBERII ÎN SUC PROPRIU

Revolta tinerilor a debutat sîngeros acum patru luni, ea continuă pașnic în cele câteva spații libere de neocomunism. În spatele cortinei ei de catifea se ascunde, însă, tristețea și disperarea înșelaților.

De peste zece zile, în Piața Universității, peste cincizeci de „golani” fac greva foamei, ultima și cea mai pertinentă dintre formele de protest. S-a spus prea puțin despre ei, practic la început nici nu li s-a semnalat protestul, mergîndu-se în acest fel într-un „consens” deplin cu „linia” prezidențială de totală ignorare. Pentru opinia publică dezinformată, aproape că au căpătot statut de leproși, prin neacordare de asisten-

ță medicală în mod oficial, prin nebăgare în seamă de către guvern, prin izolare și nepăsare. Lumea se ferește de ei ca de un adevăr dureros.

A face greva foamei după patru luni de la revoluție e un fapt grav și care nu trebuie nicidecum ignorat sau disprețuit. De ce acum nu foarte mult timp eram aproape mîndri că un om ca Doina Cornea are curajul să protesteze astfel împotriva unei stări de fapt, iar acum se încearcă un sentiment de jenă și iritare vizavi de greviștii din Piață? Să ne li schimbăm oare într-atît de mult?

În același timp, în mai multe orașe ale țării, Timișoara, Brașov, Cluj, Iași, Șimleul Silvaniei se face greva foamei

în semn de solidaritate cu demonstrații din București. Nemăliind un fenomen singular, el devine cel puțin îngrijorător. Pentru unii, bineînțeles. Cu atît mai îngrijorătoare este reacția oamenilor din jur, cu atît mai decepționantă. Nu întâmplător prezentăm cronica unor evenimente petrecute într-un oraș din Moldova — Piatra Neamț — considerînd-o a fi relevantă pentru situația în care s-au găsit și celelalte orașe unde s-a făcut și se face în continuare greva foamei.

Joi, 11 mai, ora 20. Doamna Doina Cornea a început la Cluj o grevă a foamei de șapte zile.

Vineri, 12 mai, Praga. În Piața Venceslav, mii de oameni demonstrează

pașnic împotriva comunismului și pentru scoaterea în ilegalitate a partidului comunist. Tot vineri, seara, președintele Vaclav Havel se deplasează pentru a purta un dialog cu un grup de tineri care au început greva foamei în fața statuii Sfîntului Venceslav, ascultîndu-le cerințele și rugîndu-i să nu-și pună viața în pericol prin continuarea grevei.

Se pare, totuși, că democrația are și forme originale. Cel puțin la noi una din ele se numește „fierbere în suc propriu”.

Se pare că, ieșind dintr-o epocă a urii față de om, intrăm într-o eră a cinismului cu față umană, mult mai subtilă, mult mai rafinată.

„Cum nu mincăm, așa, de dragul ideii?”

Veronica Andone are 27 de ani și este medic în Piatra-Neamț. Alături de Ioan Băjan, Radu Dobînda, Jan Olteanu, Petru Popovici și Ioan Roșca a făcut greva foamei în Piatra-Neamț și a continuat-o la București, în Piața Universității. Iată mărturia ei:

„Totul a început cu Timișoara. Cine a văzut de la balconul Operei zeci de mii de oameni, în duminică mîningul Alianței Naționale pentru Proclamația de la Timișoara, în 29 aprilie 1990, scandînd „Libertate!”, „Jos comunismul!”, și ruga de a ne izbăvi prin trezire, acela se întoarce peste Carpați, la Piatra-Neamț, mult mai chinat, din orașul îngonunchiat zilnic într-o veghe de protest. Sintem atît de puțin cei care am lăsat din pluton... Am semnat Proclamația de la Timișoara și ne-am afiliat Alianței pentru a protesta împotriva efectului de nivelare a cîrui puțin l-au rezistat, împotriva inertei care a paralizat spiritele, dintr-o datorie morală față de societatea pe care încercăm s-o revitalizăm, și nu s-o instigăm. Consociații a fost începerea grevei foamei, în fața Turnului lui Ștefan cel Mare, după ce am parcurs tot șirul de formalități: direcția sanitară, poliție, primărie, C.P.U.N., ziarul local, tot arsenalul de autorități mai sus citate, care s-au dovedit a fi într-un unison de nepăsare și incompetență: „Ceahlăul”, ziarul local, a evitat să dea anunțul nostru, poliția și-a declinat din stări posibilitățile de sprijinire (ea a fost serios periclitată, se refuze, nu poate interveni, nu face față... e neutră, etc.); direcția sanitară — nu se compromite cu așa ceva... nu are posibilitatea de a administra medicamente... etc.; primăria a încercat să ne convingă că nu e bine... însă odată lămurită că nu revendicăm nimic pe plan local și că în fond fiind o „grevă a foamei în semn de solidaritate, fie ea și cu golani timișoreni și bucureșteni, nu l-ar implica prea mult... fie!”, citi despre C.P.U.N. ne-a ignocat total.

A urmat pelerinajul. În prima zi, după-amiaza fostei zile a celor ce trudează,

URMĂRILE GREVEI FOAMEI

1. Hipocalcemie cu crize de spasmodic materializate prin contracturi și fasciculații.
2. Hipoglicemie care antrenează în diverse grade fenomenul de epuizare fizică și psihică a organismului prin supraalimentarea pînă la extrem a axului hipotalamo-hipofizar, prin descărcări de catecolamine.
3. Hipoproteinoemie cu consum de proteine proprii în lipsa celor de aport.
4. Accentuarea arderilor celulare, antrenate de condițiile de stress.
5. Scăderea tensiunii arteriale, cu tahicardie și tulburări pînă la colaps.
6. Pierderea din greutate care duce, cînd este brutală și prin prelungirea grevei foamei, pe organisme epuizate anterior, la răspunsuri imprevizibile ce pot culmina, prin acumularea tulburărilor citate anterior, la moarte, în două-trei săptămîni.
7. Constituie un risc major pentru bolnavii cu afecțiuni renale, hepatice, cardiace și pentru diabetici.

1 Mai, am fost primită cu simpatie de către tineri. Prima zi a trecut fără nici un incident. În dimineața zilei de 2 mai a început lădă. Inițial zălat, sporadic, primeam înjurii: de la nevinovatele invitații la „prăsi”, pînă la cele mai oribile expresii și acuzații. Foarte puțin ne-au întrebat ce vrem, de ce facem grevă.

A treia zi a fost hotărîtoare. Cetățenii indignați au decia să termine odată cu acel spectacol rusinos. La ora 12 a apărut o „echipă de intervenție” formată din șeful pieței și alți doi tovarăși care ne-au făcut un rechizitoriu mult mai consistent, și s-au controlat palmele — semn că nu „muncim” — faptul că eram medici, arhitecți sau ingineri, matematicieni era aproape o rușine. Mîrșava lor a fost simplu exprimată: „Cum e posibil ca noi să nu vrem să mincăm cînd ei au aprovizionat orașul cu de toate?”. „Cum, nu mincăm așa, de dragul ideii?”. Urmărea: am fost acuzată, ni s-au rupt afecșe și pancartele și am fost duși cu forța la Primărie pentru a da explicații pe marginea evenimentului. Cu toate acestea, cu toate încercările noastre de a-i face să înțeleagă, n-am reușit să-i lămurim, sau cel puțin să poartă să accepție. Prin urmare ne-am hotărît să venim la omologii noștri din Piața Universității, pentru a continua greva foamei.

Nu pot trăi într-o enclavă comunistă. Eu m-am autoexilat la București.

Tirania „consensului”

● Alina Florea: D-le Ioan Roșca, singurul inginer matematician, unul din tinerii intelectuali de frunte din Piatra Neamț, și inițiatorul grupului „Dialog Piatra Neamț”. Ați trăit o experiență tristă în urma inițierii unei acțiuni de sprijin pentru demonstrații din București. Cum s-au petrecut lucrurile?

● Ioan Roșca: Atîtudinea multă din Piața Universității care mi-a salutat discursul cu imperativul „Jesii în stradă”, mi-a confirmat obligația de a face ceva în orașul nostru. În felul acesta asumîndu-ne toate riscurile. Am decis recurgerea la o acțiune simbolică a cărei efect să fie sensibilizarea populației. Pe data de 1 Mai la ora 16 am început o grevă a foamei al cărui unic scop era exprimarea solidarității cu Bucureștii. Cel șapte membri ai Asociației „Dialog Piatra Neamț” care s-au așezat în fața Turnului lui Ștefan cel Mare au trăit o experiență lesită din comun. Au fost supuși unui tir continuu de insulte și amenințări susținute de un cor de cetățeni indignați. Doar decizia de a nu răspunde la provocări a permis prelungirea acțiunii noastre pînă pe 3 mai, ora 11. În acest moment, forța multă s-a declanșat: am fost încercușiți, ne-au fost smulse pancartele, cuscașele. Nu am fost bătuiți, e drept. Dar lînsajul a fost evitat prin „apelul” de a merge la Primărie pentru ca reprezentanții multă să obțină explicații. Am fost siliți să ne exilăm la București pentru a continua greva, revenind pe data de 5 mai, și încheind-o tot în fața Turnului, spre exasperarea concetățenilor noștri. Cele o sută de ore ale acestei dureroase experiențe, cele trei luni de activitate în cadrul Asociației noastre, vald de violență cu care este întîmpinată orice manifestare a unei opinii nealinate la linia guvernului creează o stare de intimidare generală ale cărei cauză și efect sînt cuprinse în Apelul din Moldova pe care l-am redactat în tren, venind spre București. Acest apel este fructul experienței ce încheie nu numai o grevă, ci o fază a încercărilor noastre, anunțînd trecerea la o opoziție netă. Doresc să fiu bine înțeles: poporul are dreptul să-și decidă soarta, are dreptul la guvernul pe care îl admira sau iubeste, la alegerile pe care le dorește, în condițiile pe care le acceptă. Însă, cetățeanul are obligația de a semnaliza abaterile pe care le sesizează, de a atenționa asupra erorilor prin luarea sa de poziție. El nu-și poate impune punctul de vedere, dar are dreptul de a-l susține, ba mai mult, dacă își asumă responsabilitatea participării la istorie, acest drept îl are ca o obligație.

Apel din Moldova

Asociația „Dialog — Piatra-Neamț”, afiliată la Alianța Națională pentru Proclamația de la Timișoara, a fost înființată pentru a interveni activ în procesul de renaștere socială, morală, politică și spirituală pe care revoluția l-a declanșat. Din păcate, metodele prin care s-a propus la început să acționeze, care aveau în centru ideea dialogului eliberat de tirania „consensului”, s-au dovedit nepotrivite față de cursul evenimentelor.

Nu întâmplător, guvernul a făcut astfel încît să-și atribuie meritul evadării din chinga legilor și greutăților care sugrumau țara făcîndu-le cadou emanației sale politice: F.S.N. S-a reușit, prin intermediul televiziunii, rămasă același instrument de hipnoză colectivă la dispoziția puterii, să fie amăgiți cei fără discernămint, convinși că dădorează îmbunătățirea vieții acelor persoane care au anunțat-o pe ecran. Astfel și-au asigurat simpatia generală, furind cu bună știință și rea intenție, fructul revoluției din mina celor care au făcut-o cu adevărat.

Explicarea acestei substituiri e foarte simplă: interesul tuturor celor care sînt speriați de dezvăluirea compromițătoare, de a nu pierde poziția cheie ce asigură controlul deciziei evenimentelor, evitînd evoluția societății într-o direcție periculoasă pentru cei implicați în instalarea și menținerea regimului totalitar comunist. Asistăm cu tristete la alcătuirea Monstruoasei Coaliții împotriva Revoluției, pact inadmisibil între vinovații și acele victime care nu s-au eliberat.

Greva foamei publică, pe care semnatarul acestui apel au declanșat-o în orașul Piatra-Neamț, în semn de solidaritate cu acțiunile purtătorilor legitimi ai forței revoluționare (jesii în stradă pentru a-și apăra idealurile, și acuzați de buliganism), a fost întîmpinată cu suspiciune, intoleranță, ură și violență de către mulți concetățeni ai orașului nostru.

Am avut o nouă dovadă a realității mai sus semnalate. O localitate în care este posibil ca un om care face greva foamei în semn de solidaritate, să fie victimă a unui asemenea tratament, nu poate fi expusă unei experiențe electorale fără a face prin aceasta un act de nedreptate socială, pe care îl numim „incălcare abuzivă a dreptului la convalescență”.

Avînd în vedere toate acestea:

1. Cerem punerea în discuție a legitimității tuturor actelor celor ce și-au asumat în această perioadă interimară dreptul de a decide în numele poporului român.

2. Cerem dizolvarea structurii actuale a puterii provizorii, care a adus țara într-o situație intolerabilă.

3. Cerem preluarea interimară a conducerii societății românești de către persoane care să satisfacă toate exigențele unei asemenea responsabilități (morale, intelectuale, profesionale și politice). În acest sens, respectarea pct. 8 al Proclamației de la Timișoara este o primă garanție.

4. Cerem amînarea alegerilor pînă la o dată cînd eforturile consecutive de educare a corpului electoral își vor fi dovedit eficacitatea.

5. Cerem tuturor partidelor politice să dea dovadă de patriotism, iesind din cursa electorală, făcînd astfel cu cetățenii înveți de dreptate.

6. Cerem forurilor internaționale competente să ia act de declararea statutului de dizidență alii față de puterea politică provizorie actuală, citi și de virtuțile structurii politice ce vor rezulta din alegeri, dacă vor avea loc în aceste condiții pe care semnatarul acestui apel le consideră improprii.

Semnează nucleul de inițiativă format din membrii Asociației „Dialog Piatra-Neamț”, aflați în greva foamei:

VERONICA ANDONE — medic
IOAN BALAN — arhitect
RADU DOBÂNDA — șomer
JAN OLTEANU — muncitor
PETRU POPOVICI — profesor
IOAN ROȘCA — inginer-matematician

Pagină alcătuită de
ALINA FLOREA



Paris, Universitate, 1968

Henri Cartier-Bresson

SĂ SPERĂM ÎMPREUNĂ, SĂ SCHIMBĂM ÎMPREUNĂ

„De putere să nu se apropie decît cei care nu o iubesc”
PLATON

Ioan Marchiș — pentru mine Părintele Iustin — este dintre oamenii în care Biserica Română poate investi un important capital de încredere și de speranță. E tînăr, e atent la lume, e cultivat și are o dreaptă înțelegere a tot ceea ce înseamnă tradiție și nevoie de reînnoșire. L-am văzut discutînd aprins probleme de artă și de teologie, l-am văzut gospodărînd Mănăstirea Cheia, implicîndu-se în probleme de restaurare a bisericii Mănăstirii și stînd de vorbă cu credincioșii ca un preot, dar și ca un om al veacului. E, deopotrivă, un om al reflexiei și un om al faptelor. E, de asemenea, un om de curaj. Spune întotdeauna ce gîndește și, cînd e vorba de adevăr, nu știe și nu vrea să negocieze.

Într-o zi de vară, cînd aveam la poartă o echipă de ofițeri plătiți, Iustin mi-a telefonat spre a-și anunța vizita. L-am explicat că îl așteaptă o confruntare penibilă cu „paznicii”. „N-are a face”, mi-a răspuns, „Noi știm și rugăciuni, dar și blesteme”. Peste o jumătate de oră a venit, iar cei de la poartă n-au îndrăznit să-l legitimeze. Tăcerea sa verticală a învins prompt, cum iărta suflătească învinge întotdeauna dinaintea unei cuminjenii „de serviciu”. Tărie suflătească, pe atunci, aveau puțini. Ioan Marchiș e dintre cei puțini. Il votez fără ezitare.

ANDREI PLEȘU



LISTA CANDIDAȚILOR INDEPENDENȚI

PENTRU ADUNAREA DEPUTAȚILOR		PENTRU SENAT	
Gabriel Liiceanu	Petre Mihai Băcanu	Octavian Paler	Alexandru Paleologu
Constantin Ticu Dumitrescu	Radu Filipescu	Petru Creția	Sorin Dumitrescu
Stelian Tănase	Florin Gabriel Mărculescu	Ioan Marchiș	Alexandru Pesamosca
Radu Popa	Ioan Mărculescu		
Pompiliu Militaru			

„S-or retrage apele înspre ale lor Și noi vom veni spre ale noastre”

A.U.: — Domnule Alecu Reniță, ca redactor al revistei Literatură și artă, din Chișinău, dar și ca membru al parlamentului Republicii Moldovenești, cred că vă aflați printre cei mai în măsură moldoveni de dincolo de Prut care să ne spună ce altceva mai sună românește pe la dumneavoastră, în afară de limbă?

A.R.: — Ora Bucureștiului, pe care am adoptat-o, alfabetul latin — revista Literatură și artă este, pentru prima oară din 1940 încoace, scrisă în caractere latine, cum este potrivit limbii noastre românești — apoi tricolorul și chiar numele republicii noastre care se cheamă acum, simplu, Republica Moldovenească. Pare cunoscut, nu? Dar cel mai româneste „sună” poporul care nu-și mai poate ascunde obrăcia, deși a fost intoxicat cu toată ideologia și doctrina comunistă sovietică. Nu cred că este departe ziua cînd basarabeni mei vor înțelege că nu mai pot trăi fără de România și cînd România va înțelege că nu mai poate trăi fără de ei. Pentru că deși ca moment istoric anul 1918 îl repetă pe 1900, ca vremuri — primul război mondial, apoi revoluția rusă, apoi marea criză a anilor 30 — anul 1918 și cel ce l-au urmat nu au fost favorabili unirii. I-a găsit chiar pe basarabeni nepregătiți, pentru a le crea chiar o serie de complexe...

A.U.: — Seară-mă, vrei să spunei că dacă în 1940 ar fi fost formată o constituție națională compactă ar fi putut exista o opoziție ruperii acesteia din trupul țării?

A.R.: — Nu, niciodată. În '40, dacă Ribbentrop, Molotov, Hitler și Stalin ar fi vrut ar fi fost împărțită toată România. Cu toate acestea însă și astăzi se vehiculează ideea că ar fi trebuit să sacrificăm în Basarabia măcar 2-3 oameni, că prea am cedat ușor!

A.U.: — Considerați că în Basarabia este formată acum, în 1999, o constituție națională românească, care să impulsioneze idealuri unioniste? Să fie oare și Moldova sovietică o altă Lituania?

A.R.: — Nu cred că a fost atîna nivelul conștiinței naționale din 1940. Atunci Basarabia nu mai avea hotare nici de suflet, nici de constituție cu România. Era reintegrată și spiritual. Se ridicase o nouă generație, pur românească! Cred însă că ne apropiem de idealurile anului 1918. Oricum nu vom mai repeta greșelile acelei an! Iar Basarabia nu va fi o a doua Lituania. Cel puțin ca modalitate. Basarabeni nu trebuie bruscați, puși în fața unui fapt împlinit într-un parlament. Și apoi există o diferență fundamentală între noi și țările baltice: ele sînt state ocupate, dar au fost state suverane. Noi sîntem parte a unui fost întreg. De aceea eu cred că situația Moldovei este cea mai complicată din întreaga imperiu sovietic. Moldova i-a fost lăsată totodată legată în mare, precum și teritoriile de nord — Holm și Cernăuți: desprinzîndu-ne printr-o decizie parlamentară, le vom pierde definitiv. Revenind însă la o constituție de apartenență națională, noi am fost viz-

imatele unui cuvînt: basarabeni, sau moldoveni, iar cușii nu au făcut altceva decît să infiltreze oricînd noștri ideea că numindu-ne moldoveni sîntem altceva decît români. Cuvintele „români” și „România” au fost arse în Moldova!

A.U.: — Deci, firese, optime filiere de refacere a unei conștiințe naționale distruse sînt limba și cultura?

A.R.: — Acestea cred că sînt fortărețe deja cucerite. De acum, un an, doi, cîțva va fi nevoie, vom miza pe istorie. Cînd oamenii noștri își vor cunoaște istoria nu se va mai pune problema dacă este el basarabean sau moldovean și dacă acestia doi sînt sau nu români. Vom renunța în geolii chiar la predarea altor obiecte și dacă pînă acum aveam o oră de istorie pe săptămîna, de acum încolo vom avea 50!

Ceea ce cred eu însă că trebuie făcut este ca noi, intelectuali, să nu o luăm cu mai mult de un pas înaintea poporului. Astăzi, în piețele din Chișinău se strigă: „Scriitorii și poporul! Nu trebuie să ajungem însă niciodată ca acest popor să nu ne înțeleagă și să ne respingă. Intențiile noastre sînt clare, dar basarabeni au fost asemenea unui cordon sanitar între două civilizații. Au fost ani și ani călcați în picioare și sînt suspicioși. Se tem să nu nimerescă dintr-o capcană în altă. Între 1918 și 1940 a existat o altitudine nefastă: Basarabia a fost privită ca o zonă bolșevică. Frica foarte pronunțată față de comunism care se manifesta atunci în Regat s-a repercutat în primul rînd asupra lor. Am avut sute de infiltri în sate cu alegătorii mei. De fiecare dată eram întors: „Vreți să ne uniți cu România?” Dacă ar fi răspuns prea trântant ar fi fost gonit cu pietre. Acesta este rezultatul educației comuniste. Și nu în sensul că basarabeni ar fi niște comunisti ardente, dar conștiința istorică le-a fost complet amputată, fiind aduși la condiția de paria intelectuali.

A.U.: — Care este nivelul de limbă românească din satele basarabene?

A.R.: — Ca și cel ecologic. Pe o margine de prăpastie. Dacă nu adoptăm decretul privitor la limbă, încă zece ani și limba noastră ar fi dispărut definitiv. Chiar noi, intelectuali, nu sîntem liberi în limba noastră. Adeseori, cuvîntul în loc să te ajute să-ți ordonezi și să-ți găsești gîndul, te împiedică să te exprimi cursiv. Și totuși, singura care n-a fost complet strivită în Basarabia este intelectualitatea.

A.U.: — Credeți că domnul Gorbaciov a prevăzut desprinderea acestor teritorii satelită alipite artificial Rusiei?

A.R.: — Părerii mele este că dacă nu ar fi fost Gorbaciov ar fi fost un altul. Se creșteră toate prinzetele prăbusirii a ceea ce a fost creat pe violență și minciună. Oricum, întregii politici pe care o inițiază în 1985, din 1987 s-a schimbat. Pînăcî toată perestroika nu a avut decît un singur aspect sănătos: mișcarea de eliberare națională a națiunilor acestui imperiu. Altceva ce a adus bun re-

structurarea? Situația economică este aceeași, dacă nu chiar cu mult mai deplorabilă. Cea politică: mari modificări nu s-au produs. Partidul comunist nu a testat de pe arena politică. Detasarea statelor ocupate de imperiu va veni, de fapt, tocmai pentru însănătoșirea poporului rus. Iar dacă Gorbaciov a intuit aceasta, atunci este un geniu și trebuie să-i facem piecăciună.

A.U.: — Cum vedeți evoluția evenimentelor după Revoluția din decembrie, din România?

A.R.: — Eu am avut o viziune sentimentală asupra revoluției. Pentru noi, basarabeni, cînd studiam geografia nu existau mai mult de 164 de țări pe lume, deși în realitate sînt 165. Cînd s-a produs marea explozie de la 21 decembrie, tot Chișinăul era în lucrămî. Toate tranzistoarele au dispărut din magazine. La 22 decembrie au fost create două divizii de voluntari — Ștefan cel Mare și Vlad Tepeș — numai din acei basarabeni care

luptaseră în Afganistan. Abia l-am convins să nu treacă hotarul să vă vie în ajutor! Dar nu voiam să credeți că iar vin rușii cu tancurile, pentru că-n acele momente nu aveai cum să te uiți pe fruntea omului de-și moldovean sau e rus. Vă spun toate acestea ca să înțelegeți că noi, ca națiune întreagă, vrem să devenim un popor european. Deși am fost în calea tuturor rețelilor, s-or retrage apele odată și s-or duce la ale lor, iar noi vom veni la ale noastre. Dar după ce am văzut acum în România nu pot să nu mă întristez. Din nou o grupare, sau două, sau douăzeci iau puterea, pînăcî interesele personale mai presus de cele ale unei națiuni. Este același eșalon superior care a venit nu pentru a face revoluție, ci pentru a umple etajele de sus cu oamenii lor. Mi se pare evident.

Interviu consemnat de
ALINA UNGUREANU

Către Alianța Națională pentru Proclamația de la Timișoara Declarație de adeziune

Noi, românii de la răsărit de Prut, sîntem parte integrantă a poporului român și primele victime pe care România le-a suportat în urma impactului ei cu comunismul. Anexarea în 1940 a Basarabiei și Bucovinei de nord de către U.R.S.S. este o crimă împotriva națiunii române, fără termen de prescripție. Sistemul comunist ne-a desființat ca neam și este obligația morală a fiecărui român de a nu accepta, sub nici o formă, comunismul.

Sistemul comunist a fost impus României prin forță, dar el nu ar fi fost atît de viabil dacă în slujba lui nu s-ar fi pus românii.

Activiștii români care au contribuit la instaurarea și menținerea regimului comunist nu pot avea dreptul moral să pretindă posturi în viitoarea României necomunistă.

Pentru românii din toate provinciile românești dictatura comunistă a însemnat un regim de ocupație. Revoluția din decembrie a răsturnat acest regim, redîndu-ne și nouă, celor din stînga Prutului, speranța în viitor și mîndria de a fi români. Victimele singerosului regim comunist sînt victime din trupul nostru comun.

Apreciem eroismul fără seamăn al tineretului român care a făcut să cadă crunta tiranie comunistă și ne exprimăm totodată deosebită admirație față de timișoreni, care au dat primul tonul. Începînd cu 16 decembrie 1989, Timișoara a devenit nîmă însingurată a României, un simbol al libertății tuturor românilor. Vestile care ajungeau pînă la noi ne exasperau în neputința noastră de a fi și fizicește alături de timișoreni, pentru că suflătește nu am încetat nici o clipă să fim alături de ei.

Dovada este aderența noastră totală la Proclamația de la Timișoara pe care noi, românii de pe teritoriile ocupate de comunistii sovietici, o considerăm drept DOCUMENTUL FINAL AL REVOLUȚIEI ROMANE.

În virtutea faptului că noi, românii din stînga Prutului, sîntem lipsiți de posibilitatea de a ne exprima votul nostru în alegerile de la 20 mai.

Fiind conștienți că de rezultatul acestor alegeri va depinde soarta de mîine a națiunii noastre.

În speranța că glasul nostru va fi auzit și înțeles de tot ce este românesc în țară.

Facem apel către toți românii care nu sînt indiferenți față de soarta fraților din atîra granițelor artificiale să adere la Proclamația de la Timișoara.

Chișinău, 13 mai 1990

SFATUL FRONTULUI POPULAR DIN MOLDOVA

ȘERBAN CANTACUZINO
Arhitect, istoric de arhitectură, specializat în conservarea și restaurarea arhitecturii.
Secretar al Comisiei Regale britanice pentru artele frumoase.

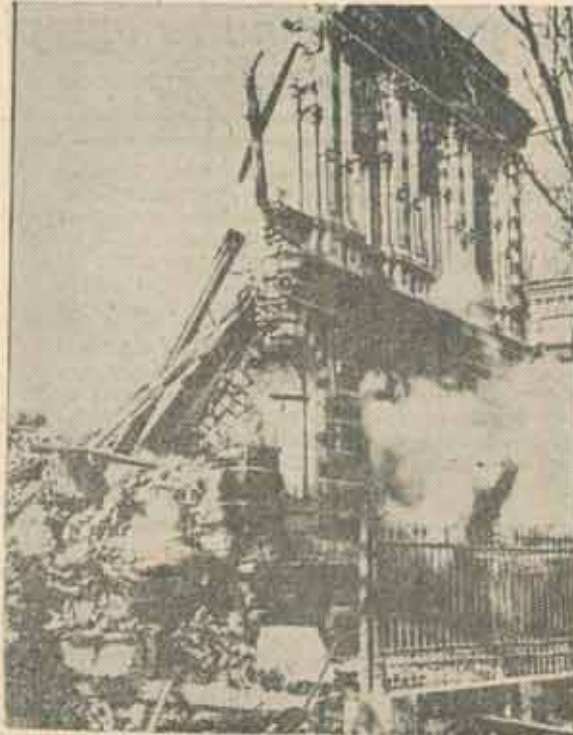
Au trecut foarte mulți ani de când nu au mai fost puse în lumina zilei planuri arătând Bucureștiul așa cum a fost și cum e. Cred că ultima dată a fost expoziția din 1969.

Expoziția de azi a dat posibilitatea de a compara intervențiile Regelui Carol I și cele interbelice cu intervențiile lui Ceaușescu. Păcat că lipsa de timp a împiedicat prezentarea intervențiilor lui Mussolini la Roma, ale lui Hitler la Berlin și ale lui Stalin la Moscova.

Mi-am dat seama că vine foarte multă lume la expoziție, și într-adevăr cu drept, căci este fără îndoială remarcabilă, nu numai din cauza efortului pe care îl reprezintă dar și fiindcă expoziția este un veritabil spațiu de libertate într-o țară unde se vorbește mult despre libertate, dar unde de-abia există în realitate. A venit multă lume, dar mă întreb cât au priceput nespécialiștii. Mă întreb mai ales dacă au priceput planul - poate cel mai important - care arată intervențiile lui Ceaușescu suprapuse pe țesătura orașului existent. Ca să înțelegi acest plan trebuie să înțelegi ce înseamnă scara unui oraș.

Ar trebui acum organizată o altă expoziție care să aibă ca temă conservarea vechiului București. Preparind această expoziție, vor trebui considerate acele moduri de a prezenta această temă în așa fel încât să fie cit mai ușor înțelese de nespécialiști. Iar mesele rotunde, deschise și ale nespécialiștilor, ar trebui să răspundă direct unor întrebări. Care sînt calitățile vechiului București? De ce este important să fie salvat? Ce înseamnă salvare, conservare, restaurare? Iată cîteva întrebări la care trebuie neapărat găsit un răspuns.

EXPOZIȚIA DE LA BUCUREȘTI



Începutul dezastrului. Spitalul Brâncovenesc
Fotografie de IOAN CUCIURCA

BUCUREȘTIUL, ÎNTRE PROFAN ȘI SACRU

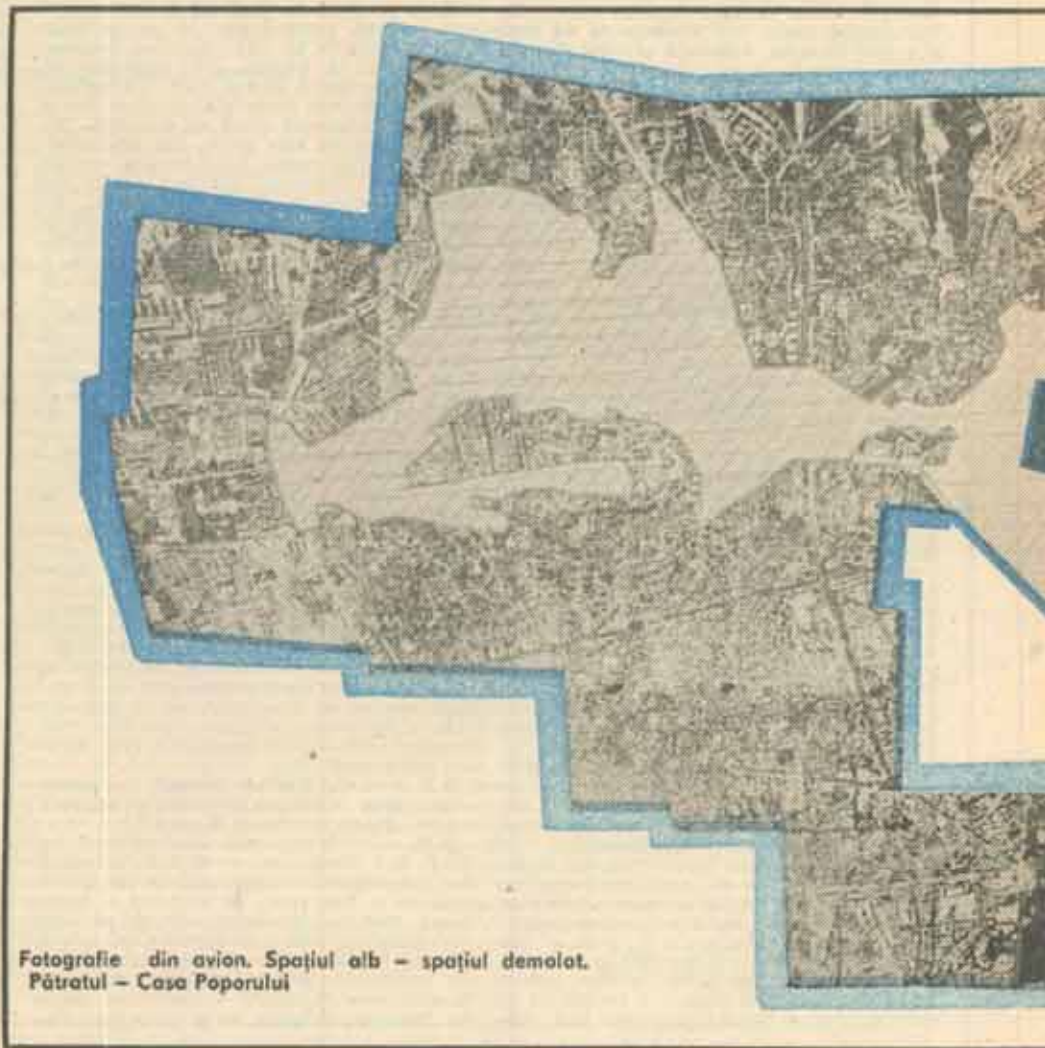
Fără îndoială, o știm cu toții. Bucureștiul a fost un oraș profanat. Demolările, nivelările și reconstrucțiile incoerente agresive au însemnat o implacabilă și abia camuflată invazie de pretutindeni a neantului.

Adevăratul București s-a transformat într-un palimpsest greu descriabil, într-un plan mereu șters și recreionat sub proliferarea tot mai amenințătoare a unor spații fără mesaj, alienante și mortuare, cîtă vreme au găzduit agonia lungă și dureroasă a spiritualității românești. Un întreg neam zidit de viu, în mod „științific și sistematic”, sechestrat parcă pentru eternitate în mîile, zecile de mii de celule din beton ale comunismului. Un întreg neam adunat, înmulțit, împărțit și scăzut plin la anihilare sub ravagiile antichristice ale egalizării și uniformizării. Căci ce altceva este haosul decît instaurarea informalului dizolvant și egalitar, în care nimic și nimeni nu se mai distinge de nimeni și nimic. C.G. Jung atrăgea atenția că inconștientul, „cu toți monștrii, angourile și spaimile sale, se află nu numai înăuntrul, dar și în afara noastră. Labirintul de beton care ne înconjoară, orașul în care trăim, ne exprimă cu o fidelitate neuzătoare. Precum în basmul lui Perrault, Bucureștiul a fost transformat încetul cu încetul într-o pădure adormită (dar nu a simbolurilor, ci a ideilor spinzurate), o pădure pietrificată, unde pe 21 decembrie a pătruns tînărul erou al revoluției, trezind Frumusețea adormită. Frumusețea adevărată care a răsunat pentru prima dată „ziua în amiază mare” în piețele publice ale orașului. Iar numele fanic, cuvîntul pierdut și regăsit, a fost „Libertate!”. Libertatea strigată prin zeci de mii de guri, sanctificată cu sînge, cutremurînd și trezind la viață identitatea colectivă. La 21 decembrie s-a petrecut ceea ce în ritualurile de construcție se cheamă un *sacrum facere*, acel sacrificiu sau facere sfințită, care întemeiază. Piața Palatului, Piața

Universității, Piața Romană au devenit peste noapte locuri ale memoriei, locuri de neuitat, spații sacre. Aici a fost instaurat în fine „realul”, înțeles ca adevăr și sacralitate, știut fiind că minciuna nu întemeiază și nu poate avea o validare ontologică. Tocmai de la aceste centre sau cicatrici ale spațiului profan, devenit în cîteva ore spațiu simbolic, s-a pornit și terapia intensivă pentru recuperarea vitalității Capitalei. Iar Piața Universității a fost și va rămîne toposul privilegiat al acestei renașteri. Căci aici a prins să bată însăngerat și tînăra inimă a cetății. Aici a avut loc *revelația* unei alte realități în care nu mai exista frica de moarte și unde, după mulți ani de rătăcire și alienare, adevărul, binele și frumosul s-au putut în sfîrșit întîlni. Curios este să regăsim această zonă, intrucîtva tarkovskiană, în geografia sacră a Bucureștilor descrisă de beletristica lui Mircea Eliade. În viziunea acestuia, Bucureștiul este un oraș epifanic, plin de semne și simboluri inițiatice. Personajele sale se află într-o intrigu-rată și perpetuă confruntare cu destinul (propriu și colectiv), în spații cu aparență profană, dar unde sacru este camuflat la aproape orice colț de stradă. Un astfel de „alef existențial” este descris de nuveia *Pe strada Mintuleasa*. Cîțiva tineri se antrenază într-un joc cu subtext inițiatice trăgînd săgeți în văzduh. Iar unul dintre ei, poate că cel mai pur și mai adevărat omenește, izbutesc să-și trimită săgețile-n cer; „trăgeați cu arcul... și cînd a tras Lixandru, ați văzut săgeata zburînd pe deasupra blocurilor de piatră - alea care, îți aduci aminte, erau acolo... pentru clădirea Universității... ați văzut săgeata zburînd, ați urmărit-o eît ați urmărit-o... așteptînd să cadă înapoi... și săgeata n-a mai căzut”. Locul acestor încercări ce vizează comunicarea cu cerul și „legarea de aștre” (al cărei antipod înseamnă dez-astrul) se dovedește a fi în mod premonitor sau poate numai fatal asumat, Piața Universității. „Era pe-atunci un maidan în

fața Universității, îi spunea Măldanul Primăriei, și se grămădiseră pe el blocurile de piatră din care s-a clădit după război aripa cea nouă a Universității.” Loc predestinat, acest spațiu al Universității, unde cerul se poate îmbrățișa cu pămîntul. Loc al unei renașteri perpetue, unde s-ar potrivi cel mai bine să repetăm obsedanta întrebare a lui Tenghiz Abuladze: „De unde vine pe lume frumusețea și unde se duce?”. La care am mai putea adăuga „și dimpreună cu ea, adevărul, binele, libertatea”.

SILVIA CHIȚIMIA



Fotografie din avion. Spațiul alb - spațiul demolat.
Pătratul - Casa Poporului

TRAGE

REFLEXII PE MAR UNEI EXPOZIȚII

Zilele acestea, un grup de arhitecți au organizat în sala Dalles o expoziție închinată mutilării capitalei noastre, expoziție ce este un adevărat re-chizitoriu în imagini și relicve.

Deîndată ce privirile mi-au alunecat asupra panourilor cu fotografii so-bre, numai în alb și negru, ce înfățișează case și biserici ce au fost dărimate sau în curs de dărîmire, deîndată ce am zărit pe jos resturile ciuntite ale coloanelor bisericii de la Văcărești și după ce am văzut și imaginile noulor construcții, am fost cuprins de o adîncă tristețe pe fondul căreia s-a altait o mare nedumerire: „cum de a fost posibil așa ceva?”.

Desigur că principala cauză a fost caracterul profund antiuman al comunismului, care a depersonalizat „cel mai prețios capital” și a redus ființa umană la un simplu pion, sau la o rotită neînsemnată în mecanismul vieții sociale. O astfel de concepție nu putea să acorde locuîntel umane o considerație deosebită. Vechea circuire nu vedea în casă decît un adăpost. Uitase de toate conotațiile simbolice și arhetipale, de toată încercătura afectivă și de aceea sacralizare care e legată de Casă. Transformînd acest microcosm personal, această nișă ecologică, bio-psihic-socială a omului și familiei sale într-un adăpost contra intemperțiilor, comunismul a făcut posibilă dărîmarea casei și înlocuirea ei cu acele chilii stereotipe deseori invadate de mușegăi, aglomerate în monștri de beton în care „omul nou” trebuia să-și trăiască o viață de robot și să se înmulțească potrivit poruncii stăpînirii.

O a doua cauză a fost viziunea proprie totalitarismului. Despotul, luminat sau nu, se simte un supraom dominînd de la înălțimea sa restul vulgului. De aici această predilecție pentru colosal, pentru supradimensionarea edificiilor care sînt legate de persoana și activitatea sa și al căror rol principal devine proclamarea „măreției” sale în peisajul urban.

La noi s-a născut un element. E vorba de diarhie care, pus pe toate „cărțile”, este o ființă veche și frumoasă. Ceea ce este lipsa de frumusețe kitsch-ul. Tot în cultura noastră, dar și în cultura aberanta desființată a reștelor.

Orașul se construiește și în floare ce crește o ființă care-și Cînd dai cu structura și în construcții artistice ilogice, sau că a străzilor, dificililor publicitate care din tura însăși a menține peste-

Expoziția de arhitectură arată problema lăsată în cadru legată în cadrul rînd, care se naștere jurămii lui Maimonide peptam o anur răm un om, de boiaav moare, dere. Asta nu noastră nu au Au existat din supunîndu-se

comis obaterii siunii, dar tot ziu și-au primit

Nu cunosc li să fi fost judec tru că a distru fiîndcă a cons că estetica un creator în și autorul cher spațiul său de construiește o blic, el face, de cultură. A

DIA BUCUREȘTIILOR

GINEA TII

adăugat și un alt e-
de marea incultură a
-a condus și care a
orile" pecetea prosti-
mpresionează în edi-
gim este vulgaritatea,
autentic, instituțional-

lor ce ne-au con-
nd l se datorează și
rare globală a Bucu-

zvoltă organic, ca o
l se complică sau că
parcurge autogeneza,
da într-o astfel de
antezi în miezul ei
ale, deschizi perspec-
uni împletirea fireas-
ădănilor, coselor și e-
comiți o monstruozi-
ficare, dată fiind na-
teatlel urbanistice, se
acuri.

Dalles, însă, mai r-
pinoasă a responsabi-
l Noi medicii sîntem
unul sistem de refe-
fectă și în diferitele
i, al lui Hipocrat, al
altale. Dacă nu res-
etică, dacă desfigu-
ș din vina noastră
ntem trasi la răspun-
eamnă că în pădurea
st și nu sînt uscături.
ăcate și medici, care
runcilor „de sus” au
la imperativele profa-
aj curînd sau mai ă-
runcionea.

nici un arhitect care
sau condamnat pen-
fațada unei case sau
ilt o clădire care stri-
atrăz. Arhitectul este
imentul artelor vizuale
tă să dăruiască omul
trăire personală. Cînd
ă sau un edificiu pu-
abile să facă un act
asta este menirea lui.

Cei responsabili de mutilarea orașului nostru, prin distrugerii nesăbuite și construcții desfigurate nu trebuie considerați arhitecți și trebuie judecați cel puțin de opinia publică. Vina lor este cu atât mai mare cu cît construcția urbană, prin forma, ornamentația și programul ei funcțional, exercită asupra tinerilor o influență bună sau rea în formarea gustului, a percepției estetice. Arhitecta care a împrescat zidurile interioare ale hălelor supra-dimensionate din Casa Poporului cu acele decoruri luxuriante, emanații ale unei imaginații împregnate de o grandilocvență discutabilă, a comis o infracțiune de neiertat față de obligațiile ei profesionale, supunîndu-se altor interese decît celor ale unui artist. De asemenea, urbanistii care au proiectat și realizat acea arteră centrală a centrului civic au construit doar un decor artificial, ce sună fals în peisajul bucureștean, adăugînd însă o completare potrivită masei diforme ce-i închide perspectiva.

Reproducerea ei în mijlocul expoziției mi-a sugerat un drum inițiativ inversat, malefic, expresie a spiritului răului ce a planat asupra capitalei noastre pînă ce a fost exorcizat de singele celor căzuți în Revoluția din decembrie 1989.

La intrarea în expoziție se află o fotografie grăitoare prin simbolismul ei. În prim plan se vede un bloc de beton, diform, necioplit, atîrnat cu o funie. Este instrumentul folosit pentru distrugere. În planul doi se înalță tragic victima. E vorba de fațada în curs de demolare a bisericii de la Văcărești. Ai făcut în față forța brutală litică, ce distruge fără scrupule și edificiul sacrificat ce se impune prin frumusețea lui mutilată și care cu turlele prăbușite ni se arată ca un „axis mundi” decapitat, incapabil să mai mijlocească legătura spirituală dintre lumea nevăzută și pămîntul transformat într-un adevărat Armageddon.

Starea orașului

CE SPUN VIZITATORII EXPOZIȚIEI

Ideea de a scrie acest text a apărut în dezbaterea „de la ora 6”, care au făcut din expoziția Starea orașului un cadru de dialog profesional și cetățenesc privind problemele socio-urbane critice, actuale și previzibile, cu care se confruntă Bucureștii.

Itinerariul istoric simbolic prezentat în expoziție este susținut de sugestia raportului urban-uman uitat de năpăstiat prin dictatul politice. Socantă, cu atât mai mult cu cît ne aflăm în domeniul vizibilității, înregimentarea obediență „se vede”...

Una din intențiile principale ale organizatorilor expoziției a fost apelul la o responsabilitate combinată, politică și de breasă, în producerea unui spațiu urban care va dura dincolo de o comandă socială abuzivă și brutală. Costurile sociale rezultate sînt incalculabile, iar cei care le plătesc sînt oamenii.

Noi, sociologii, momentul acestei dramatice prezentări a condiției orașului ne-a părut potrivit pentru a afla ceva și despre starea oamenilor lui. În sociologia urbană există un consens: oamenii trăiesc într-un oraș comun, „al tuturor”, pe care însă îl personalizează în timp și spațiu, prin „hărți mentale” individuale. Prezența acestor hărți mentale s-a confirmat prin rezultatele unui sondaj de opinie. Au fost intervievați, pînă acum, aproximativ 800 de vizitatori, iar beneficiile acestei acțiuni sînt duble: consultarea publicului, pregătitoare pentru cercetări sociologice de profunzime, dar și promovarea ideii de expoziție participativă, cu rol de comunicare socială.

Cei care au răspuns chestionarelor noastre se clasează în două mari categorii de rezidenți urbani: specialiști în domeniul proiectării de arhitectură și urbanismului și bucureșteni cu alte profesii. Subliniem că a fost studiat



Imagine din timpul demolării - 1982

Este o fotografie care ar trebui produsă în sute și mii de exemplare, pentru ca oroaica pe care o înfățișează să fie cunoscută și să rămînă neștersă în amintirile neamului nostru, astfel ca să putem nădăjdui că asemenea fapte nu se vor mai repeta nici la noi, nici la alții, în veșii vecilor!

C. BALĂCEANU-STOLNICI

moase (în general vechi) și zone urite feele noi, considerate inconfortabile în același timp), eclectic, în ultimă analiză. Unii dintre cei ce au răspuns chestionarului recurg la simboluri duale ale imaginii urbane: Orient și Occident, lux și ghetou, confortul nomenclaturii și sărăcia maselor, aer și verdează versus beton și praf, lipsa dotărilor culturale versus elite parvenite și snobă, cultură și incultură etc.

Dincolo de toate aceste caracteristici urbane, orașul este considerat de cei mai mulți vizitatori drept șantier, în construcție, neterminat.

Unele cuvinte-cheie apar adesea, indiferent de combinațiile de atribute; în cele din urmă, orașul este receptat ca pitoresc, inspirînd nostalgie, iubit,

fermecător și mai ales perfectibil, regenerabil, cu șanse de viitor.

Increderea în viitorul orașului ne-a apărut astfel ca o veritabilă trebuință psiho-socială, legată de speranța că specialiștii vor înțelege și vor respecta orașul și pe oamenii săi, și nu în ultimul rînd și etica propriei lor profesii. Bucureștii ne par conștienți că realizarea unui urbanism de calitate, a unui oraș mai frumos și mai confortabil este un proces tensionat — în care se vor întîlni cel puțin doi factori esențiali: un profesionalism bazat pe valori și standarde înalte și consultarea publică a locuitorilor, asociată unei veritabile educații a democrației urbanistice.

GEORGETA GHEORGHE

UN SEMNAL

Pe bulevardul Magheru, în fața Sălii Dalles, o coloană frîntă în două sîd suspendată deasupra caldarimului. În vitrine, altele în care volume ale unor edificii cunoscute sînt desfigurate de forje nevăzute. Armonia și istoria au fost pulverizate, sîntem avertizați. Dincolo de vitrine, o expoziție semnal: București — Starea orașului. O expoziție a memoriei. Înăuntru timpul s-a oprit. Cineva a tras un semnal de alarmă și a oprit curgerea ireversibilă. Doar o clipă, dar o clipă destul de lungă pentru a ne oferi răgazul să privim, și privind să înțelegem.

Ar fi bine ca toți cei care trec prin fața expoziției Dalles în aceste zile de arminde să-și treacă pragul. Pentru că înainte de a ne opri în Piața Universității, înainte de a încerca să rezolvăm conflictele sociale și politice, e bine să ne lămurim un lucru foarte important: relația fiecăruia dintre noi cu orașul lui. Aici în sălile expoziției ne vom întîlni cu sufletul întîm al orașului și-l vom putea cunoaște zbaterea și suferința.

Orașul este un uriaș sistem organic, cu componente fizice, psihice și implicat sufletesti. Desi este unul în întregul lui, el este altul pentru fiecare din noi, fiind eul din afara noastră. Între individ și orașul în care locuiește se țes fire tainice și nevăzute. Pentru fiecare orașul se transformă și se materializează diferit, precum mînușata planotă gînditoare a lui Turkovski.

Bucureștii se zvrcolește acum, ca o gigantică reptilă bună, rînită de vîntorii haini. Scăpată în ultima clipă, își lunge rînilor dureroase, deschise și adînci ale făpturii sale. În sălile expoziției cunoaștem suferința și-l auzim gemetele. Dar de fapt gemetele lui sînt

gemetele noastre și suferința lui e suferința tuturor.

Orașul nu-i altceva decît casa noastră mai mare. Și dacă așa este, atunci sîntem răspunzători, individual și-n colectiv, de starea acestei case. Dacă era pe punctul de a fi ucis, vina a fost a tuturor și a fiecăruia în parte, iar dacă rînilor nu se vor închide și nu vor fi oblojite, în fel, Păgînd prin sălile expoziției vom deveni conștienți de această responsabilitate. Păgînd prin aceste săli, să ne agățăm de semnalul de alarmă (unii s-au prins deja cu nădejde) și să-l ținem tras cît mai mult... Ca să putem privi... Ca să putem înțelege...

Să nu vă fie teamă că sufletul dumneavoastră va plînge. Mai bine să plîngă în hohote, decît să fie ucis. Iar lacrimile sărate sînt un leac bun.

CONTRASEMNAL

În timp ce unii, tot mai numeroși, încep să simtă dimensiunea tragică a stării orașului, unii dintre reliefele stîmpe ale totalitarismului, o persoană — ne persoană, continuă să țopăie cu nerăzînire pe rînilor deschise ale Capitalei.

Bazindu-se pe ignoranța și starea de uluire a unui public copleșit de grandioarea spațiului, nepregătit și lipsit de termen de comparație, A.P. încearcă să acrediteze drept o capodoperă cea mai cumplită mistificare a ideii de creație de arhitectură.

O, de-am avea legile vestitului Efes, Invocate de bătrînul Vitruviu! Atunci „nepricepuții n-ar mai umbla prin lume nepedepsiți, ci numai cei înzestrați cu desăvîrșita cunoaștere a specialității s-ar numi fără sfială arhitecți”.

Arh. GH. PASCARIU

Continuarea grupului în pag. 10. Selecție alcătuită de MARIANA CELAC

● Intrus într-o trupă de clowni respectabili.
● o dezbatere se metamorfozează ● schimbarea intempestivă și, ulterior, explicațiile cuvenite ● ori tăcere, ori aprobare ● travestiul nu ascunde vechile deprinderi ● interpretarea marxistă a revoltei antimarxiste ● polemica nu-și avea rostul ● o glumă fără primejdii ● onorifică izolare ● citeva precizări ale termenului de disident ● înfruntarea nu mai putea fi evitată ● cum se câștigă simpatiile? ● accentul englezesc al domnului Henry Kissinger.

La începutul anului 1990 am primit o invitație de participare la o simandcoasă Conferință ce urma să aibă loc la Washington la mijlocul lui martie. Conferința avea drept scop să discute implicațiile economice și politice ale schimbărilor din Europa de Est (sub titlul „REDEFINING EUROPE: WHAT CHANGES ARE YET TO COME”). O întâlnire deloc obișnuită, de vreme ce printre participanți se aflau cunoscuți oameni politici (Dick Cheney, Alexander Haig, Max Kampelman, Henry Kissinger etc.), importanți funcționari guvernamentali din America și Europa, ca și peste 100 de „chief executives” de mari corporații multinaționale.

Organizatorii se gândiseră să ofere și un oarecare moment de relaxare, probabil, programând pentru ultima seară a discuțiilor și o dezbatere intitulată „Artists and Dissent” care urma să evidențieze „the role writers, actors, dancers, directors, choreographers, musicians, painters and poets played in shaping the democracy movements of Eastern and Central Europe”. Eram, evident, inclus în această trupă de clowni respectabili care să anime intrucitiv, în final, presa ardele controversate politico-economice ale primelor două zile ale Conferinței. Este ușor de înțeles rețența în a participa la o astfel de pompoasă și în același timp lefțină de exhibare, dar nu este poate prea greu de înțeles de ce curiozitatea scriitorului de a vedea (și a se vedea într-o) situație înșădită, fie și previzibilă în artificialitatea ei, a învins, în cele din urmă.

Cu doar câteva zile înainte de data spectacolului, am primit un urgent mesaj de la organizatori care mă anunțau că titlul dezbaterii fusese modificat în „Origins of Dissent”, și va evidenția desfășurarea schimbărilor din Est „from ideology to the arts”. Printre participanți fusese inclus și Prof. Silviu Brucan, „Member of the Council of the National Salvation Front in Romania”. Am răspuns la fel de prompt prin retragerea mea din dezbatere. Socul a fost, probabil, mare pentru profesioniștii de la „The Atlantic CEO Institute”, instituția care inițiasse Conferința, judecând după agitatele apeluri și tratative care au urmat.

Se așteptau, bineînțeles, să fiu bucurat de participarea încă a unui român, o personalitate politică pe care, firește, o cunoșteam, nu-i așa...

Era greu să fac inteligibile motivele refuzului meu, de vreme ce gârbele asigurau exprimarea liberă a oricărui punct de vedere și se bucurau de posibilitatea oricărei eventuale controverse. Nu mă mai puteam agăța decât de argumente oarecum formale, la care americanii — alți de neformaliști — sînt deosebit de sensibili: faptul că fusesem invitat la o dezbatere al cărui titlu fusese modificat fără să fiu consultat și în care fusese inclus nu vreunul dintre acei „artists of the highest international stature” (cum suna prezentarea pentru invitații la buclucasa dezbatere), ci un politician. Repetate conversații telefonice...

Dintr-o dată, întreaga întâmplare devenise neplăcută, pierzându-și puțin în haz pe care, eventual, i-ar fi avut. Iritarea mea avea numeroase îndreptățiri dar mi-era frică, îndeosebi, nu de faptul că Silviu Brucan, în binecunoscuta tradiție a Estului, socialist, va vorbi și în numele intelectualității românești, ba, chiar în numele „întregului popor”, ci că abilitatea lui de vechi diplomat va alege o mască altă de „democratică” și „bună de export” încît nu-mi va rămîne decât să tac sau să aprob mesajul său. Nu era, pur și simplu, o prejudecată legată de experiența prea îndelungată cunoașterii a „strategiei și tacticii” activistului de partid, ci și — poate, mai ales — faptul că eram relativ în curent cu ultimele sale declarații care arătau limpede cât de puțin se schimbaseră, de fapt, în tumultul altor schimbări, viziunea vechiului marxist. Un diplomat de lungă carieră, totuși, care o fi învățat prea bine partitura oportună, de vreme ce — așa auzișem — (și chiar brusea sa includere de ultima oră printre vorbitorii o dovedea) eucerise interesul, poate și simpatia, cine știe, a destul interlocutorii occidentale.

M-am lăsat convins de insistențele organizatorilor abia cînd deja citiva amici mă convinseseră că, oricum, e mai bine ca oficialul român să fie măcar „completat” de un alt român, decât să ocupe, singur, pînă și într-o

ÎNTÎLNIRE CU TOVARĂȘUL SILVIU BRUCAN



NORMAN MANEA

dezbatere rezervată inițial artei și artiștilor, locul destinat românilor.

Îl vedeam pentru prima oară pe Silviu Brucan. Aspectul său pasnic și oarecare contrazicerea așteptărilor. Nu l-am recunoscut pe diplomatul de carieră nici atunci cînd, înainte de a ne urca pe scenă, a inițiat un scurt dialog de tatonare, întrebîndu-mă ce cărți am scris, despre ce „tratează” și cum îmi merge în S.U.A. Nu diplomatul putea fi recunoscut în condescendența și grosolana abordare în persoana a două singular, ci doar vechiul și noul „stab”, ale cărui năvăliri nu dispar odată cu travestiul de rutină.

Discursul profesorului Brucan a fost o reală surpriză. Nu a vorbit în numele poporului sau al intelectualității românești, temerile mele se dovedeau nejustificate. Nici nu a oferit un atrăgător ambalaj oportunizat viziunii sale. A citit un lung și arid referat de interpretare marxistă revoltei antimarxiste din Europa de Est a anului 1969, potrivit — în cel mai bun caz — „primăverii de la Praga”, din 1968 sau primelor etape de glasnost sovietice, de la finele deceniului 8. Părea să nu fi înțeles nimic din ceea ce se-a împlinit în realitate, cu o amănunțită viteză, la finele anului trecut, în Cehoslovacia, în Germania de Est și nici în România. Imposibil de sesizat, în monotonă înșiruire de locuri comune ale unei obședate ideologii, cosmeticizată cu vizibilă stîngăcie, profesionalitatea unui diplomat cu experiență, care știe în fața cui vorbește și cum ar trebui să se prezinte în fața unui astfel de auditoriu. Președintele „CEO Institute”, ca și William Luers, fostul ambasador american în Cehoslovacia (actualmente President of the Metropolitan Art Museum), care conducea dezbateră, făceau semne disperate de sesizată și îi trimiteau, din cînd în cînd, vorbitorului bilete în care îl cereau, probabil, să scurteze lecția de marxism.

Polemica nu-și mai avea rost, aproape că regretam jalnică postura a virtualului preopinent. Nu-mi rămînea decât să încerc să schimb mohorîta plictisală printr-o tonalitate relaxată, improvizînd chiar stimuli de bună dispoziție. Am mărturisit că accept, în cele din urmă, și definiția de „entertainer” dată artistului și că poate ar trebui, chiar, pentru a atrage atenția publicului cum plictisit, să mă prezint, cum mă așteptaușer unii amici, drept viitorul ambasador al României în Statele Unite... Brusca destindere a sîllei m-a încurajat, dar m-am grăbit, nestîind cum să citesc vesela nouă ambasador român, care îl însoțise pe Silviu Brucan; să adaug că apreciasem gluma amicilor tocmai fiindcă nu continua nici o primejdie, nu numai pentru că România nu este Cehoslovacia, ci și pentru că nu am nici o dotare pentru astfel de misiuni politice. Am explicat apoi, folosindu-mă de Dictionarul limbii engleze (care lega noțiunea de „dissent” de protestanții care au sfidat autoritatea Bisericii Anglicane), că nu am fost „di-

sident”, pentru că nu am fost niciodată membru al Ipo-critei bisericii numită Partidul Comunist Român. Într-o țară cu aproape 4 milioane de membri de partid am făcut parte din acea opoziție mai mult sau mai puțin fatigă, cînd codificată, cînd de-a dreptul fățișă, numită artă, literatură, intelectualitate. Am amintit, apoi, citeva dintre premisele dificilei situații în care artiștii marginalizați de către Putere s-au identificat tocmai cu această deloc dezonorantă, dimpotrivă, în cel mai înalt grad onorifică izolare, consecvenți, în opera lor, criteriului estetic, criteriu total străin Autorității, și deopotrivă consecvenți, în diurna și nocturna lor existență de cetățeni eretici moral, dușmanii de moarte ai Minciunii oficializate — dominînd prin teroare și înfometare.

Nu, nu eram un disident... Gorbaciov este un eficient disident, asta da. Cit despre disidența profesorului Brucan, ar fi fost de-a dreptul umilitor să mă polemizez cu penibila sa înfățișare din acea seară. I-am pus, totuși, o întrebare lui Silviu Brucan, în cadrul discuțiilor care au urmat.

Cunoșteam declarațiile lui Silviu Brucan privind lipsa de tradiție democratică a României, cînd afirmase că România nu este pregătită încă pentru democrație și că ar trebui să mai aștepte 20 ani pînă la democratizare. Este greu de spus cînd o țară este pregătită pentru democrație, sigur este că procesul de democratizare cere efort și durată. România, abia ieșită din neagra tiranie ceaușistă, este firesc să treacă prin convulsile unei dificile, îndelungate și nu se știe cît de izbitoare tranziții. Dar problema nu asta este. În 1945, după ravagiile războiului și ale dictaturii antonesesce, România aspira la democrație, probabil. Armata Sovietică a instalat la putere Partidul Comunist, care a lichidat-treptat ultimele instituții democratice ale țării. Azi, după 50 ani de dictatură de dreapta sau de stînga (în ultimele decenii de dreapta și de stînga, simultan), România aspiră, din nou, în mod firesc la democrație. Afirmația că România trebuie să aștepte încă 20 ani democratizarea înseamnă, oare, că — din nou — comuniștii, mascați sau nu, sînt decizi să împiedice poporul român a încerca, a învăța și a edifica democrația? Asta a fost întrebarea.

Tovarășul Brucan nu a răspuns întrebării. Mai exact, răspunsul tovarășului Brucan a fost următorul: „Dumneata ai ales să lupți pentru democrație în statul New York. Este mult mai ușor decît să lupți în România și să înduri închisoarea pentru asta”.

Nu mai putusem evita înfruntarea. Recunoscușem ușor stătutele manevre de diversivare ale „tovarășilor”. Am replecit imediat, precizînd că nu numai că nu am „ales” statul New York, dar — oricît ar părea de paradoxal — mai am pasaport românesc. Cit privește lupta pentru democrație, comparația dintre noi nici nu mai este necesară, biografia tovarășului Brucan fiind bine cunoscută. Toate înaltele funcții avute în epoca stalinistă, hrucioviștă, ceaușistă, gorbaciovistă — numai luptă pentru democrație nu probază. Cit privește persecuțiile pe care tovarășul Brucan le-a suportat în fața absolutului isteriei a tiraniei ceaușiste, oricît de durabile, regretabile sau eroice a fost, nu poate contabalansa o întrebare existentă decît dacă ar asuma un rol sa aderă la luptă și în acest decisiv moment al schimbărilor. Ceea ce, se pare, nu prea este, din păcate, cazul.

După încheierea discuțiilor, tovarășul Brucan s-a apropiat, cavalereste, să-mi adreseze câteva cuvinte. „Eram singur, am fost avertizat că mă va ataca... Uite-te la unguri, cît de uniți sînt peste tot”.

Am încercat să explic că depinde și ce spunem, că acordul sau dezacordul de aici pornește, nu din alte considerente. Zimbetul dezamăgit și neîncrezător m-a oprit să-l mai spun tovarășului Brucan cît de bine se prezintă în public reprezentanții politici, unguri, sovietici, comparativ cu românii „oficiali”. Că să nu mă vorbim de ce!... Impresia extraordinară pe care o provocasem chiar la Conferința la care tocmai asistasem la Washington nous ambasadorul cehoslovac Rita Klimova (născută la Iași...) a fost, cu siguranță, lucrul cîștigat mare punct de simpatie pentru Cehoslovacia, stit de admirată, azi, în America. Cîndul Henry Kissinger, evident fermecat de încredința plină de sinceritate, modestie, concretețe, inteligență, a alit de cumpănitei Doamne nu s-a putut abține să mă adauge: „În sfîrșit, un ambasador din Est care poate în evidență accentul meu prost în engleză”. Da, și acest amănunt ar fi meritat reamintit tovarășului Brucan cu care, iată, deloc nu mă putusem întovărăși.

Dar nu avea rost. Ar fi însemnat ca adăugat aște înțele banalități unei întâlniri care atita a și fost, de la început la sfîrșit: blata, întristătoare banalitate. Ba, chiar mai rău.

Nu acceșta era imaginea în care dorcam să reînfrînec România schimbată. Și nu numai eu. Și în strălănită, nu doar acasă, România trebuie să înfrîngăze acea sperată schimbare pe care toți o dorim. Și pe care o și merită, în sfîrșit.

Bard College, aprilie 1990

PREZENȚĂ ȘI ABSENȚĂ

Intemeietorii unei lumi noi, coloniștii greci și Siciliile antice, purtau mesajul nasterii civilizației europene și își infășurau zeli de marmură cu temple a căror mărime și frumusețe sfidau edificiile ateniene.

Situat în muntii, departe de mare, templul din Segesta era ciudat căci nu adăporea statuia nici unui zeu.

Spatul central era deschis spre cer iar colonada perimetrală părea a fi vestigiul unei construcții uitate. Templul a fost ridicat de „stoli”, un trib băștinat al insulei, care au încercat în arhitectura lor „barbară” să imite edificiile grecești.

Încalzuindu-se unor zeli a căror intrucipare aparțineau probabil naturii, nu aveau nici o folosință pentru spațiul sacru din centrul construcției. Colonada închidea un spațiu zol, mareșat de „absența” statuii și deveni loc de adunare al comunității.

Concursul de arhitectură pentru Centrul Internațional de Comunism din zona Defuse din Paris, desfășurat acum cîțiva ani, propunea terminarea impunătoare a axei Concorde — Areal de

Triumf cu acest nou edificiu închinat spiritului contemporan.

Proiectul cîștigător, sfidînd atît axialitatea cît și soliditatea presupusă a monumentului, apare ca un pseudo-are de triumf de proporții rubice care prin dezaxare evită linearitatea perspectivei și contrazice tipologia structurii. Axă se termină în vid, iar spațiul de lîntă, deasupra căruia pluteste suspendată de partea superioară a cubului o uriasă arină transparentă, devine un loc de întâlnire a oamenilor de pretuiîndeni.

Aceste imagini, despărțite de peste două milenii, sînt două exemple ale afirmării unei arhitecturi care este nu numai celebrarea dar și critica „instițului” create și care pare a reveni obșesiv în tabloul fragmentat al culturii sfîrșitului de secol.

Prin abandonarea vechilor simboluri stabile ce aparțineau unor ideologii muribunde, noua fragmentare culturală contemporană nare a lăsa orasul de pînă prada contradicției dintre permanența obiectelor de arhitectură și esența noului oras, care este tocmai starea de continuă mobilitate, anima-

te, disociere, instabilitate și transparență.

Această arhitectură pare a reflecta evaporarea certitudinii dezvoltării liniare și mecanice a orasului, caracteristice atît clasicismului cît și modernismului, precum și mutata culturală survenită privind natura cunoașterii în general.

Impactul microelectronicii, fizicii cuantice, noi analize științifice și al revoltei informației au început să determine profunde reconsiderări existologice în general și delimitarea posibilităților arhitecturii în particular.

Este pusă sub semnul întrebării însăși imaginea arhitecturii transmise de arhitectura clasică și modernă, aceea a erectorului de formă, de structuri simbolice și impozante, caracterizate prin unitatea părților componente, prin relația directă dintre formă și conținut și prin finalitatea compozițiilor. Poate că Bucureștiul, acest fost ultim bastion al ideologiei, exprimă acum pe plan politic tocmai această nouă realitate fragmentată a spiritului sfîrșitului de milenii și poate că în București conflictul dintre „prezență” și „absență” își atinge maximum de dramatism.

Prezență drept „Casa Poporului”, „Victoria Socialismului” și a cîndirii urbane demente.

Absență ca memorie a orasului rănit.

a clădirilor distruse și a unei „Case a Poporului” goală și lipsită de semnificație.

În lupta pentru supraviețuire, care în arhitectură se poate traduce prin autenticitate, orasul își va înghiți monstrul ce va deveni parte din istoria și ființa sa.

Un nou „strat” al orasului suprapus peste ansamblul totalitar va reuși prin însuși conflictul acestei interpenetrări cît și prin respingerea bidimensionalității scenografice, a unei arhitecturi care se rezumă la prima pagină, prin acceptarea fragmentării și instabilității programatice și a unei arhitecturi fără o teorie sau doctrină fixă, să scape momentului și să cîștige relevanță istorică.

Cred că încercările de a reconstitui ad litteram unele clădiri și monumente istorice distruse vor crea niște martori falsi de piatră ai unei realități a cărei forță este tocmai în memorie, căci memoria este autentică și generatoare de viață.

Această memorie a fostelor locuri constituie ca însăși un alt „strat” al orasului, la fel de real ca celelalte și este tocmai participarea acestuia la noua alcătuire ce va conferi organismului adîncimea timpului și a minții.

Arh. VLAD ARSENE
New York, 9 mai 1990

ISPITA SUPRAVIETUIRII

(Urmare din nr. 16/4.V.90)

LUCIAN RAICU

E poate cea mai intolerabilă și mai lipsită de rușine dintre sfidările posibile — acest lacom abuz (și tot de putere, ca și celelalte) în sfera conștiinței și a curajului moral. Abia dacă mai cred necesar să mai adaug că toată această, de fapt, sinistră maculatură literară, pe cât de fraudulos, de ipocrit-morală și pe cât de agresivă și ușor-inflamabilă (pe motive uneori pe jumătate reale — cu totul inventate sau artificiale altori) tulbură prin prezența ei orice virtuală scară de valori, degradează și falsifică întregul peisaj literar, întreaga viață a literaturii; lovită astfel ca de un fel de bruscă de-ruță, îmbolnăvită, intoxicaată prin apariția acestor scieri. Simțindu-și contururile amenințate.

Cărțile cu adevărat bune și cele câteva excepționale nu sînt neapărat greu de mai înțelege asta, acolo dar mai ales aici, în Occident) cele care provoacă un efect imediat senzational, dădora de situații tari, cele, de pildă, cu activiști de partid îndrăgostii de sacrosanctul „statut”, cu oameni situați pe diverse trepte ale ierarhiei și care au avut, precum Ciclov, de suferit „în trecut”, de suferit „pentru dreptate” și altele de acest tip... De preferat, de departe, sînt cărțile a căror natură, a căror structură „textuală” emană oarecum de la sine, un flux refractar, o reacție de împotrivire la structura însăși a Sistemului, cărțile care își elaborează, încă de la nivelul scriiturii, al limbajului, al „frazel”, o esențială autonomie, o esențială incompatibilitate cu structurile impuse, cu suprastructura dominantă, cele care spun „nu” aproape fără să o vrea cu tot dinadinsul. Cărțile irrecuperabile. Pe care Sistemul nu le poate accepta în nici un fel, și în consecință, cum se întâmplă cu altele, nici nu le poate folosi din considerente tactice. Să nu mai vorbim de cărțile care, la prima schimbare „de echipă” (conducătoare) o slujesc pe cea nouă, criticînd „abuzuri” imputabile celei imediat anterioare.

Publicul larg nu este și destul de avizat pentru a le trata „așa cum se cuvine” cu dispreț. Se mulțumește cu foarte puțin și este avid de acest „puțin”.

Explicabil, pentru că se mai întâmplă ceva. Presa, radioul, lamentabilele programe de televiziune, tot ce ține de domeniul informării, de comunicarea mediatică etc., etc., nici nu merită numele înfrîntător de „propagandă”. Se știe prea vag, uneori deloc, țelul, că rețelilor „clasice” ale Sistemului (indoctrinarea, mistificarea, manipularea informației, etc., etc.) li s-a adăugat, ce zice, li s-a substituit un rău încă mai mare, dacă se poate închipui și lăsa că se poate: neantul, mortificarea, grotescul — refuzul oricărei informații. Fie și a celei deformate! Ziarele, celelalte mijloace de minimă referință la ceea ce se petrece în țară, în lume, nu mai relatează aproape nimic în afara cercului fictiv al obișnuitelor vizite oficiale, primiri sărbătorești, discursuri repetitive, telegrame de multumire ale întregului popor, consecutive fiecărei vizite s.a.m.d. În aceste condiții de-a dreptul incredibile, realizînd un fel de apogeu al non-existenței, există încă literatură sub toate formele ei tradiționale,

literatură bună și proastă, literatură în fine, care, prin forța lucrurilor, n-ai ce-i face, conține o variabilă cantitate de informații, de relații, referințe, de trimiteri la real, chiar dacă neîndestulătoare, este mestecată pe nerăsuflăte. În sfîrșit, ceva de domeniul realității, ceva „vîu”, o întimplare petrecută fie și cîndva, cu oameni „în carne și osse”, diferiți de cei care trăiesc doar aplaudînd și expediind telegrame de recunoștință.

S-a ajuns pînă acolo că i se trece cu vederea mai tot restul, faptul, de pildă, că este în majoritatea cazurilor o literatură falsă, servind cu alte mijloace decît cele ireal consacrate, interesele „superioare”. Așa se spune prin probabilită contaminare de la „conducerea superioară”, pentru a fi deosebită de celelalte „conduceri”, desigur inferioare, subordonate și disciplinate, fundamental instabile, întrucît supuse principiului binefăcător, nemişcat de democratic al rotației cadrelor.

Nu se poate imagina împrejurare mai tristă, mai demoralizantă pentru individ (intelectual, scriitor) încă lucid în tristețea sa neputincioasă, în amărăciunea sa resemnată și dezagregantă, decît să intre într-o librărie și să constate că literatura falsă, maculatură de tipul celei evocate mai înainte, doar în virtutea faptului că încă „spune”, încă relatează ceva ce seamănă de foarte departe cu adevărul (cu adevărul „istoric” îndeobște) constituie obiectul unei sollicitări nesătioase. Și, în felul ei, la limita de jos a firescului, motivate, „motivabile”.

Cenzura politică; cenzura exercitată în numele unui principiu de moralitate; cenzura interioară, aparent liber conștientă și care în adeseori forma unei uitări involuntare; cenzura prin consens, prin acord tacit, înglobînd zonele tabuizate.

Enumerarea, încă sunară și care lasă deoparte interdicțiile de un ordin mai subtil, blocajele și refulările foarte complicate, greu de explicate în câteva rînduri, poate da totuși o reprezentare a enormelor dificultăți, a obstacolelor de neînchipuit, a limitărilor intolerabile pentru un scriitor, ființă liberă prin vocație și prin definiție, al cărei rost principal în lume, mai ales într-o lume supusă abuzurilor și constrîngerilor, este să aibă de-a

face cu adevărul, cu adevărul necondiționat, cu adevărul profund, cu adevărul integral — și care nu dispune de nici o altă „materie”, în momentul cînd se așează la masa de lucru. Altfel pentru ce să scrie — și despre ce?

Nici pe orizontală (nici acționează cenzura politică brutală), nici pe verticală (nici acționează majoritatea celorlalte cenzuri, mai mult sau mai puțin complexe), scriitorul nu se poate simți (decît în rare clipe de inspirație, de îndrăzneală nebună, de abandon total în voia firii și a fantasmelor sale) în largul său, la el acasă, adică scriitor pur și simplu, în înțelesul cel mai nesofisticat al cuvîntului. Interdicțiile impuse ca și cele așa-zicînd consimțite (de care aproape nu-și dă seama, acesta e pericolul suprem pentru un scriitor) nu acoperă, nici pe departe, aspectul politic în exclusivitate (întregind și spațiul înimaginabil de extins al „secretelor de stat”, a căror oricît de vagă dezvăluire intră sub incidența legii), interdicțiile „decupează”, făcîndu-le impracticabile, multe alte teritorii ale realului și restring, la limită, cîmpul de observație, raza de cuprindere a investigației.

Obişnuindu-ne cu toate, nici nu mai primim de veste că, spre exemplu, vastul domeniu al erotismului neconvențional, ca să nu mai vorbim de cel al sexualității, este de multă vreme amputat, ca și cum n-ar exista. Încearcă să explice că o mare parte a literaturii, de cînd lumea iar în zilele noastre „cu o sensibilitate specială, chiar cu „asta”, și nu chiar printre altele, se îndetășnește! O „virtute”, brusc descoperită, și o nemiloasă pudoare, care tabuizează pînă și zonele cele mai firești, întru totul normale ale naturii umane, ale relației, pînă și ale atracției, erotice, nu devin un principiu subînțelept, o virtute și o pudoare de stat; dar nu numai atât, li vine în întimplare colaborarea benevolă a scriitorului; în momentele de pură intimitate, cu foala albă în față, încă departe de spectrul confruntării cu editura, cu cenzura, scriitorul însuși s-a învățat să nu mai suporte firescul, grăbindu-se să-l refuze cu sinceră jenă, să „roșenească” prea repede și, ca să zic așa, de unul singur și din proprie inițiativă. Deși, de cele mai multe ori, n-ar fi cazul,

Să ne înțelegem, nu e vorba de cine știe ce libertăți ale practicii erotice, de cine știe ce vinovate obsesii și fantasme și insistențe perverse (nimeni nu îndrăznește să le facă „publice”, hirtia nu înducă orice, aici dresajul funcționează implacabil) dar toate scenele, vai, „corporale”, ajung să fie evitate ori sînt puse din capul locului sub semnul puritanelor puncte de suspensie, rînduri albe, care lasă, mă rog, fantezia să zburde... Să facem un pas mai departe, adăugînd că adulterele, chiar popularele divorțuri, ca să nu mai vorbim (cuvîntul însuși provoacă oroare) vai, de avorturi, nu au ce căuta în roman (în roman!), într-o literatură care se proclamă realistă (numai „metoda” realistă este acceptată...), cu excepția cazurilor care sînt răsplată condamnată (să se vadă atunci clar, cu litere de-o șchioapă, punctul de vedere critic al Autorului, persoană responsabilă și, în plus, zi și noapte preocupată de interesele politicii Partidului în „domeniul” natalității — ca și, dealtfel, în toate celelalte...).

Să numim paradoxală o situație care recomandă și impune decența într-un context social-politic din care a dispărut orice urmă de autentică decență, orice urmă de respect datorat vieții private, în care sexualitatea e supravegheată și viața intimă a indivizilor, de aproape, strict controlată (etaticată) în numele politicii demografice? Dar greșesc spunînd că în numele acesteia. Mai precis ar fi să spun: în numele și în virtutea unui principiu al Supravegheții Universale (ducînd la transparența absolută a domeniului privat), al abolirii oricărui secret personal.

Nici Dumnezeu nu are ce căuta în literatură. Decît ca obiect al derizivului. Se vorbește prea puțin despre aceasta cînd sînt evocate cenzura, cenzurile. Dumnezeu, credința, religia — în definitiv, problema însăși a omului, a sensului vieții sale: nu interesează.

Abisurile lăuntrice, infinitul domeniului al învinsibilității (prin excelență cel al marii literaturii moderne); nu interesează. Nu e voie; nu interesează; și încă (și poate mai ales): nu se cuvine. Literatura cu adevărat acceptată este cea mai „burgheză” din cite au existat vreodată. Mai ridicol „burgheză”, mai plină de prejudecăți morale, mai cuvințioasă. O literatură „sănătoasă” și „educativă”. Nu neapărat socialistă. Și în nici un caz (deși se abuzază pînă la greață de acest cuvînt, în tautologicele discursuri și documente oficiale), în nici un caz revoluționară. Iată la ce visează, fără să-și realizeze vreodată în întregime visul, de unde repetate apeluri, indignări, vituperări, sancțiuni, minile, ingheturile ideologice, la ce visează de fapt statul totalitar. De o corectitudine insipidă, duos confortabilă, în nici un fel socantă, în nici un fel tulburătoare, în nici un fel neliniștitoare, în nici un fel tangentă cu adevărul, cu adevărurile conștiinței.

Criticul literar bine intenționat, cel activ, este obligat să-și reconstituie, uneori să-și inventeze motive de acțiune, de încredere, de speranță. Pentru a exercita o critică (după vorba lui Thibaudet, o vorbă bună pentru timpuri „normale”) de susținere, pentru a sublinia, în context, interesul moral-literar al unor cărți,

pentru a le apăra pe acestea de atîtea amenințări, criticul literar este, cu cea mai emoționantă bună credință, constrîns să le supraliciteze valoarea. Vorbesc în cunoștință de cauză, aceeași obligatorie supralicitare de moment, are, în timp, consecințe destul de deprimante, produce, pe cerul gurii criticului angajat de partea cauzelor drepte, un inevitabil gust de cenușă... Cei care afirmă că, într-un astfel de context nefiresc al vieții literare, criticul își poate păstra orice-ar fi dreapta cumpănă a judecății estetice, că, activ fiind în acel context, poate rămîne în aceeași măsură obiectiv, onest, inflexibil în aprecierile sale, atent doar la distincția dintre valoare și (relativă) lipsă de valoare, riscă să-și întrețină o prea bună conștiință, să alunece cu vremea într-o ficțiune liniștitoare. O spun cu mîna pe inimă, am încercat toate posibilitățile, am trăit pe rînd, uneori simultan, toate aceste ipostaze. Iar altele nu există. Altele încă nu s-a inventat.

Și încă o dată: anomalie mai puțin evidente la prima vedere afectează într-un ritm poate ceva mai lent, dar la fel de sigur ca și cele care iau ochii, viața intelectuală a țării. Lipsa (să-i spun oare: nesănătoasă?) a marilor dispute de idei, a confruntărilor (organice, izvorînd dintr-o reală necesitate) de atitudine și poziții, care dintotdeauna asigură vivacitatea plină de forță și de culoare a peisajului cultural, lipsa polemicii, fie și a celor limitat-literare, conferă un aer straniu, ca să nu zic mai mult, climatului intelectual curent. Absența confruntărilor naturale este departe de a fi imputabilă doar temperamentului deficient al protagoniștilor... Pentru că și „temperamentele”, oricît de dotate pentru polemică, cedează pînă la urmă și se atrofiază sub incidența unor împrejurări de care vrînd-nevrînd trebuie să tină seama. Prezența tutelară a Puterii (și inevitabilul ei arbitraj) deformează totul, descurajînd vocațiile polemice, libera înfruntare a opiniilor, darea pe față, aducerea în plină lumină a divergențelor, inclusiv a celor strict literare. Dar mai poate fi vorba, în aceste condiții, de opinii „strict-literare”, mai există oare posibilitatea de a păstra o asemenea „strictețe”? Cînd nu sînt dirijate, cînd nu sînt „inspirate” (de acest rău prea vizibil, amatorii de lupte literare s-au deprins, oarecum, să se fe-rească...), polemicele firesc în spațiul culturii sînt deturmate, alunecă (ori sînt împinse) în afara orbitei lor inițiale și în majoritatea cazurilor, sînt folosite într-un context cu totul străin de intenția originară a inocenților protagoniști. Sînt, cum bine se știe cu un termen cam grosolan, manipulate. Încît, dacă mai știu de unde au pornit, în arderea de a se confrunța, protagoniștii nu știu niciodată cu siguranță unde vor ajunge și cum va fi utilizată sincera lor opinie. Sub privirea interesată, avidă de foloase imediate, sub privirea vag-impărtială și fățarnic-binevoitoare a Puterii de toate zilele, își modifică sensul, își schimbă fără voie direcția, suferă, ca toate celelalte nevinovate „pașuni”, un proces de (cum vinovată!) adaptare la împrejurări. Fatale abateri din drum, fatale deformări sîfrîște prin a le submina autenticitatea și a le discredită,

(Va urma)



Albert Camus, 1968

Henri Cortier-Bresson

NEVOIA DE INAMIC

HORVÁTH ANDOR



Societatea românească a fost, cu cleva luni în urmă, dintr-o stare de război. Pentru unii — mulți la număr — această stare a durat exact 43 de ani, pentru alții — în funcție de vîrstă și de preocupările lor — mai puțin. După cum este știut, imediat după cîștigarea din august 1944 se ducea război împotriva „reacției”, această categorie cuprînzînd, rînd pe rînd, — în virtutea legilor implacabile ale „luptei de clasă” — pe foștii demnitari și colaboratori ai regimului răsturnat, pe liderii partidelor istorice și, în curînd, pe inșiși ai acestora, pe „capitaliști” și pe „mosieri” iar mai apoi pe cei din pătura „chiaburimii” și a „micii burghezii”, și, în general, pe toți cei suspecți — și putea oricînd să nu fie suspectat? — de a nu adera „trup și suflet” la „idealurile comunismului” și de a nu se supune fără sovîrire și fără obiecte la ordinul emise de cancelariile birourilor politice succesive. Născut dintr-o concepție „războinică” asupra lumii și societății, comunismul a întretinut pe tot parcursul său acest „spirit de luptă” care face parte din însăși esența sa. Ce poate oricînd fi mai relevant în acest sens decît declanșarea războiului în chiar interiorul partidului comunist sub forma celebrilor procese înscenate prin care au fost eliminate fizic ori condamnate la ani grei de închisoare figurile de vîrf ale mișcării comuniste? Dincolo de mecanismele luptei pentru putere, dincolo de scopul imediat ce se urmărea, aceste procese, cit și seria lungă în timp a eliminărilor și epurărilor manifestau, de fapt, caracterul ofensiv și agresiv al comunismului, a cărei ideologie conține peîn definiție, această dimensiune de luptă ca un element constitutiv, indiferent de direcția, de obiectivul și de forma în care această dimensiune se concretizează. Comunismul are nevoie de dușmani pentru că prin ideologia sa, prin structurile sale și prin funcționarea acestora el se definește ca o societate într-o permanentă luptă, luptă care este, în ultima analiză, însăși rațiunea sa de a fi într-o lume

concepțiu în termenii bipolarității al forței și slăbiciunii, al victoriei sau înfrîngerii. Desigur, ar fi un nonsens să se afirme că la noi sau oriunde în lume comunismul nu a avut dușmani reali și printre cei pe care i-a combătut nu se aflau adversari pe care nu i-ar fi putut niciodată concilia.

În această ordine de idei se impun însă două observații deosebit de semnificative. Este vorba, în primul rînd, de faptul că, prin însăși esența lui, comunismul „produce” adversari ireconciliabili; bunăoară, în primul an al comunismului din România erau decretatei dușmani, dincolo de clasa „asupritorilor” și largi categorii din rîndul miilor producători ori, pur și simplu, oameni politici cu vederi democratice. În al doilea rînd, conform unei dialectici permeabile, comunismul reproduce, fără întrerupere, configurația unei societăți în stare de război, desemnînd, rînd pe rînd, cite o categorie socială sau altă, identificînd cite o forță internă sau externă drept acel pericol ce pune în primejdie morșul triumfător spre viitor. Permanentizînd în acest fel starea de veghe, de continuă alertă, comunismul nu face altceva decît să eternizeze starea de excepție prin care revoluția comunistă, la debutul său, suspendă legile existente ale conviețuirii sociale cu promisiunea unei democrații viitoare. Democrație care, potrivit logicii istorice pe care acest sistem o reprezintă, se vede însă aminată la infinit. Este firesc, așadar, că în lumina celor scrise mai înainte, comunismul reinvoiesc mereu, conform etapei pe care o parcurge, într-o formă declarată ori latentă, termenii unui conflict social fără de care el este de neînchipuit. Fie că inamicul este identificat în persoane sau în fenomene sociale, în imperialism sau în arta decadență, în vecini sau în cercuri de ne melangieri în deșertate, comunismul își păstrează în orice împrejurare caracterul său belicos, pentru că acest caracter nu este ceva adiacent și secundar, ci o expresie a esenței sale.

Societate puternic ierarhizată, comu-

nismul promovează, după modelul structurilor militare, spiritul de comandă și obligația supunerii absolute; societate puternic centralizată, comunismul preferă consensului obținut prin dialog — monopolul deciziei. Dogma monolitismului politico-ideologic nu este, în ultima instanță, decît consecința logică a unui sistem care tinde, prin natura sa intrinsecă, să reducă la tăcere orice pluralism de idei, orice formă de autonomie spirituală, practică, orice manifestare a libertății colective sau individuale.

Inversunarea regimului Ceaușescu împotriva științei, artei și culturii, împotriva celor care le reprezentau în mod autentic universal valoric era, așadar, pe cit de teribilă, pe atît de „normală”, dacă avem în vedere că totalitarismul este incompatibil cu tolerantia, cu articularea unor concepții și interese — sociale, științifice, estetice — divergente, cu afirmarea liberă a personalității umane. Este evident, că dacă vorbim de „starea de război” pe care o întretine comunismul, aceasta nu înseamnă că nimeni, fără năntare, un semn de egalitate între diferitele ipostaze care, în etapele succesive pe care le parcurge această societate, pot varia de la exterminarea fizică a adversarilor la forme mai puțin dure ale repressiunii administrative, admitînd chiar, pentru unele perioade de scurtă durată, și o aparență liberalizată. Esențial rămîne însă faptul că sistemul, cu stare, se menține într-o permanentă stare de veghe și de ofensivă iminentă, ceea ce, dincolo de variațiile posibile ale încălțării tensionale pe care o resimte un individ sau altul creează toate condițiile necesare pentru ca el, sistemul, să reproducă oricînd, în orice zonă a societății, o stare tensională față de care să-și mobilizeze și să-și folosească aparatul represiv. Dialectica sistemului totalitar se rezumă finalmente într-un paradox și anume: creînd și asigurînd pacea socială prin violență și prin interdicție, el ipostaziază neconștient inamicul real sau imaginat de care are nevoie pentru a-și legitima originea, caracterul și teleologia.

Sînt, toate acestea, recunosc, locuri comune ale politologiei ultimelor decenii. Ele merită a fi evocate, totuși, cred, pentru că ne oferă niște repere de orientare în ce privește societatea românească de astăzi. Căci, întrebarea pe care ne-o punem în ultimele săptămîni este aceasta: de ce înaintarea României spre Democrație este atît de anevoioasă, pentru ce întîmoină această înaintare atîtea obstacole neașteptate, trezînd uneori chiar și îndoieli în privința senselor de rusești a acestui proces. Fenomenul fiind deosebit de complex, excoțitile sînt, și ele, multiple, punctul de vedere schitat în aceste rînduri cămînd circumșcris, în mod fatal, în sfera ipotezelor posibile.

Prin prăbușirea regimului Ceaușescu s-a produs o ruptură extraordinară în istoria României: s-a pus capăt nu numai dominației unei clase dictatoriale dar, totodată, și sistemului de tip comunist. Din primele ore ale revoluției ni se propunea o societate nouă democratică, întemeiată pe pluralism politic, pe separarea puterilor în stat, pe respectarea drepturilor și libertăților individuale și colective, și acest cîștig rămîne pînă astăzi un element determinant al realității românești. Pe parcursul săptămînilor și lunilor care au venit s-a adevărit însă că această democrație este nu numai incipientă dar și extrem de fragilă, amenințată parcă din toate părțile. Democrația noastră este fragilă prin forța lucrurilor și acest fapt tinde de realități obiective, în primul rînd de fragilitatea institutiilor chemate să o instaureze și să o reprezinte. Experiența ultimelor luni a confirmat faptul că dacă partidele, parlamentul, presa reprezintă elemente fundamentale ale unui sistem democratic, ele nu constituie în sine niște garanții ale acestuia din urmă decît în măsura în care ele însele funcționează conform unor reguli ale democrației autentice. Or, ceea ce se observă în prezent este tocmai că funcționarea lor normală este perturbată, pînă de contradicții, ele fiind în bună măsură — mai ales în ceea

ce privește partidele și presa — detornate de la menirea lor primordială. Prima explicație a acestui fenomen constă, fără îndoială, în faptul că procesul de instaurare a democrației l se suprapune într-un rîstimp foarte scurt, un alt proces, și anume cel al luptei pentru putere. Alternanța partidelor la guvernarea țării este nu numai o formă de manifestare a democrației, ci unul din fundamentele acesteia. O asemenea alternanță nu este însă nici de conceput, nici de dorit decît în cazul în care nu numai unul sau altul, ci fiecare din partidele amănite în lupta electorală prezintă aceleși garanții sigure în privința bunei funcționări a institutiilor democratice. Asistăm, în schimb, în prezent, din partea principalelor formațiuni la un discurs politic care pune în vedere instaurarea unei democrații autentice peîntre-un singur program, acela al propriei formațiuni, dar nu și prin programul formațiunilor rivale. Desigur, pot exista deosebiri unșori fundamentale între programul unei sau alteia dintre formațiunile politice. Însă, în cazul cînd electoratul este chemat să opteze nu pentru programul optim, ci în favoarea celui declarat drept singurul autentic, unicul salvator, rezulșele jocului democratic sînt de la bun început viciate. Ori pretenția unui partid de a fi unicul depozitar autentic al democrației este întemeiată și atunci nu se mai poate vorbi de alternativă democratică, ori această pretenție este falsă și atunci idem est. Democrația va avea șanse reale de a se instaura abia în momentul în care fiecare partid va fi și se va declara convins că victoria celeilalte formațiuni rivale nu pune în pericol democrația, ci reprezintă doar o variantă diferită a acesteia. Pînă atunci însă contestarea în bloc, de către unul din partide, a liderilor altor formațiuni politice, a programului lor, precum și a metodelor folosite în cursul electorală echivalează cu demonstrarea existenței unei singure opțiuni, adică a lipsei de alternativă democratică. Repercursarea acestei stări de lucruri în mijloacele de informare în masă și amplificarea lor de către acestea, uneori pînă la paroxim, este semnul cel mai evident că societatea românească traversează o criză de încredere. Voi numi această criză teama de democrație.

Odată cu căderea regimului dictatorial societatea românească s-a eliberat de unul din suporturile fundamentale ale existenței sale anterioare: Teama. Libertatea recîștigată a spulberat teama față de un regim autoritar și față de reprezentanții acestuia: directorul sau securistul, maiorul sau milițianul, vecinul sau informatorul anonim. În toate manifestările sale, duse uneori pînă la exces — de la libertinajul presei pînă la mitingurile spontane, de la scăderea disciplinei de muncă pînă la proliferarea bisnizurilor — societatea oferă la fiecare pas dovezi vizibile ale unei euforii a libertății. Dar imensul capital al fricii, acumulat în cursul deceniilor anterioare, pierzîndu-și rațiunea imediată, nu a dispărut de la o zi la alta, chiar dacă frica a devenit difuză, nemai-fîind legată direct de instituții sau persoane concrete. Or, acest capital care a fi în mod fatal, reinvestit, în condițiile actuale, această reinvestire se produce, după opinia mea, la trei nivele, conform unor mecanisme mentale și psihologice specifice. Primul dintre ele se situează la nivelul principiilor, al raționamentului evasivologic al discursului politic. Inclusiv în acest domeniu tot ce tine de dezbaterea de idei — mai degrabă rare — de confrunțările dintre doctrinele politice, de argumentele ce trădează, dacă nu exprimă explicit, o nelcredere funciară în adversarul politic. Justificată mai mult sau mai puțin la nivelul ideilor și al principiilor, răămîne caracteristică pentru fenomenul studiat tocmai extinderea acestei nelcredere, dincolo de limitele ei firești, atîtînd o teamă ce nu se mai raportează la obiect, ci la originea ei în propria mentalitate, în propriile reflexe de gândire, adică în subconștient și în ce are ea, la acest nivel, mai specific: preluceasta.

La cel de al doilea nivel operează, în

RUȘII

M-am pregătii. Spun, cu o oarecare neșigură, dar spun ceea ce știu despre ei. Asa cum reiese din start, cunoștințele mele sînt doar parțiale. Este adevărat că lipovenii sînt ruși de rit vechi, stabiliți în Delta Dunării, dar, așezările lor nu se mărginesc la Delta (după cum nici acolo nu sînt singurii locuitori, trăiesc alături de ei și români și ucrainieni). Asa că, mai bine să ascult explicația domnului jurist Andrei Echim, membru al conducerei Comunității Ruso-lipovenilor și al mini-parlamentului. Am început să discutăm într-una din pauzele parlamentului și am încheiat la redacție.

Echim este numele meu de botex — precizează încă de la prezentare. Mă gîndesc a fi un nume arhaic, căci arhaismul planează asupra întregii etnii, dar interlocutorul meu mă trezește rapid la realitate: cînd părinții l-au inseris la primărie, notarul, puțin atumat, în loc de Echim l-a trecut în cașastif Echim... Este reprezentantul rusilor de rit vechi care numai în părțile noastre se numesc lipoveni; în lumea largă, de la străvechiul Staroerksk, pînă în Siria, Canada și Australia, se numesc neamul staroerksk-adic.

Despre istoria lor, foarte sumar, doar atît, că strămoșii lor, cazaci liberi, constituiau o zonă tampon între imperiile





Paris, Universitate, 1968

Henri Cartier-Bresson

constința unor larzi pături ale populației elemente de teamă instinctivă. În mod deopotrivă logic și paradoxal, orice dictatură creează, pentru omul de rând, sentimentul unei discipline și al unei ordini liniștitoare, față de care democrația introduce în existența socială o doză mult mai ridicată de imprevizibil și de nesigurantă. În acest sens se poate spune că fiecare individ este cu atât mai apt pentru democrație cu cât realizează mai ușor că această răsturnare a cadrului existent nu prefigurează o cădere în anarhie, ci întencionează o schimbare de factură superioară, ale cărei avantaje se măsoară în perspectiva devenirii istorice, la dimensiunile întregii comunități și nu doar în imediat și la scara individuală. Cum însă *homo democraticus* este el însuși un produs al democrației și cum nimic nu admite cu ușurință ca pretul biului public este stărbirea propriilor sale interese, această răsturnare de valori reactivează temeri latente și creează altele noi ce caută, toate, un dezbucș. Și cum acceptarea democrației este cu atât mai fermă cu cât se ancorează în certitudinea viitorului, pentru orice conștiință cuprinsă de nedumerire și de neîncredere față de viitor, opțiunea politică va privilegia, în mod firesc, un viitor ce se definește mai degrabă prin însemnele continuității, decât prin cele ale rupturii definitive. Iar cum într-un sistem pluripartinită imaginea viitorului se materializează în programul formațiilor politice, drama democrației românești născându-se constă — din motive ce vor putea fi, fără îndoială, elucidate cu exactitate — în faptul că nici unul dintre aceste programe nu rezistă la un examen riguros și nu justifică o aderență fără rezerve. Există riscul ca alegerea de la 20 mai să fie expresia nu a unei opțiuni în favoarea unui program politic, ci a refuzului altuia, ceea ce va contribui la întărirea unei incertitudini serioase privind viitorul.

Un al treilea nivel la care se manifestă și chiar se generează starea de neîncre-

dere este manipularea mijloacelor de informare în masă. Istoria presei scrise și vorbite va consemna și va analiza cu siguranță, la momentul potrivit, cu grila convenită, modul în care presa și televiziunea au abandonat, treptat, pozițiile unei libertăți responsabile pentru a deveni, în cele din urmă, niște tribune ale mistificării, ale calomniei și ale dezinformării. Ca orice afirmație tranșantă și cea formulată acum trebuie amendată în mai multe privințe pentru a evita aparența arbitrarității și a absolutizării. Voi remarca, deci, că nu am în vedere toate publicațiile și toate emisiunile televizivului și sînt departe de a nu recunoaște meritul deosebit al unor publiciști care nu se abat de la cerințele etice profesionale. Rămâne însă pentru mine o evidentă că în publicistica noastră s-a produs, în ultimele săptămîni, o alunecare flagrantă către violența verbală, către nesocotirea adevărului, către etichetarea, denigrarea și compromiterea adversarului. Într-un cuvînt, către un gen de publicistică ce preferă relațiile fidele a faptelor — învețivă, argumentației raționale — recurgerea la reacții instinctuale, dezbaterii în jurul unor idei — combaterea unor persoane. Orice organ de presă, orice publicist din lume poate comite erori, poate vehicula un neadevăr, ba mai mult prin însăși natura lor, mijloacele de informare în masă sînt suavoase, în mod involuntar, unui joc al manipularii. Ceea ce e însă extrem de alarmant în personalul nostru publicistic este nu fenomenul sporadic al neadevărurilor ci proliferarea lor de mari proporții, care merge pînă la schimbarea rezulților de joc în sensul acceptării reciproce a credibilității relative, adică a abdicării de la efortul de așezare publică și, în final, la renunțarea totală la legile elementare ale tinutei morale și profesionale. Lipsa acută a unei leri a presei, prin care să se exercite, în mod real — inclusiv prin sentința judecătorească — răspunderea față de cuvîntul tipărit sau transmis pe post rămîne doar o explicație laterală, formală a fenome-

nului. Căci acesta din urmă demonstrează o tendință mai gravă a societății noastre de astăzi, astfel încît fenomenul în cauză vizează nu statutul sau convingerile morale ale unuia sau altuia, ci modul în care este percepută la noi, în prezent, noțiunea de libertate politică.

Manipularea care s-a instalat în mediile noastre de informare denotă, după aprecierea mea, nevoia de inimic pe care o resimte societatea românească și pe care mass media nu face decât să o exploateze și să o amplifice. În timp ce în societatea noastră are loc, în urma revoluției, o redistribuire a puterii, între macrogrupuri ale societății persistă sau se creează tensiuni ale neîncrederii generate de conflicte de interese. Cea mai evidentă dintre ele este și cea „clasică”: tensiunea dintre clase conducătoare și societate. Pe de o parte se contestă legitimitatea puterii, iar pe de alta legitimitatea contestației, în perioada de tranziție post-revoluționară în care ne aflăm rămînd deschisă întrebarea dacă și în care parte anume balanta legitimității a înclinat deja în mod definitiv. În orice caz, pentru observatorul detașat este vizibil alt efort al ambelor părți de a limita legitimitatea celeilalte, cit și teama fiicăreia dintre ele ca nu cumva acest efort să aibă urmări fatale, ireparabile în ce o privește totmai acum, în treajma alestelor care urmează să confirme sau să infirme exercitarea propriei legitimități.

O a doua sursă de tensiuni o constituie relația dintre partide, mai ales dintre acele formațiuni mari care nu sînt reale de a participa, în proporții însemnate, la exercitiul puterii. Întrebarea este dacă, avîndu-se în vedere marile deosebiri dintre poziția și dintre platformele lor, aceste partide ar putea să se păstreze în limitele confruntării de idei, lăsînd corpul electoral să decidă în mod liber care dintre ele înfruneste mai multe sufragii. Realitatea arată însă altfel, aceste formațiuni recurgînd, în campanii lor electorale, la o gamă largă de atacuri la persoană ce trec ne planul al doilea, ca împocantă și ca efect propagandistic, dezbaterii de idei găzduite de publicațiile lor.

În ce privește violența fizică de care se face uz împotriva unor lideri politici, informațiile periodice în acest sens pot fi considerate plauzibile în funcție de credibilitatea celor care le emit și de vehiculația, existînd în privința lor altă tentativă supradimensională și cea a minimalizării. Rămîne, în orice caz, o realitate că marile formațiuni politice se suspectează în mod reciproc de falșitate și de rea credință în ce privește aderența lor la principiile democrației și încearcă, prin toate mijloacele, să acrediteze această idee în rîndul alegătorilor. În aceste condiții, alegătorii sînt supuși nu unei propagande de convingere, ci unui bombardament de informații, deseori de un conținut dubios și de o calitate inferioară prin care se urmărește — cînd mai subtil, cînd mai brutal — condiționarea comportamentului lor electoral prin intimidare. La originea acestui fenomen regăsim, fără îndoială, faptul că pentru fiecare din marile formațiuni politice miza este foarte mare, cîștigarea de poziții cît mai avantajoase în alegeri fiind percepută ca o sansă unică, ce determină pentru multă vreme evoluția lor și a întregii societăți. Explicabilă în sine, această viziune nu este un semn bun pentru democrație și, oricum, nu îndreptățește încercări de instaurare a acesteia prin mijloace antidemocratice. Plasată în acest context, bozta valetă a formelor de manipulare uzitate de mijloacele de informare nu va mai fi privită ca un summum de victi de caracter sau a unor dereglări accidentale ale transmiterii corecte a informației, ci ca o urmare pe cît de nefastă, pe atît de inevitabilă a unor comportamente politice.

Locul și statutul altor categorii sociale ar trebui, de asemenea, examinate pentru a completa tabloul schițat privind sursele unor tensiuni sociale existente în prezent; omitem să o facem aici, din lipsă

de spațiu, limitîndu-ne la evocarea a patru dintre aceste categorii — tineretul, intelectualitatea, amnicitornica și minoritățile — a căror apariție periodică în arena publică provoacă, din cînd în cînd, teamă și îngrijorare. Desi sînt posibil deficiențe între ele, atît în ce privește revendicările formulate cît și numărul și audiența lor, aceste categorii au trezit totuși, prin enunțarea unor platforme politice, economice, morale sau culturale reacții surprinzătoare de apropiate ce se pot rezuma prin termeni ca: desconsiderare, refuz, calomnie și intimidare. Or, aceste reacții, chiar dacă au, de la caz la caz, și unele motive specifice, trădează o certă doză de intoleranță, lipsa disponibilității la dialog, acea tendință de menținere a autorității decizionale într-un centru al puterii prin care se refuză, practic, dreptul la autonomie societății civile și elementelor sale componente. În mod cert aceste reacții sînt, în parte, tributare lipsei unei culturi politice solide și funcționării precare a institutiilor democratice; nu mai puțin adevărat este însă faptul că acești factori sînt adesea utilizați cu bună știință în vederea provocării unor atari reacții prin deturarea semnificației reale a fenomenelor respective și supralicitarea pericolului pe care ele îl reprezintă. Observăm în asemenea încercări — de multe ori, din păcate, încununată de succes — tendința de reinvestire a capitalului de teamă în forme dinare cele mai variate ce au, totuși, un numitor comun: manipularea amenințării care atîrnă asupra societății. Opinia publică românească este astfel periodic pusă la curent cu existența unor forțe dușmănoase care amenință, din interior sau din exterior, din imediata vecinătate sau de pe meridianul mai îndepărtat, cînd stabilitatea socială, cînd sănătatea morală a națiunii, cînd însăși existența ei, inclusiv integritatea statului a României. Nici un om de bun simț nu poate nega că în cursul ultimelor luni au avut loc în țară mai multe încercări grave de destabilizare a ordinii sociale; dar este cel puțin tot atît de frapantă revenirea, în discuții politice și cel publicistic, a unor clișee ale limbajului propagandei totalitare cu privire la „trădătorii de țară și de neam” și în tot felul de conspirații și atentate întreprinse împotriva poporului și statului român.

Pentru toți cei care cunosc cit de cit realitatea europeană și documentele politice care o statuază este limpede că orice referire la o formă sau alta a pericolului extern nu este altceva decît reinvierii unor demoni imaginari, demoni a căror proveniență trebuie căutată în exclusivitate în neputința unora de a adera la valorile democrației, ori în opoziția categorică a altora față de ele. În actualul context european o societate autentice Democratice nu cunoaște Teamă din simplul motiv că nu are motive de a se teme, invers, orice efort prin care se urmărește menținerea unei cote ridicate de teamă — de orice natură ar fi ea — este un indiciu grăitor al unor impulsuri antidemocratice și acționează împotriva consolidării institutiilor democratice. De altfel, orice democrație adevărată exclude teama din capul locului, deoarece ea se întencionează nu pe spiritul de luptă, care presupune obsesia înamului, ci pe un spirit al dialogului și al concilierii sociale.

Mă veți întreba: cine sînt aceia care nu vor astăzi democrația în România? Vă voi răspunde, conform raționamentului acestor pagini: cei care au motive de a se teme ori se prefac numai că se tem pentru a genera și a răspîndi această stare în cercuri cît mai largi ale societății, ea aceasta, printr-un reflex de apărare binecunoscut, să stăvilească acea redistribuire a puterii fără de care democrația adevărată este de neconceput și să restabilească concentrarea puterii care, în funcție de termenii politici de referință, poate avea mai multe denumiri, numai aceea de democrație nu.

București, 6.V.1990

DE RIT VECHI

rusești și otomane și, după ce rușii au cîștigat teren, au trecut peste Kaban, apoi, după 1741 s-au împrăștiat în regiunile de graniță ale Imperiului turcesc. Atunci s-au stabilit și în Delta Dunării și în Dobrogea. Liantul lor a fost credința și idealul libertății căzăcești. Și refuzul reformelor lui Petru cel Mare.

Prescripțiile religioase le-au devenit obiecturi, la care (în și azi: bărbaiții poartă bărbi, nu au trecut la calendarul gregorian (și-au inființat Comunitatea în prima zi a anului nou — 14 Ianuarie, după stil nou), în baia lor rusească n-au aces străștii, își fac cruce înainte de a intra în casă, chiar și înainte de a bea un pahar de apă.

Păstrarea tradițiilor, comunitățile închise i-au ajutat să supraviețuiască. S-au retras în intimitatea serbărilor lor religioase și familiale. Botezul, la ei, nu este un eveniment deosebit, cu atît mai mult nuntă și Lăsată Secului. Anul acesta Andrei Echim s-a dus de Lăsată Secului acasă și i-a fost dat să participe la o magnifică serbare populară ce-i aminte de copilărie. Speră că acum se vor putea bucura în voie de toate obiceiurile populare re-născute după Revoluția din Decembrie.

Lipovenii (originea cuvîntului încă nu este elucidată) constituie o populație, prin tradiție, pescărească. Fortarea Industri-

alizării, desecarea Bății Brăilei, demararea demontului plan de transformare a Deltei au afectat acut pescuitul. Lipovenii au trebuit să se orienteze spre alte îndetnieri. Sînt celebre echipele de săpători — lucrează numai în echipe cu plată în acord. Muncesc eu o rivnă miraculoasă și cer să fie plătiți pe măsură. Banii îi duc acasă, îi investesc în casa părintească, în ridicarea familiei, în școlarizarea copiilor. Vreau treime dintre ei și așa și-au părăsit meșteșugurile natale. Sufletul însă, îl trage înapoi. Membrii coloniei lipovene din Măcin își petrec sfîrșitul de săptămîină la rode, la Caraciu.

Numărul lor poate fi greu determinat. La recensămintul din 1930 au fost înregistrați 37.238 de lipoveni, la cel din 1977 doar 11.494, cînd, doar în două din cele mai mari așezări lipovene, la Caraciu și la Sarichioi sînt aproape atîta. Pornind de la estimările furnizate bisericești, cel puțin 150.000 de suflete aparțin acestei etnii. Majoritatea așezărilor lor sînt în Dobrogea, de la Periprava, satul poale cel mai izolat al Deltei, pînă în sud, la 2 Mai — unde, este adevărat, tradițiile s-au mai estompat. Sub dealurile Babadagului, la Slava Cercheză și la Slava Rusă, lîngă una din episcopii, funcționează și două mănăstiri modeste. Există localități lipovene seculare și în Bucovina.

Viața culturală — din lipsa intelectualității de limbă maternă — este ca și inexistentă. Preajmea — care s-a constituit după 1840, cînd episcopul Ambrozie a bironizat primii preoți și s-a încheiat Ierarhia bisericească — este autodidactă, învățată unii de la alții limba slavonă a Sfintei Scripturi.

Situația intelectualității lipovene este specifică. De cînd s-a desființat rețeaua școlară în limba maternă care cuprîndea și o școală pedagogică (ucrul s-a întimplat, conform variantei oficiale „la cerea populației”), copiii lipovenilor învățau numai în limba română, iar limba maternă s-a limitat la „uz familial” — o rusă înjăstă de multe arhaisme. Predarea limbii ruse începe în clasa a cincea — ea limbă străină. De aici o dihotomie bizară: pe de o parte copiii descoperă cu o curiozitate crescîndă că rusa literară este limba lor maternă evoluată, pe de altă parte unii din profesori nu reușesc să pătrundă în dedesubturile limbii. Protecția Comunității prevăd introducerea bilingvismului la grădinițe și predarea limbii materne din prima clasă. Iar în perspectivă — după ce vor trimite bursieri la institute superioare rusești — vor putea rinființa rețeaua școlilor cu limba de predare rusă. „Dacă situația va permite” — Andrei Echim este circumspect.

Lipovenii vor să devină din curiozitate etnografică și lingvistică o minoritate națională vie. Au avut coruri, echipe de dans. Căminele culturale ar trebui să se angajeze în revitalizarea culturii minorității lipovene. Iar la Tulcea și la Sucea-

va ar putea ființa centre de îndrumare. Pînă atunei, cadrele medii — învățătorii, personalul sanitar, tehnicienii —, lipovenii mai scotîr ar putea deveni emulii acestei renașteri culturale, nruicî cel cu studii superioare au plecat de acasă. Mulți dintre ei au făcut carieră universitară, precum Andrei Ivanov, președintele Comunității, Florod Chirilă, primul vicepreședinte. Și alții care au pus umărul la inființarea Comunității: Ivan Evceev, decan la Universitatea din Timișoara, Gheorghe Cuzmîn, decan la facultatea de subingineri din Brăila, Nicolae Feodot, conferențiar la Academia Militară, Mihail Nistor, conferențiar la Iași. Printre cei care au fost în primele rînduri ale redescoperirii conștiinței de sine s-au mai găsit biologul Florod Petuhov, profesorii pensionari Maxim Ivanov și Ivan Popov, redactorii Petre Mocenco și Pavel Perfil.

Comunitatea Ruso-Lipovenilor din România consideră și aceste proiecte modeste drept îndrăznețe. Aspirările și posibilitățile încă nu se suprapun. Programul lor prevede învățămînt în limba maternă, cultivarea tradițiilor, cultura, profesarea neîngrădită a credinței, reprezentarea în administrația de stat, publicații proprii și legături cu poporul rus și cu diaspora de rit vechi din toată lumea. Si contează pe aderența rușilor din toată țara. Comunitatea, avînd caracter etnic și socio-cultural, dorește să devină un factor activ al infiorării României democratice.

KĂZMER VAJNOVSZKI

PERISCOP 22 PERISCOP 22 PERISCOP 22 PERISCOP 22

Dind curs imboldurilor intelectuale care i-au pregătit constituirea, G.D.S. — și, prin urmare, revista pe care o editează — publică în această rubrică o seamă de reflexii critice asupra problemelor fundamentale care frământă societatea civilă română, asupra inserării ei în contextul european. Scrierile care vor face obiectul acestor pagini nu au pretenția unor opinii fără drept de apel. Dimpotrivă, spectacolul urban, elegant, al încrucișării ideilor constituie scopul ce ni-l propunem, pentru că, de pe urma meditației celor vizați și

avizați asupra stărilor de lucruri din diverse domenii avem, cu toții, de desprins concluzii și indemnuri folositoare. Periscopul este aparatul optic cu ajutorul căruia echipajul unui submarin scrutează largul, pentru a-și întocmi, corect, ruta. Largul, în situația de față, este universul în care ne deschidem, anevoie, ce-i drept, ochii cirpiți de nesomn, încercând să ne debarșăm de ură, minciună, manipulare, scheme preconcepționate. A bon entendeur, salut! (T. Sugar)

DUMITRU IGA

● ÎNTRE MARELE WILL ȘI NENEA IANCU

Cei doi mari — fiecare fiind emanția spirituală a poporului său și a vremurilor sale — s-au străduit să-l facă pe om mai nobil, mai iubitor de patrie, de adevăr, mai iubitor de semeni și, de ce nu, mai puțin iubitor de sine. Și i-a mai frământat ceea ce cel doi mari, ceva ce filozofii și matematicienii numesc raportul dintre unu și infinit, iar sociologii relația dintre individ și societate. Cum a dezlegat Shakespeare această problemă rezultă din Hamlet. Nu multă vreme trebuie să-i plăci, îi spune Shakespeare actorului-lege prin gura lui Hamlet. În sală poate exista unul ale cărui gusturi și motoreze mai mult decât ale tuturor celorlalți la un loc... Cit despre independența deosebită a tuturor părților nici nu începe vreo îndoaială. Este mare această un preluș sau pur și simplu o descriere a faimoasei și a rinivitei (da, da, rinivitei!) libertăți (personale) englezești?

Cum vede lucrurile în această privință Nenea Iancu reiese dintr-unul din acele „momente” geniale, devenit monument nu doar pentru autor, ci pentru toți cei care grăiesc în limba română. Alți ghicit: despre Ion s vorbea. Despre acel Ion care nu poate crede în rușii capului că un mgar poate să interpreteze Carnavatul de Venetia, și încă cu variațiuni. Așa ceva, spune Ion, numai niște urechii „poate” să creadă. La rindul lor urechii (o multime!) pe rând și tot deodată îl stălesc pe Ion în hatai. Da! Ion nu se lasă. O ține tot pe-a lui. Adevărat român.

„Aci, Ion, după ce l-a ascultat pe Cel mai mare Urechiat, aproape un sfert de veac, fiind discursuri, nu se mira de multe lucruri. Da! un lucru nu crede Ion în rușii capului: că poate exista comunism cu foșă umană. Și-o-ncează. Da! nu se lasă. O ține tot pe-a lui. Adevărat român.

VIOREL GULICIUC
CULAI A. STRADAN

● LA FOCȘANI, REVOLTA PRIVEȘTE CINC REVOLUȚIA

Continuăm să vorbim despre Revoluție, din perspectiva unei generalități mioape, ca și cum ruperea de comunism ca formă de panurgism, s-ar fi petrecut, la fel, și în aceeași măsură, peste tot în România. Consensul revoltet anticcaușate este considerat ca o dovadă a realității Revoluției, cind, de fapt, orice revoluție este o formă de negare a consensului. Ceea ce se petrece astăzi în Piața Universității, la Timișoara,

la Constanța, la Brașov sau la Sibiu vine să sublinieze tragismul constatării unui spirit titanic al acestui veac: „Orice proveniență este deja un viitor” (Heidegger). Astfel, dacă există o stare poetică, este probabil că există și una revoluționară. Or, cine a stat patru ani cu antena orientată spre Moscova nu poate fi în stare de revoluție, pentru simplul motiv că perestroika este cea mai insistență și mai disimulată încercare a nomenklaturii comuniste de a opri, amina sau de-a ceașă revoluției anticomuniste ce va să vină peste tot.

Astfel de ce ar mai fi izbucnit Revoluția tocmai la Timișoara? Acolo unde s-a murit, un (con)sensul comunist ucidea tocmai pentru că se simțea sfârșindu-se. În vreme ce în alte orase, revoluției i se substituia simpla revoltă, care, chiar și atunci, tremura îndărâtul perdelor.

O bună bucată de vreme am crezut că și la Focșani s-a petrecut ca peste tot, Revoluția. Acum, am ajuns să realizez că Ea a fost oprită undeva la marginea orașului (orice Oraș este și o formă mentală) de o tristă revoltă, care, iată, o privește cînt, acum, acolo unde Ea se mai petrece, încă. În astfel de locuri, ura față de ceea ce este vechi este mereu mai mică decât frica față de nou. În Vrancea, Revoluția pare a fi un status quo. De fapt, orice revoluție este tocmai lipsirea dintr-o îndelungată stază intelectuală, pe cînt, aici, în maniera tipic caragialescă, toată lumea vrea să se schimbe ceva, dar în așa fel încît să-și lase nealterate certitudinile. Gîndirea comună, tradiționalistă (dezvoltată pînă la exacerbars de orice formă de ideologie totalitară) nu se îndolosește: ea are numai certitudinile și idoli. Idolatria este în floare, demonstrînd implacabil că orice revoltă este, esențialmente, oarbă; lipsa de consens este receptată cu minie aproape proletară, ea fiind o încercare de destabilizare etc., cînt, de fapt, este primul pas adevărat al intrării în Europa: descătușarea de (neo)bizantism și de refuzul despotismului luminat de tip neocomunist. Din această perspectivă, cei din Piața Universității nu pot fi decît niște „golani”, iar atunci cînt, foscănean fiind, în trecerea (dar nu și petrecerea) prin București, îi se oferă chiar în piața despre care este vorba, o floare, o aruncînd înspăimîntat puțin mai încolo, pentru că nu cumva microbul revoluției perneuse să te contamineze și pe tine sau, cine știe, pentru a nu fi pus, peste o vreme, în fața filmului cu pricina și judecînt gresit. De aceea, nici nu te mai poți mira (sau înspăimînta) suficient cînt auzi apoi pe altcineva afirmînd senin, că Revoluția tinerilor s-a sfîrșit și că acum urmează revoluția bătrînilor!

Le-as spune atunci, acestora că nu au de ce a se teme: trebuie să fie Lazăr (deci prietenul Domnului avînd chipul Revoluției), pentru a te putea trezi în elanul său.

Pentru aceia — pușini — dintre focșănenii care au întîlnit Revoluția, plîngînd pe străzile lătrănice ale Orașului, nu mai exista însă nici o speranță, eci ei au ajuns să se întrebe mereu: cum poate lumea gîndului să nu fie în stare permanentă de revoluție? Ori, în Piața Universității, dacă nu se munceste, în mod sigur se gîndeste.

ALEXANDRU LECCA

● JOGUL DE PUZZLE

Sintem atît de implicați în cotidian, atît de „apăsăți” de nou incit desprinderea care se cere, acca privire „din exterior” pentru a ne îndepărta de decizii emoționale, este extrem de dificilă. S-a vorbit atît și se vorbește încă de vidul politic al societății noastre dar nu se apune nimic de vidul psihic. Pentru că de 45 de ani psihicul românesc este maltratată în ceea ce are el mai fragil — constientizarea propriului EU, prin impunerea unui model arbitrar și inuman, acel „om de tip nou” cu care pentru a supraviețui, trebuia să se identifice. Acest „om de tip nou” mai trăiește încă printre noi. El este cel care nu poate concepe decît un singur adevăr, el este cel care și apără adevărul prin orice mijloc pentru că în afara lui nu poate exista. Dar ce ne facem cu un asemenea om „aruncat” brusc într-o societate ce se vrea democratică? Ce va face el obligat să-și susțină adevărul sau să-l comenteze vis-à-vis de un alt adevăr? Pe cît posibil, va refuza orice dialog. Pentru că falsitatea unei idei se poate dovedi numai prin dialog — dialog cu alții sau cu tine însuși. Iar, atunci cînt va fi obligat la dialog, el se va feri de o discuție logică și va lupta din răpputeri contra oricărui sistem de norme care ar putea defini principiul sau regulile de dialog. Nu vrem democrație de tipul celui din vestul Europei, se spune, pentru că nu este perfectă, cîdorim să creăm noi o democrație care să corespundă „condițiilor noastre interne”. Bineînțeles perfectă, sau, măcar, superioară celorlalte. O asemenea idee nu poate fi atînt criticată deoarece un sistem nou are întotdeauna cîștig de cauză față de un sistem experimentat și, ca urmare, criticabil. De atfel, cum ar fi putut fi criticate ideile de comunism de la începutul secolului, mai ales că erau atînt de „perfecte”? Și cînt dintre cei ce credeau în comunism s-au „lămurit” în urma celor întimplaște? Cînt nu păsesc justificări în credința unor „erori” de aplicare? Pentru că pierderea unui ideal poate fi inasportabilă pentru anumite constituții psihice. De exemplu, în prezent, cei ce au „văzut” la d-nul Iliescu pe „salvatorul” nostru vor accepta cu foarte multă greutate informațiile sau discuțiile care ar putea infirma acest lucru, pentru că atfel s-ar trezi din nou aruncați în „frica” epușată. Mai ales că d-nul Iliescu are dreptate: punctul 8 din Proclamația de la Timișoara a fost deja dezbătut și hotărît în mod democratic. Acesta este un adevăr.

Dar, pe de altă parte și demonstrațiile de la Universitate au dreptate cînt cer ca nomenclatura să nu participe 10 ani la viața politică, deoarece ideile așa zis comuniste și de care d-nul Iliescu nu se dezmințe au generat numai situații dezastruoase. Într-adevăr, toată lumea are dreptate numai că fiecare în alt context. Democrația la care se referă d-nul Iliescu este valabilă în cazul unui sistem fix și clar determinat în care toate regulile democratice au fost și sînt respectate. Demonstrațiile de la Universitate au dreptate dacă sistemul a fost încercat eva-

luat sau atunci cînt este puternic oscilant.

De aceea, guvernul caută să demonstreze că sistemul este stabil, că există acel consens de care s-a făcut atînta caz la începutul revoluției, că parlamentul reprezintă într-adevăr societatea românească actuală. Pe de altă parte, demonstrații arată că revoluția a fost „jurată”, că guvernul nu a fost ales în mod democratic și că el nu este reprezentativ pentru aceeași societate românească. Cine are dreptate? În mod normal răspunsul la această întrebare va fi dat la alegeri. În mod normal sintem însă în situația normală atînt a libertății exprimirii votului cît și a competenței hotărîrii? Faptul că în prezent țara este împărțită în două — pro și contra F.S.N., faptul că, după cum arată cele extrem de puține sondaje ale televiziunii, electoratul nu cunoaște nici măcar vocabularul necesar pentru a putea înțelege ce este o democrație, faptul că normele democratice nu sînt respectate — începînd cu contrademonstrații și sfîrșind cu un limbaj neadecvat al celor care, oficial, ne reprezintă, faptul că dialogul este a priori refuzat, faptul că sediile unor partide sînt devastate, unii din membrii lor sînt amenințați și chiar maltratați, faptul că există o multime de zvonuri pe care guvernul nici nu le infirmă nici nu le confirmă, toate acestea fac ca imaginea despre țara românească să fie extrem de neclară. Și atunci, este guvernul reprezentativ? Democrația hotărîrilor a fost reală sau formală? Și este în stare electoratul să pună în balanță două sau mai multe adevăruri? Își cunoaște el propriul lui adevăr? Pentru că atfel, adevărul cu care te identifice este unul de imprimat, ales din ceea ce îi se oferă. Și pînă acum nu ni s-a oferit decît unul singur. Alții gîndeau pentru noi, alții hotărău pentru noi. În toți cei 45 de ani de comunism s-a încercat, deliberat, să ni se „arosească” propriul discernămint. Și atunci să ne mirăm că sintem ușor de manipulat? Cînt dintre noi sînt capabili în prezent să cenzureze enorma cantitate de informații cu care sintem zilnic bombardat și să le pună cap la cap într-un urias joc puzzle? Cînt nu considerăm mai comod să creăm într-o poză gata făcută, mai ales dacă aceasta este coerentă, decît să încercăm să și-o construimăc singuri? Pentru că psihicul uman este refractar la schimbări. Stressul apare atînt la schimbări negative cît și la cele pozitive, mai ales dacă acestea au apărut brusc.

Pentru că, ce se observă: o reacție violentă și irațională la noi schimbări, o dorință enormă de liniște și stabilitate, dorință pe care mizează cei ce doresc rămînerea în vechile instituții, mod de viață și mentalități. Inșă, atenție! Această dorință va rămîne vîdă atunci cînt psihicul va fi capabil să suporte din nou schimbări — la cei din Piața Universității acest lucru este deja posibil. Apoi, frica. Numai cei ce au ieșit în stradă s-au năut vindeca, ceilalți au rămas la vechia angoașă, fiind deci extrem de vulnerabili la amenințări. Și această sînt marea majoritate. Pentru că revoluția a fost făcută de un grup de aleși — cei ce au ieșit în stradă la Timișoara și București au fost cei mai buni dintre noi dar nu au fost întregul popor. Pentru că cele câteva sute de mii de oameni sau chiar o milion nu reprezintă „întregul

popor”, nu-i așa? După cum urmind același raționament, nici cei 4 milioane de aderenți la Proclamația de la Timișoara nu reprezintă întregul popor. Și ajungem iar la votul liber. Dar votul liber al unor oameni liberi! Chiar așa, cu țările psihice moștenite de la comunism (mă refer la cei mături, nu la tinereți, pentru că cei mături conduc de facto societatea), deci, chiar cu aceste țare am avea o sanșă pentru democrație dacă am fi lăsați să vedem cu propriii noștri ochi pentru ca acest vot să fie într-adevăr al fiecăruia dintre noi. Dar ce facem într-o societate modernă — unde mass-media „vede” pentru noi? Atunci cînt mass-media într-adevăr stie să vadă, situația este mult simplificată. La noi însă, tocmai pentru că acest deziderat nu este realizat, problema prezentului este credibilitatea (sau — pentru cei „ezersați” — gradul de credibilitate al informațiilor, mai ales pentru că aceste informații nu sînt expresia propriilor trăiri).

Credibilitatea unei informații este condiționată de modul cum acesta „se leagă” sau chiar „leagă” alte informații, adică dacă ea poate deveni o piesă a unui joc de puzzle. Ea este cu atît mai credibilă dacă prin ea se întregeste o imagine sau dacă o imagine devine brusc și clar conturată. Într-o asemenea situație individul respectiv o consideră, inconștient, ca făcînd parte din propria lui experiență trăită, ea fiind apoi extrem de greu de anulat chiar dacă însăși sursa care a determinat-o o dezmințe. Acesta este exemplul unei calomnii „de calitate” deoarece printre-o informație aparent banală se poate simula o întreagă imagine falsă. Și ajungem la partea cea mai complicată a acestui joc, la legarea situațiilor între ele. Pentru că, ce avem mai departe de făcut? Să încercăm să punem cap la cap cele câteva imagini de care dispunem. Bineînțeles că am dori să avem toate piesele la îndemînă pentru ca ele singure să dea o imagine clară și să nu fim nevoiți să imaginăm „piese de leagătură”.

Ori, în prezent, foarte multe piese „de bază” lipsesc: a existat sau nu F.S.N. înainte de revoluție? Au fost sau nu teroriști străini și cine i-a eliberat? Cine a hotărît contrademonstrațiile și, în general, toate acțiunile „contra”? etc. etc. Ori, în lipsa acestor informații vitale și, practic, datorită refuzului guvernului de a ni le da, nu avem altă soluție decît să ni le imaginăm și să le „notivim” în așa fel încît ele să se „imbine” cu restul. Dar, într-o asemenea situație, electoratul este departe de a fi liber.

Cei ce cunosc jocul își pot imagina cu ușurință situații în care libertatea cîștigată poate fi pierdută dacă nu are în structură ei elemente care să-i garanteze stabilitatea. Dar pentru a putea ști cine are dreptate trebuie discutat fără rețineri și fără subiecte tabu. Pentru că dialogul este singura armă a democrației în fața totalitarismului. Un asemenea dialog este mai ales acum o cerință vitală: se profiilează deja două mari pericole, un complex de vinovăție la nivel național, un complex Cauescu, similar cu complexul Hitler în Germania, cît și o ruptură dramatică între generații, ambele cu efecte sociale greu de imaginat.

Nimic nu trebuie scos sau omis din joc pentru că atfel am putea din nou construi monștri.

11 mai 1990

Să sperăm împreună, să schimbăm împreună

„De putere să nu se apropie decît cei care nu o iubesc”

PLATON

Raluca Barac: Stimate Domnule Petre Mihai Băcanu, care ar fi pe scurt istoria activității dumneavoastră ziaristice și a celei clandestine în special?

Petre Mihai Băcanu: M-am născut la 11 decembrie 1941 în comuna prahoveană Homoriciu, am făcut liceul la „Nicolae Bălcescu”, am absolvit Facultatea de Filologie din București, am treizeci de ani în pensă, am lucrat un timp la ziarul din Brăila, precum și la revista „Amfiteatru”. În 1968-70 m-am ocupat mai mult de anchete sociale la ziarul România liberă, aveam mai multe rubrici...

În 1989 am avut mai multe discuții cu colegii mei din redacție și am conturat ideea înființării Alianței Naționale „R”. Cunoșteam o parte dintre membrii Alianței, ceilalți cunoșteam la rîndul lor pe alții. Ne-a venit ideea să scoatem un ziar făcut de profesioniști pentru a-l trezi pe cetățenii români din letargie. Ziarul l-am scos cu un colectiv restrîns. Alături de mine au fost Mihai Creangă, Anton Uncu, tânărul inginer de calculatoare Ștefan Niculescu-Moier...

R. B.: V-ați hotărît să candidați — ca independent — pentru Adunarea Deputaților, ceea ce presupune că problema Cetății nu v-au fost și nu vă sînt indiferente. P. M. B.: Eu nu sînt făcut pentru activitate politică, meseria mea este dintotdeauna scrisul. M-a hotărît cu un grup de independenți să candidăm pe o listă comună atunci cînd am sesizat că electoralul este incert...

EU MĂ CONSIDER UN EVADAT

- o mașină de imprimat, copiată după cea a lui Gutenberg
șase luni singur într-o celulă
independenții vor trage de minecă pe președintele țării
o ecologie morală
aveam destul Walesa
dacă voi deveni parlamentar nu voi bate cu pixul în microfon
dezbinarea există din cauza FSN-ului
Programul FSN-ului este zimbetul d-lui Iliescu
atenția ne va fi la refacerea țării
cartel cu mai multe ziare independente
știm bine cine erau 52 și 53
dl. Iliescu refuză să răspundă



fost readus în Căminul Rahovei, destătușam cele șase luni pentru așa-zisa speculă cu mașina. Mă surprinde ușurința cu care cei care dețin dosarele noastre scot din ele ceea ce ar fi compromițător, dar nu scot chiar dosarele Securității. Eu, de altfel, mă consider un evadat, pentru că în ziua de 22, deși mai aveam de ispășit 5 ani, am fost pur și simplu scos în stradă. Bănulesc că anchetatorilor penali din Căminul Rahovei, îngroziiți de amploarea manifestărilor, fiind aproape de Piața Unirii unde ajunsesse manifestația, le-a trecut prin minte ca nu cumva cineva să vină și pe acolo, cu toate că locul era foarte bine ascuns, instituția funcționînd ca Direcția de cercetări penale a Inspectoratului general al Miliției. Nimeni nu știa că acolo se afla închisoarea Securității. Secretul era atât de bine asigurat, încît nici familiile noastre nu știau unde ne aflăm. Deci eu am fost scos în stradă în ziua de 22 Decembrie la orele 13 fără nici un fel de act sau bilet de eliberare din închisoare. Așa că eu mă consider un evadat și chiar i-aș ruga pe prietenii mei securiști să vină să mă aresteze din nou. Asta este istoria pe scurt.

Mi-ar place, de pildă, să am o discuție în direct la Televiziune cu anchetatorul meu. Spun în direct pentru ca nimic să nu fie prefabricat, prestabilit. Să avem o discuție sinceră despre ce credes despre mine cînd a început ancheta. În afară de noi șapte, încă 300-350 de persoane au avut de suferit de pe urma Securității.

R. B.: De ce candidați pe lista Independenților și nu pe cea a unui partid?

P. M. B.: Eu nu sînt făcut pentru activitate politică, meseria mea este dintotdeauna scrisul. M-a hotărît cu un grup de independenți să candidăm pe o listă comună atunci cînd am sesizat că electoralul este incert. În această pădure de partide politice, românii au deschis ochii doar pe FSN. Foarte puțin din alegători s-au gîndit să studieze o platformă electorală. Las la o parte faptul că absolut toate platformele sînt alte de stuferea și greu de deslușit de către alegători. Din cîte cred eu, o șansă este cea a independenților.

R. B.: De ce candidați pe lista Independenților și nu pe cea a unui partid?

P. M. B.: Pentru că independenții vor fi în Camera Deputaților acea balanță, ca să zic așa, acea forță care va trage de minecă un partid sau altul sau chiar pe președintele țării atunci cînd va greși. Problemele Cetății nu mi-au fost niciodată indiferente. În cei treizeci de ani ai mei de gazetărie m-am luptat cu toate rețelele posibile din această țară.

Colegii mei de la România liberă cunosc atitudinea mea față de regimul Ceaușescu. Cînd am considerat că nu se mai poate în nici un fel atunci mi-a venit ideea înființării acestei Alianțe Naționale „R”, cum am numit-o noi, pentru restructurare, reconstrucție și redescoperire națională. Alianța, din care făceau parte foarte mulți oameni, muncitori, țărani, intelectuali, diferite categorii își propune o schimbare de atitudine în conștiința oamenilor, o ecologie morală cum se spune acum, care să aibă scopul, în cele din urmă, de a răsturna regimul Ceaușescu. Paradoxal, numele la care ne-am gîndit noi atunci a fost Iliescu, și asta o declar pentru prima dată. Vedeti, la vremea aceea, nu credeam că schimbarea va fi atât de radicală, cum a fost începutul Revoluției. Cîm în lagărul socialist nimeni nu gîndea că poate fi luat un om de pe stradă și instalat președintele țării, noi nu gîndeam decît că Ceaușescu n-ar putea fi schimbat decît cu un activist „ceva mai bun”. Nu ne făcuserăm iluzii că Ceaușescu poate fi înlocuit cu un Walesa, deși, slavă Domnului, aveam destul Walesa: un Radu Filipescu, doctorul Cărnă, Mihai Bottez, care luptaseră împotriva diciturii pe cont propriu. De aceea schimbarea nu se putea face decît tot cu un activist.

Am toată stima pentru dl. Iliescu, dar dacă ar fi acceptat funcția de președinte doar pe perioada provizoriului ar fi intrat în istoria acestei țări.

Dacă voi deveni parlamentar nu voi bate cu pixul în microfon, ci mă voi face exponentul democrației. Într-un cuvînt voi lupta pentru adevăr și pentru promovarea unor legi cu adevărat democratice.

R. B.: Credeți că ar fi posibil ca puterea să vă modifice?

P. M. B.: Nu cred că ar putea să mă modifice în nici un fel pentru că în toată activitatea mea de gazetărie m-am pus în slujba adevărului.

R. B.: Care este părerea dumneavoastră despre societatea română de azi, pentru că în țară și în străinătate se vorbește despre o derivă gravă, despre dezbinare între categorii sociale diferite?

P. M. B.: Dezbinarea există, după părerea mea, în primul rînd din cauza FSN-ului care a lăsat să se înțeleagă că privatizarea este un lucru rău. Da, există această dezbinare între intelectuali și muncitori; sper să se convingă și minerii că nu așa se apără un guvern, adică prin forță, sper să înțeleagă și muncitorii care acum sînt sporiți de privatizare că numai printr-o restructurare majoră a economiei poate fi evitată această derivă. Capitalul electoral al FSN-ului a fost cîștigat prin toate aceste decret-e care s-au dat și care au anulat toate decret-ele impopulare date de Ceaușescu (eu cred că aceste decret-e le-ar fi dat și Nicu Ceaușescu), pentru că indiferent cine ar fi venit la putere ar fi făcut la fel. FSN-ul nu și-a expus nici măcar public un program clar, nu se vede niciăieri programul său electoral care nu este altceva decît zimbetul d-lui Iliescu.

Cum se face că la mitingurile d-lui Iliescu nu se înregistrează nici un incident, în vreme ce la mitingurile celorlalte partide incidentele curg cu duzulul? Mi-am pus întrebarea, cum se face că la mitingurile d-lui Iliescu reporterii Rompres-ului sînt cîrocchine și de asemeni reporterii Televiziunii, iar la mitingurile celorlalți doi candidați la președinție nu se află nici un reprezentant Rompres sau TV? Bineînțeles că celelalte două partide nu bi-tourile lor de presă, pe cînd FSN-ul nu are nici unul și nici nu și are reporteri proprii pentru că-i are pe cei de la Rompres. Dacă este agenția română de presă ar trebui să fie pentru toată lumea, nu numai pentru un președinte sau partid.

R. B.: Cum credeți că va arăta presa românească (era liberă de prejudecăți) după 29 mai? Credeți că puterea, oricare ar fi ea, va limita libertatea cuvîntului, se va teme de ea sau ne va lăsa în pace, „să fierbem în sue propriu”?

P. M. B.: Dacă dl. Iliescu sau cel care va fi președinte va înțelege democrația

cum se cuvine, nu se va mai speria de cei care critică. Într-o democrație nu trebuie să ne sperie critica obiectivă. Fac o paranteză: ziarele FSN-ului scot de la o vreme încoace foarte multe documente din dosarele Securității. Îmi imaginez că acei securiști care caută să se pună în slujba FSN-ului au sesizat că este mai „puternic” și acum îl furnizează tot felul de documente de dosar, chipurile compromițătoare la adresa adversarilor politici sau la adresa redactorilor din presa... altă pozitie decît cea feseniștii. Părerea mea este că primele declarații, din primele zile ale Revoluției, au avut... electoral. Dacă se dorește o presă democratică, atunci va exista și o presă independentă, lupta pe tereniul condeiului nu va mai fi atât de acerbă ca pînă acum. Atenția ne va fi la refacerea țării, dar atunci cînd vom descoperi ceva de care trebuie să știe orice cetățean al țării, nu ne vom da în lături de la publicare.

R. B.: Știți că România liberă și alte ziare și reviste care critică FSN-ul au ajuns cu greu în provincie sau chiar de-ac, spre deosebire de cele ale FSN-ului?

P. M. B.: Asta ține pe de-o parte și de proasta activitate a distribuției presei. Tocmai de aceea noi, fiind acum un ziar privat, un ziar care funcționăm pe sistemul unei societăți care se numește „R”, ne-am gîndit să ne organizăm propriul nostru mod de distribuție, în acest sens făcînd chiar un cartel cu mai multe ziare independente, printre care și Flacăra, 22 și multe alte ziare.

R. B.: Cum priviți desfășurarea marilor mitinguri din Piața Universității și din celelalte orașe ale țării? Amenință ele cu „o nouă noapte a răznelii”? E vorba de articolul dumneavoastră din 25 aprilie a.c.

P. M. B.: Am primit mai multe scrisori au avut încredere în mine dar, în ce privește acest articol despre reprimarea celor o sută de demonstrații din dimineața de 24 aprilie n-au crezut că totuși e real. N-am făcut decît să dau declarații ale unor martori oculari. Să fiu sincer, nici mie nu-mi venea să cred că o fată care fusese rănită în Revoluție, o mîină de om, a fost bătută de poliști cu bus-toanele. Îmi imaginez ce inimă au acei care au putut să bată o fată, cum au putut să se răfuiască cu patru măcuțe care aprindeau luminări, cu mamele care veneau să-și plîngă morții din fața Intercontinentalului, cum au putut citeva sute de poliști bine organizați să se răfuiască cu o sută de demonstrații cîți mai rămăseseră în acea dimineață. În această privință avem o casetă audio îndubitabilă: este vorba de discuția pe canalele poliției din acea noapte pînă spre dimineață, discuția dintre 52 și 53, prin care se ordonă reprimarea demonstrațiilor. Știm bine acum cine erau 52 și 53. Îl cunosc demult pe dl. general Jean Moldoveanu, care a fost șeful Inspectoratului General al Miliției, de circa 20 de ani, știu care-i era poziția și în vechiul regim, s-a opus mai totdeauna violentei, a pătimit de pe urma lui Ceaușescu, care l-a schimbat și din funcție, îl cunosc bine și opiniile, și caracterul și m-ar fi mîhnit dacă ar fi fost unul care ar fi participat la reprimarea demonstrației în dimineața de 24 aprilie, însă am aflat de pe această casetă că s-a opus reprimării și a pomenit și fraza că nu mai dorește să existe morți. Bănulesc că este și motivul pentru care a fost schimbat din funcție. Aceste mitinguri n-ar trebui să sperie pe nimeni. Trebuie să ne obișnuim că vor exista mitinguri într-o societate democratică, că vor exista greve. Dl. Iliescu se echivează de la dialogul cu demonstrații care stau de mai bine de trei săptămîni în Piața Universității, pentru că reprezentanții lor i-ar fi pus întrebări incomode la care dinșul refuză să răspundă. Dacă ar fi dorit să se atîngă acest miting, cu în locul dînsului m-aș fi dus în mijlocul manifestațiilor, să discut direct cu ei, la fața locului.

R. B.: Vă mulțumesc. 13 mai 1990

Interviu realizat de RALUCA BARAC



Samuel Beckett, 1968

Henri Cartier-Bresson

VOCEA CARE ȘTIE SĂ ASCULTE

Pompiliu Militaru este un anonim printre zecile, sutele de mii de anonimi ai revoluției din decembrie. S-a născut într-o localitate din Vrancea în 1957, într-o familie de oameni simpli. În 1970 vine în București pentru a urma cursurile unei școli de mecanici de aviație. Din 1975 lucrează ca mecanic de aviație la Întreprinderea „Turbomecanica” din București. E un om liniștit, aproape timid, în dialogul cu ceilalți are marea calitate a interlocutorului care știe să asculte. Este vocea care s-a făcut prima auzită în Piața Palatului cu cuvintele, teribile pentru atunci, „Jos Ceaușescu”, „Jos tiranul”. El spune că nici nu era vocea lui, că în ziua aceea și în zilele imediat următoare, el nici nu era el, ci un altul, pe care de atunci îl prețuiește foarte mult și caută în fiecare clipă să se apropie de el până la substituție. El spune că se poate acest lucru printr-un fel de orț de a nu uita.



Atunci s-a arătat legea iubirii

● **G.A.:** Cum a fost atunci, în decembrie, Pompiliu Militaru, mai precis, ce a simțit omul care a strigat primul în Piața Palatului „Jos Ceaușescu”? La acel miting al rușinii, care a fost să fie locul și timpul trecerii teribile a ceea ce mai rămăsese omenesc în noi, pentru ce divinul să ne poată locui, până și mâncăr pentru câteva clipe recunoscutibile apoi în cele ce au urmat?

● **P.M.:** Întii de toate eu cred că numai Dumnezeu a făcut ca eu și alții, mulți alții să mai fim astăzi în viață. Mi-e destul de greu să spun ce am simțit atunci, oricum, cu totul altceva decât ce am simțit în repetate rânduri până atunci. Sunt sigur că mulți dintre noi, nu toți, am simțit deseori că nu se mai poate: cănd frigul ne nătrunde până și sub asternuturi, cănd ne simțeam umiliți la coșle țigle cu câteva persoane în fața noastră se certau, ca ultimele țate, oameni în toată firea, în costum și cravată, pentru un pachet de unt sau un sul de hârtie igienică — și totuși se putea, încă se putea, aflam de fiecare dată că omul e în stare să suporte și să fie batjocorit mai rău ca un caine.

Atunci, la mitingul din 21 decembrie, am știut că era pentru ultima dată când nu se mai putea. Dar am mai știut și altceva poate cu mult mai important: am știut dintr-o dată că nu mai stă singur, că mulți, foarte mulți dintre oamenii aceia erau cu mine sau, oricum, fiecare cu celălalt, că nimeni din Piața Palatului nu mai era singur...

● **G.A.:** În afară de Ceaușescu și de ea. Eu cred că atunci ei s-au văzut eu adevărat sinuri, poate pentru prima oară de-a lungul demneității lor. Apoi lahele regimului, apoi securității — sigur, exceptându-i pe cei care știu că îl vor trăda — și încă destul alții, cei greu vindicabili de orbire și ură.

Dream să-i strigăm ceva în față

● **P.M.:** Da, cred că așa era, rămân însă ceilalți, cei mai mulți dintre noi.

Cel care știam adevărul despre Timișoara — de fapt adevărul acesta îl știu toți, dar erau și dintre cei care îl refuzau sau chiar se prefăceau că nu-l știu pentru a-și salva în continuare un fel de liniște și nepăsare morbide în care trăiseră și până atunci —, cred că am venit la acel miting organizat de Ceaușescu cu același gând: doream să-i strigăm ceva în față: să ne audă în sfârșit vorbele așa cum erau ele, cum îl stăteau înecându-l în gât de atîția ani. Cred că mulți ar fi vrut chiar mai mult decât să-i arunce vorbele în față, poate naivi sau încredințați peste măsură în ideea de om, ar fi vrut, pur și simplu, să-i vorbească, cu speranța că în ultimul neas el va înțelega. Dar în toți pînăoarea, groaza, o groază teribilă de propriul gând care nu mai putea fi ascuns, nu se mai lăsa ascuns; le-am văzut ochii, le băteau înimile lor în inima mea, altfel n-ăs fi strigat. De aceea am strigat, parcă cineva îmi repeta mereu la ureche: strigă în cuvintele lor pentru că ei nu pot acum.

Și oamenii se dădeau ingroziți la o parte

● **G.A.:** Am citit undeva că marile hotărâri niciodată nu ne aparțin. Crezi că există un Dumnezeu care ne hotărăște în marile momente cînd ne aflăm în fața unei opțiuni?

● **P.M.:** După 21, zilele următoare, un coleg de muncă mi-a povestit un lucru incredibil care i s-a întâmplat atunci. De la un moment dat discursul lui Ceaușescu era tot mai brăut de multime. Plutea ceva în aer. Colegul acesta al meu s-a uitat deodată în sus, spre acoperișul C.C.-ului și a văzut steagul flind — era negru, de dolu. L-am crezut.

● **G.A.:** Așadar, revenind cumva la întrebare, crezi că a fost un act de mare curaj presupunînd înfringerea unei frici la fel de mari?

● **P.M.:** Și da, și nu. Oricum, știu că atunci nu mi-a mai fost frică. Atunci am fost un simplu om eliberat de frică, un simplu om liber. Securității ne izolaseră, pe mine și pe încă un coleg, de restul celor veniți de la „Turbomecanica”. Tre-

ceam prin mulțime, strigînd mereu aceleși cuvinte: „Jos Ceaușescu”, „Jos tiranul” și oamenii se dădeau ingroziți la o parte, deschizînd în fața noastră o pîrtie ca un drum care trebuia să ducă, dintr-o clipă în alta, la moarte. Femeile plîngeau, la început am crezut că era un plîns al neputinței dar apoi mi-am dat seama că instinctul lor, mai sigur decât cel al bărbaților, le dicta speranța acelei bucurii fără margini, neîtrăită poate niciodată pînă atunci. Întrezeau, cred, acea bucurie aproape insuportabilă și izbucneau în plîns. Senzația mea de atunci, pe care n-am s-o uit toată viața, era aceea că în fiecare clipă așteptam moartea la fel cum în fiecare clipă așteptam izbucnirea bucuriei generale a acelei mase enorme de oameni în care mă afluam tot mai mult. O senzație, de care nu pot să scap, că am murit, și am înviat. Apoi a început să-mi fie frică.

● **G.A.:** Și totuși, cum ai scăpat de urmărirea securității, pentru că nu se poate ca ei să nu te fi localizat și urmărit prin mulțime?

● **P.M.:** Nu știu. Cred că și aici a fost un miracol, nu știu. Colegii mi-au povestit apoi, în zilele următoare, că au făcut tot ce le-a stat în putință să-i blocheze pe urmăritori. Știu doar că am reușit să ajung în gară și de-aici am luat primul tren spre Brașov. Vroiam să-i vestesc pe brașovenii despre ce se întâmpla în București. Brașovenii porniseră și ei, încă de la prînz. Le-am spus tot ce știam, iar a doua zi m-am întors în București. A urmat apoi ceea ce știm cu toții.

Pe zi ce trece mă apropii de starea de început a revoluției

● **G.A.:** Spune-mi dacă ai încredere în oameni, în oamenii-pur și simplu, dar mai ales în oamenii de aici, de acum. Sau, altfel spus, crezi că încrederea în oamenii-pur și simplu determină, în chip necesar, încrederea în oamenii conștienți și reali cu cele bune și cele rele ale lor, la un loc?

● **P.M.:** Sigur că am încredere în oa-

meni, dar nu fără un minim discernămint. Mă înrădăcesc și deseori mă dezgustă purtarea multora dintre ei — ea și cum nu s-ar fi întimplat nimic, ea și cum n-ar fi murit oameni pentru cu totul altceva decât pentru această acceptare oarbă, în continuare, a imperfecțiunii decarului, de către fiecare. Pe zi ce trece eu mă apropiu de starea de început a revoluției, încercînd să recuperez ce a fost atunci. Atunci, în zilele dinaintea Crăciunului, oamenii erau minunați, atunci s-a născut din nou logos iubirii, cei care au murit cred că au avut, cei puțin în momentele acelea, o mare încredere în oameni, în semenii lor. În zilele acelea parcă nu mai eram eu, ci altcineva care și acum mi-e foarte drag, și pe care caut să-l rogășesc mereu în gândurile și acțiunile mele.

● **G.A.:** Era cît pe aci să-ți multumesc pentru că am vorbit împreună ufind să te întreb ce te-a hotărît, de fapt, să candidezi pentru viitorul parlament...

● **P.M.:** M-am hotărît relativ recent. Mai precis m-am făcut să luu această hotărîre zilele lucruri care s-au întimplat din decembrie încoace și care nu trebuiau să se întimplă. La început am fost toți încredințați, poate chiar mai, pînă cînd am fost obligați să asistăm la niște situații jalnice: asmutirea, din interesul nu știu cui, a muncitorilor împotriva studenților și intelectualiilor, în general; a românilor împotriva ungurilor și a ungurilor împotriva românilor, în Ardeal; a scandalagilor și vindicătorilor de orice fel împotriva partidelor istorice. Cineva are interesul ca oamenii să nu gîndească, în continuare, prea mult, să nu-și gîndească propriile interese, ci să accepte în bloc așa-zisele interese comune, ca și pînă acum.

Și muncitorul este om

Îi dăm înainte cu „scopul nostru comun”, „consensul oamenilor de bine”, dar privim în continuare oamenii în bloc, mai ales pe muncitori. Cînd spunem „muncitori”, în cuvîntul acesta adunăm tot ceea ce nu le face cinste, restul nu se mai le în considerare pentru că sînt priviți pragmatic, ca incapabili de a leși dintr-o psihologie de turmă. M-am hotărît să candidez pentru viitorul parlament pentru a încerca să schimb imaginea oamenilor politici, și nu numai a lor, despre muncitori. Și muncitorul este un om, o individualitate și trebuie privit și respectat ca atare. De altfel, muncitorul însuși trebuie să se respecte pe sine și o poate face din momentul în care se simte om la fel ca ceilalți oameni, eu o meserie pe care nu i-o poate lua nimeni, trăind în condiții de muncă civilizate, avînd o viață extraprofesională la fel cu toți ceilalți — cluburi, instituții de cultură, biblioteci și toate celelalte. Dîndu-i-se posibilitatea unei vieți civilizate, muncitorul se va respecta el însuși, pentru că se va simți un om și va gîndi și se va comporta ca atare. Va putea fi el însuși generos pentru că nu se va simți cu nimic mai prejos decât alte categorii sociale. Cred că este un complex al inferiorității, din care muncitorul trebuie ajutat să iasă. Un complex pe care mulți nu vor să-l recunoască.

Interviu realizat de
GEORGE ARUN

JOCUL DE POPICE

Ce s-a întimplat în fapt? Prin hotărîrea nr. 1, dosar 464/1990, Tribunalul Jud. Mureș a înfirmat, deci, deoptrivă cu candidatură doamnei Smaranda Enache și candidaturile lui: Gheorghe Vlăssă (independent — pentru Senat), general în rezervă Scrieciu Ioan (candidat pentru Senat din partea UDC), col. Ing. Judea Ioan (candidat pentru Adunarea Deputaților din partea UDC), Kincses Előd Géza (candidat pentru Senat din partea UDMR). În ceea ce o privește pe doamna Smaranda Enache, documentul-sentință are câteva vicii de fond. Astfel, doamna S.E. a fost, pînă la 13 martie a.c., șefa comisiei culturale din C.P.U.N. județean, iar nu șefa comisiei pentru învățămînt, cum se susține în document. Invinuirea principală care i se aduce este că „ar fi destabilizat învățămîntul din școlile din localitate”; să notăm că, comisia guvernamentală de anchetă asupra evenimentelor de la Tg. Mureș nu și-a publicat concluziile finale nici pînă la data scrierii prezentei (14 mai). Argumentația nu clarifică împedea în ce mod

a contribuit S.E. la pomenita, incriminata destabilizare. Să mai notăm niște amănunte asupra celorlalte persoane înfirmate: Gheorghe Vlăssă este înfirmat pentru că a fost condamnat de drept comun; Ioan Scrieciu și Ioan Judea își retrag candidaturile în 22.04. Deci, în cazurile Scrieciu, Judea, contestațiile au rămas fără obiect, ca urmare a retragerii candidaturii. Contestațiile au fost depuse în 28.04, iar hotărîrea judecătorească a fost pronunțată în 30.04.

În ultimă instanță, deci, contestațiile au scos din cursă pe cine?

Un ultim relevant amănunt: doamna Smaranda Enache se afla în ziua „judecării” la Timișoara, lînd parte la constituirea Alianței Naționale.

Jocul de popice continuă. Are o varietate modernă, automatizată, care se numește bowling. Mașina are scheme precise de funcționare, cunoscute, ingineresti. În hățușul electoratului mașina are, și ea, „inginerii” ei.

RODICA PALADE

Opinii strict supravegheate

● „Problema cea mai importantă în momentul de față este că se continuă a se aduce, a se reactiva din fostul arsenal naționalist, ceaușist, unele idei care apar masele de înțelegere și bunăvoință.”

● „Poate că a existat o atitudine de grabă, de-a se status foarte repede, de a se separa foarte repede cele două lăce.”

● „Si eu cred că trebuie să privim în mod european, degajat, fără crispăre acest moment. Peste trei-patru luni, alai, tot aceste cadre didactice vor dezbate problema înființării unui liceu reformat, catolic sau ortodox sau poate altul. Nu trebuie să fim crîspai față de acest demers al democrației, europenizarea noastră.”

● „Sintem cîțiva în amîndouă naționalitățile sau popoarele, și sper cîțiva mulți, care vrem să reușească această revoluție.”

(Din interviul difuzat la T.V.R.L. la 29.01.1990)

● „(...) Drepturile naționalităților și ale națiilor nu se distribuie ca nasturii, ele nu sînt cantitative, nu sead la unii decât le au și alții, ei sînt coordonate dezgropăm cadavrele istoriei, pierzînd alte câteva decenii la periferia lumii năle calitative, categorii morale și culturale imponderabile. (...) Nu avem timp civilizate și uitîndu-ne mereu în trecut, în timp ce națiile Europei au terminat deja fundațiile Casei în care am vrea să locuim și noi și, ceea ce este foarte important, unde și dînsa, Europa, ne așteaptă cu brațele deschise.”

(Dintr-un articol refuzat de cotidianul democratic mureșan independent „CUVINTUL LIBER” și publicat în „TIMIȘOARA”, ediția din 13.02.1990)

SMARANDA ENACHE

(copresedintă a Ligii Pro Europa din Tîrgu Mureș, directoare a Teatrului de Păpuși din localitate; și-a depus candidatura, ca independentă, pentru Adunarea Populațiilor; Tribunalul județean i-a înfirmat candidatura prin hotărîrea nr. 1 din 30.04.1990)